

**CASSIDY KUKLA GÖRÜŞME FORMU'NUN
BEŞ-ALTI YAŞ ÇOCUKLARINA UYARLANMASI
VE ÖZSAYGI DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

**AYPERİ DİKİCİ
YÜKSEK LİSANS
EV EKONOMİSİ ANABİLİM DALI**

1998

**TC MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
DOKÜMAN İZLENİM KURULU
DOKÜMAN İZLENİM MERKEZİ**

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

“CASSİDY KUKLA GÖRÜŞME FORMU”NUN BEŞ-ALTI YAŞ ÇOCUKLARINA
UYARLANMASI VE ÖZSAYGI DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

AYPERİ DİKİCİ

76794

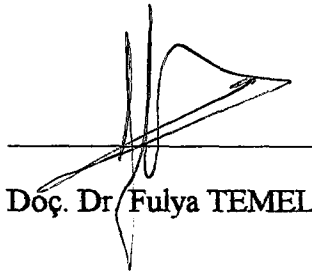
76794

YÜKSEK LİSANS TEZİ
EV EKONOMİSİ YÜKSEKOKULU
ÇOCUK GELİŞİMİ

Bu tez 01/09/1998 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği/Oyçokluğu ile **BAŞARILI**...
olarak değerlendirilmiştir.

Doç. Dr. Neriman ARAL
(Danışman)

Doç. Dr. Fulya TEMEL

Yrd. Dç. Dr. Yaşare AKTAŞ

ÖZET**Yüksek Lisans Tezi****CASSIDY KUKLA GÖRÜŞME FORMU'NUN BEŞ-ALTI YAŞ ÇOCUKLARINA
UYARLANMASI VE ÖZSAYGI DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ****Ayperi DİKİCİ****Ankara Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Ev Ekonomisi Anabilim Dalı
(Çocuk Gelişimi)****Danışman: Doç. Dr. Neriman ARAL****1998, Sayfa: 94****Jüri : Doç. Dr. Neriman ARAL
Doç. Dr. Fulya TEMEL
Yrd. Doç. Dr. Yaşare AKTAŞ**

Bu araştırma, Cassidy (1988) Kukla Görüşme Formu'nun beş-altı yaş çocuklarına uyarlanması ve özsaygı düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırma; alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyde bulunan ilköğretim okullarının anasınıflarına devam eden 150 çocuk üzerinde yürütülmüştür. Araştırmada çocuk ve ailesi hakkında bazı bilgileri içeren "Kişisel Bilgi Formu" ve çocukların özsaygı düzeylerini belirlemek için "Cassidy (1988) Kukla Görüşme Formu", uyarlanarak kullanılmıştır. Deneklerin özsaygı düzeylerinde sosyo-ekonomik düzey, cinsiyet, yaş ve bazı demografik özelliklerin etkisini saptayabilmek için varyans analizi yapılmıştır.

Yapılan varyans analizi sonucunda; ailede ilk çocuk olmanın çocukların özsaygı düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılık yarattığı saptanırken, sosyo-ekonomik düzey, cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, anne ve babanın yaşı, anne ve babanın eğitim durumu, annenin çalışıp çalışmama durumu, babanın mesleği, çocukların bakımını üstlenen kişilerin önemli bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir.

ANAHTAR KELİMELER: Cassidy (1988) Kukla Görüşme Formu, Özsaygı

ABSTRACT
Master Thesis

**A RESEARCH ON THE SELF-ESTEEM LEVEL AND ADAPTATION OF “CASSIDY
PUPPET INTERVIEW FORM” ON FIVE AND SIX YEARS OLD CHILDREN**

Ayperı DİKİCİ
Ankara University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Home Economics

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Neriman ARAL
1998, Page : 94

Jury : Assoc. Prof. Dr. Neriman ARAL
Assoc. Prof. Dr. Fulya TEMEL
Asst. Prof. Dr. Yaşare AKTAŞ

The purpose of this study is adaptation of Cassidy (1988) puppet interview form to five and six years old child and investigation of their self esteem level. The study was carried out on 150 five and six years old child from low, middle and high socio-economical level attending to primary school. In the study “Personal Inventory Form” that includes some information about the subjects and their parents and Cassidy (1988) Puppet Interview Form were used. Variance Analysis was used to estimate the effects of socio-economic level, sex, age and some demographic properties on subjects self-esteem level.

Variances Analyses showed that: Only the first child effected self-esteem of the subjects. It was also found that; the effect of socio-economic level, sex, age, number of sibling, parents’ age, parents’ education level, whether mother work or not, father’s job, on subjects’ self-esteem were statistically not significant.

KEY WORDS: Cassidy (1988) Puppet Interview Form, Self-Esteem.

TEŞEKKÜR

Tezimin tüm aŐamalarında yardımlarını esirgemeyen danışmanım Sayın Doç. Dr. Neriman ARAL'a, Sayın Dr. Figen Başar'a araştırmada "Kukla Görüşme Formu"nu kullanmama izin veren Sayın Jude CASSIDY'e ve aynı ölçeği Belçika'da uyarlayarak kullanan ve araŐtırmamda beni destekleyen Sayın Karine VERSCHUEREN'e, Sayın Dr. Şener BÜYÜKÖZTÜRK, Doç. Dr. Reha ALPAR ve Arş. Gör. Arzu KANIK'a tezimin istatistiğindeki yardımlarından dolayı ve manevi desteklerini gördüğüm arkadaşlarıma, aileme teşekkürlerimi bir borç bilirim. Verilerin toplanmasında yardımcı olan okul müdürleri, anasınıfı öğretmenleri ve anasınıfı öğrencilerine teşekkür ederim

Ayperi DİKİCİ

İÇİNDEKİLER	<u>Sayfa No</u>
ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	vi
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	viii
1. GİRİŞ.....	1
2. KURAMSAL TEMELLER.....	3
2.1. Okulöncesi Çocuklarının Gelişimsel Özellikleri	3
2.2. Kişilik Gelişimi	6
2.2.1. Kişilik tanımı.....	6
2.2.2. Kişilik gelişimini etkileyen faktörler	7
2.2.3. Kişilik yaklaşımları	8
2.2.3.1. Nörobiyolojik yaklaşım.....	8
2.2.3.2. Davranışsal yaklaşım.....	8
2.2.3.3. Bilişsel yaklaşımlar	10
2.2.3.4. Psikoanalitik yaklaşım	11
2.2.3.5. Fenomenolojik yaklaşım	12
2.3. Özsaygı.....	13
2.3.1. Özsaygının tanımı ve önemi.....	13
2.3.2. Özsaygının Gelişimini Etkileyen Faktörler.....	17
2.4. Kişilik Özelliklerini Ölçmede Kullanılan Araçlar	19
3. KAYNAK ARAŞTIRMASI.....	22
4. MATERYAL ve METOD.....	29
4.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklem Seçimi	29
4.2. Veri Toplama Araçları	30
4.2.1. Kişisel Bilgi Formu.....	30
4.2.2. Cassidy Kukla Görüşme Formu.....	31
4.2.2.1. Cassidy Kukla Görüşme Formu'nun sınıflandırılması	31
4.2.2.2. Cassidy Kukla Görüşme Formu'nun genel değerlendirmesi	33
4.2.2.3. Cassidy Kukla Görüşme Formu'nun puanlaması	40
4.3. Veri Toplama Yöntemi	43

4.4. Verilerin Değerlendirilmesi ve Analizi.....	43
4.4.1. Verilerin Değerlendirilmesi	43
4.4.2. Verilerin Analizi	44
5. BULGULAR ve TARTIŞMA.....	45
5.1. Cassidy Kukla Görüşme Formu'nun Uyarlaması	45
5.1.1. Cassidy Kukla Görüşme Formu'nun çevirisi	45
5.1.2. Puanlayıcılar arası güvenilirlik.....	45
5.1.3. Cassidy Kukla Görüşme Formu'nun güvenilirliği ve geçerliği.....	46
5.2. Araştırma Sonuçları ve Tartışma	46
6. SONUÇ ve ÖNERİLER	82
KAYNAKLAR.....	86
EK-1 Kişisel Bilgi Formu	91
EK-2 Cassidy Kukla Görüşme Formu	92
ÖZGEÇMİŞ	94

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 4.1. Araştırmaya Alınan Çocukların Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Dağılımı.....	30
Çizelge 5.1. Araştırmaya Alınan Çocukların Cinsiyetlerinin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Dağılımı	47
Çizelge 5.2. Araştırmaya Alınan Çocukların Yaşlarının Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Dağılımı.....	48
Çizelge 5.3. Araştırmaya Alınan Çocukların Kardeş Sayılarının Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Dağılımı	49
Çizelge 5.4. Araştırmaya Alınan Çocukların Doğum Sıralarının Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Dağılımı	50
Çizelge 5.5. Araştırmaya Alınan Çocukların Anne Yaşlarının Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Dağılımı	51
Çizelge 5.6. Araştırmaya Alınan Çocukların Baba Yaşlarının Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Dağılımı	52
Çizelge 5.7. Araştırmaya Alınan Çocukların Anne Eğitim Durumlarının Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Dağılımı	53
Çizelge 5.8. Araştırmaya Alınan Çocukların Baba Eğitim Durumlarının Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Dağılımı	54
Çizelge 5.9. Araştırmaya Alınan Çocukların Annelerinin Çalışıp Çalışmadıklarının Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Dağılımı	55
Çizelge 5.10. Araştırmaya Alınan Çocukların Baba Mesleklerinin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Dağılımı	56
Çizelge 5.11. Araştırmaya Alınan Çocukların Bakımını Üstlenen Kişilerin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Dağılımı	57
Çizelge 5.12. Araştırmaya Alınan Çocukların Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Özsayı Puanlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları.....	58
Çizelge 5.13. Araştırmaya Alınan Çocukların Cinsiyetlerine Göre Özsayı Puanlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları	60

Çizelge 5.14. Araştırmaya Alınan Çocukların Yaşlarına Göre Özsaygı Puanlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları	62
Çizelge 5.15. Araştırmaya Alınan Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Özsaygı Puanlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları.....	64
Çizelge 5.16. Araştırmaya Alınan Çocukların Doğum Sıralarına Göre Özsaygı Puanlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları.....	66
Çizelge 5.17. Araştırmaya Alınan Çocukların Anne Yaşlarına Göre Özsaygı Puanlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları	68
Çizelge 5.18. Araştırmaya Alınan Çocukların Baba Yaşlarına Göre Özsaygı Puanlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları	70
Çizelge 5.19. Araştırmaya Alınan Çocukların Anne Eğitim Durumlarına Göre Özsaygı Puanlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları.....	72
Çizelge 5.20. Araştırmaya Alınan Çocukların Baba Eğitim Durumlarına Göre Özsaygı Puanlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları.....	74
Çizelge 5.21. Araştırmaya Alınan Çocukların Annelerinin Çalışıp Çalışmama Durumlarına Göre Özsaygı Puanlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları.....	76
Çizelge 5.22. Araştırmaya Alınan Çocukların Baba Mesleğine Göre Özsaygı Puanlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları.....	78
Çizelge 5.23. Araştırmaya Alınan Çocukların Bakımını Üstlenen Kişilere Göre Özsaygı Puanlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları.....	80

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 5.1. Araştırmaya Alınan Çocukların Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Özsaygı Puanlarına Ait Ortalamaların Dağılımı	58
Şekil 5.2. Araştırmaya Alınan Çocukların Cinsiyetlerine Göre Özsaygı Puanlarına Ait Ortalamaların Dağılımı	60
Şekil 5.3. Araştırmaya Alınan Çocukların Yaşlarına Göre Özsaygı Puanlarına Ait Ortalamaların Dağılımı	62
Şekil 5.4. Araştırmaya Alınan Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Özsaygı Puanlarına Ait Ortalamaların Dağılımı	64
Şekil 5.5. Araştırmaya Alınan Çocukların Doğum Sıralarına Göre Özsaygı Puanlarına Ait Ortalamaların Dağılımı	66
Şekil 5.6. Araştırmaya Alınan Çocukların Anne Yaşına Göre Özsaygı Puanlarına Ait Ortalamaların Dağılımı	68
Şekil 5.7. Araştırmaya Alınan Çocukların Baba Yaşına Göre Özsaygı Puanlarına Ait Ortalamaların Dağılımı	70
Şekil 5.8. Araştırmaya Alınan Çocukların Anne Eğitim Durumuna Göre Özsaygı Puanlarına Ait Ortalamaların Dağılımı	72
Şekil 5.9. Araştırmaya Alınan Çocukların Baba Eğitim Durumuna Göre Özsaygı Puanlarına Ait Ortalamaların Dağılımı	74
Şekil 5.10. Araştırmaya Alınan Çocukların Annelerinin Çalışıp Çalışmadığına Göre Özsaygı Puanlarına Ait Ortalamaların Dağılımı	76
Şekil 5.11. Araştırmaya Alınan Çocukların Baba Mesleğine Göre Özsaygı Puanlarına Ait Ortalamaların Dağılımı	78
Şekil 5.12. Araştırmaya Alınan Çocukların Bakımını Üstlenen Kişilere Göre Özsaygı Puanlarına Ait Ortalamaların Dağılımı	8

1. GİRİŞ

İnsan yaşamı üzerindeki etkisi doğumdan önce başlayan ve ilk gelişim yıllarından ömrün sonuna kadar etkisini sürdüren bir kurum olan aile; bireyin beslenmesi, bakımı, korunması, eğitimi gibi temel gereksinimlerini karşılamaktadır. Bunun yanısıra bireyin; kişilik gelişimi, oluşumu ve davranışlarını biçimlendirmekte ve toplumsal uyumuna yardımcı olmaktadır.

Anne ve babaların çocuklarına gösterdikleri sevgi dolu, ilgili, kararlı ve tutarlı davranışlar ile uygun model olmaları çocuklarının kişilik gelişimini olumlu yönde etkilerken, çocuğa karşı soğuk davranmaları, reddedici ve ihmal edici tutumları ise kişilik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilir.

Kişilik gelişiminde önemli bir yer tutan özsaygı; kişinin kendisini tanıması ve gerçekçi olarak değerlendirmesi ile kendi yetenek ve güçlerini olduğu gibi kabul edip kendini benimsemesi sonucunda kendine duyduğu sevgi ve güven duygularından oluşmaktadır. Özsaygı; sosyal kabul, yeterlilik, kendini nasıl gördüğü ve algıladığı ile ne olması gerektiği duygusu arasındaki farklılıklara bağlıdır. Kendini olduğu, gibi kabullenme özsaygı düzeyinin olumluğunun bir göstergesidir. Genel olarak özsaygı; bir insanın kendi benlik kavramını, benlik imgelerini beğenmesi, benimsemesi, onaylaması, kendinden hoşnut olması, kendini olumlu, değerli ve sevilmeye değer bulması olarak tanımlanmaktadır (Palabıyıköğlü 1996).

Bu konuda yapılan araştırmalar, özsaygının gelişiminde , aile ortamının ve anne baba tutumlarının diğer faktörlerden çok daha etkili olduğunu ortaya koymuştur. Anne-baba sevgisi ve benimsemesi ile çocukta benlik saygısı, öz değer, törel bilinç, özdenetim ve çabaya yönelik davranışların gelişimi arasında yakın bir ilişkinin varlığı söz konusudur (Geçtan 1993).

Bireyin psikolojik açıdan etkin olmasını sağlayan temel belirleyicilerden biri olan özsaygının yüksek olması, bireyin içinde bulunduğu topluma uyum sağlayarak etkin bir şekilde katılımını kolaylaştırırken, kişisel başarı ve mutluluğu da beraberinde getirmektedir. Düşük özsaygıya sahip bireyler kendilerini yetersiz ve değersiz görmekte, çevreden çabuk etkilenebilmekte, inanç ve tutumlarını kolaylıkla değiştirebilmekte, günlük yaşamda karşılaştıkları zorluklarla başa çıkmada güçlük çekmekte ve bu

duygularını kontrol etmekte zorlanabilmektedirler. Sık sık suçluluk ve utanç duygularına kapılan bu kişiler kendilerine ve çevrelerindeki insanlara güven duymamakta ve insan ilişkilerinde yetersizlik gösterebilmektedirler. Ayrıca yetersiz özsaygının aşırı katı bir bakış açısına, otorite bağımlılığına, içe kapanık ve pasif davranışlara, psikosomatik hastalıklara ve suç işlemeye eğilimli bir kişilik yapısına yol açabildiği de bilinmektedir (Geçtan 1993, Güçray 1989, Mangır ve Başar 1993).

Dengeli kişiliğe sahip bireylerin yetiştirilmesinde, bireyin kendisi ve çevresiyle olumlu ilişkiler kurabilmesinde, etkin ve üretken bir kişi olmasında önemli rol oynayan özsaygının, kişiliğin temellerinin atılmaya başladığı okul öncesi dönemde belirlenmesi, problem durumlar için erken dönemde önlemlerin alınmasını ve çözüm yollarının bulunabilmesini sağlayacaktır.

Çocuklarda özsaygının okulöncesi dönemde belirlenmesi önemli olmasına rağmen, ülkemizde özsaygıyı değerlendirmek için yapılan çalışmalar, büyük çocuklara yöneliktir. Bu nedenle araştırmada Cassidy (1988) tarafından okulöncesi dönemdeki çocukların özsaygılarının değerlendirilmesi amacıyla geliştirilen “Kukla Görüşme Formu” nun beş-altı yaş çocuklarına uyarlanması ve özsaygının cinsiyete, yaşa, sosyo-ekonomik düzeye ve diğer demografik özelliklere göre değişip değişmediğinin saptanması amaçlanmıştır.

2. KURAMSAL TEMELLER

2.1. Okulöncesi Çocukların Gelişimsel Özellikleri

0-6 yaşlar, gelişimin hızla ilerlediği, pekçok davranış ve alışkanlığın temelini atıldığı, sağlıklı fiziksel bir yapının, uyanık bir zekanın, iyi alışkanlıkların, arkadaş ilişkilerinin ve mutlu, güvenli bir yaşam anlayışının geliştirilebileceği bir dönemdir (Oğuzkan ve Oral 1996).

Okulöncesi çocukların gelişimi genellikle motor, bilişsel, dil, özbakım, sosyal ve duygusal gelişim alanlarında incelenebilir.

Motor Gelişim: Çocuğun motor davranışlarının gelişimi, çok basit reflekslerle başlayan ve üst düzeyde koordine edilmiş motor becerilerle sonuçlanan bir dizi süreci takip eder. Çocuğun hareketleri reflekslerden, ayakta duruşa ait hareketlerin daha sonra yürüme, koşma ve atlama gibi becerilerin kazanılmasına doğru ilerler. (Breckenridge and Murpy 1969, Espenshade and Eckert 1980, Zaichowsky and Martinek 1980, Ryder 1990).

Önceden belirlenmiş bir düzende ilerleme, insan gelişimindeki benzerliklerden birisidir. Tüm çocukların motor gelişimi, baştan ayağa ve merkezden dışa doğru bir yön izlemektedir. Sinir sistemi ve kasların gelişimi motor becerilerin kazanılması için gerekli temeli hazırlamaktadır. Böylece, tüm çocuklar aynı gelişim sırasını izlemektedirler. Ancak, becerilerin kazanılma hızında çocukların farklı kalıtsal özelliklere sahip olmaları ve değişik çevrelerde yetişmelerinden dolayı bireysel farklılıklarda görülebilmektedir (Cratty 1973, Gallahue 1982).

Bilişsel Gelişim: Bilişsel gelişim kuramcısı Piaget'e göre zeka, biyolojik uyumun özel bir halidir. Bu uyum kişinin çevre ile etkileşimini sağlamaya yarar. Zeka aynı zamanda zihinsel yapı ile çevre arasında sürekli olarak gelişen, durmadan yenilenen dinamik bir dengeyi ifade eder. Buna bir anlamda yaşayan ve eylemlerde bulunan bir zihinsel işlemler sistemi de denilebilir. Bilgi edinmek için eylem gereklidir. Çocuk statik ve edilgen bir tutumla bilgi edinemez, araştırarak, çevresini gözleyerek ve inceleyerek keşfedecek ve birşeyler öğrenecektir. Zihinsel işlemler sistemi etkin bir biçimde bilgi edinme mekanizması ile kazanılır (Günce 1980).

Piaget bilişsel gelişimi dört dönemde incelenmektedir.

- a- Duyu-motor dönem (0-2 yaş)
- b- İşlem öncesi dönem (2-7 yaş)
- c- Somut işlemler dönemi (7-11 yaş)
- d- Soyut işlemler dönemi (11 yaş ve üstü)

Duyu motor dönemde çocuk kaslarını kullanarak çevresini inceleyerek dünyasını oluşturur. Çevresinde görebildiği ve yakalayabildiği objeleri yakalayarak ağzına burnuna götürür, yere fırlatır; tüm duyu organlarını kullanarak onları keşfetmeye çalışır. Nesne devamlılığı ancak ikinci yılın sonunda kazanılmakta, çocuk bilişsel açıdan objelerin gözden kaybolduğu halde varlıklarını sürdürdüklerini anlayabilmektedir.

İşlem öncesi dönemde çocuk yeni bir zihinsel süreç geliştirmeye başlar. Bu, kavrama ve anlama gelişimindeki sembolik fonksiyondur. 2-4 yaşları arasında çocuk, mevcut olmayan bir nesneyi yada bir kişiyi temsil eden bir kelime, sembol veya başka bir varlık geliştirmeye başlar. Sembolik fonksiyonun kullanıldığı bir başka durumda sembolik oyundur.

İşlem öncesi dönemde çocuk operasyonel düşünceye henüz ulaşmış değildir. 7 yaş civarında "Operasyonel Düşünce" kazanılır. 7 yaşından önce çocukların kararlarında çelişkilere rastlanır. Çocuğun düşüncesinde ters giderlik özelliği yoktur (Copeland 1974).

Dil Gelişimi: Okulöncesi dönem, dil gelişiminin en hızlı olduğu dönemdir. Yenidoğanda ilk dönemde refleksif yani istem dışı ses çıkarma görülür. İlk üç haftadaki sesler, farklılaşmamış seslerdir. Bunlar amaçsız, anlamsız ve rastgele çıkarılır. Üçüncü haftadan sonra farklılaşmış sesler çıkarmaya başlar. Çıkarılan sesler uyarıcıyla ilişkilidir ve genellikle açlık ve rahatsızlık ağlamalarıdır.

Altı hafta ile üç ay arası gıgıldama dönemi olarak adlandırılan bu dönem mırıldanma döneminin başlangıcıdır. Çocuk kendiliğinden ses üretmeye başlar ve bundan zevk alır. Rastgele çıkarılan seslerde a,u,o seslerini uzatır, s,k,g gibi yumuşak damak ve gırtlak sesleri çıkarır. Çıkarılan seslerin çoğu tekrarlanmaz. Ses üretimi hala büyük ölçüde refleksiftir.

Üç altı aylık dönemde bebeğin ses mekanizması üzerinde kontrolü artar. Ünsüz seslerle ünlü sesleri birleştirerek iki heceli sözcükler oluşturmaya başlar. Daha sonra ses üretimi ile işitmeyi birleştirir. İşitilen sesleri tekrar eder ve tekrarlama için uyarım olarak taklit yapar. Çıkarılan sesler hece tekrarına doğru değişir. Ünlü ünsüz tipi birleşimler (ba-ba, ma-ma) en sık rastlanan yapılardır.

Dokuz-oniki ay ses- sözcükler dönemidir. Bu dönemde çıkarılan sesler ana dile ait seslerdir. Bunlar anlamdan yoksun seslerdir. Çocuk ilk sözcüklerini söylemeden önce, bu ses-sözcüklerden pekçok sayıda geliştirebilir ve bu ses-sözcükler, mırıldanma ve yetişkin benzeri konuşma arasında bir bağ oluşturmaktadır. Çocuk bu dönemde birkaç sözcük ve jesti anlar.

Oniki-onsekiz aylık çocuk, mırıldanma ile gerçek konuşma arasında bir suskunluk dönemi geçirdikten sonra ilk sözcük, sesle oynamanın raslantısal bir sonucu olarak ortaya çıkar ve tekrarlamalar yoluyla uygun bir şekil alarak kuvvetlendirilir. 1-30 sözcük söyleyebilir ve bu sözcükler, çocuğun belli bir durum yada nesneyi anlatmak için kullandığı, yetişkin sözcüklerine benzeyen yapılardır. Onsekiz-yirmidört aylık dönemde çocuk anlamlı olarak 20-100 kelime kullanabilir.

İki-üç yaş dönemi çocuğun dilbilgisi yeteneğinde ve sözcük hazinesinde en hızlı gelişimin olduğu dönemdir. Üç-dört yaş döneminde, çocuk anadilinin temel yapılarını öğrenir ve kendisini iyi bir şekilde ifade eder. Yetişkine benzer sözdizimi yapısını kazanır. Dört-beş yaşında, dil kolay ve doğru kullanılan bir araç haline gelir. Beş-altı yaş döneminde ise dil kullanımı bir yetişkininkine benzer. Kelime hazineleri 2200 civarındadır ve cümleleri “ve” veya “fakat” bağlaçları ile üç-dört kelimedenden daha fazla olabilir (Arı ve Dönmez 1992, Ryder 1990).

Öz bakım: Başlangıçta her yönden yetişkine bağımlı olan çocuk, okulöncesi dönemde bir çok yaşam becerisini kazanmakta ve altı yaş civarında kendi başına yemek yiyebilmekte, kıyafetlerini giyip çıkarabilmekte, tuvaleti kendi başına kullanabilmekte, vücut temizliğini kısmen yapabilmektedir (Ryder 1990)

Sosyal ve Duygusal Gelişim: Çocuğun tüm gelişim alanlarındaki ilerleme sosyal ve duygusal gelişiminde önemli bir faktördür. Beş-altı yaş döneminde çocuk duygu ve

düşüncelerini diğer kişilere anlatabilecek kadar dil gelişimine sahiptir ve arkadaşları ile oynadığı oyunlarda yeni fiziksel beceriler kazanmaktadır. Genellikle kendi yaşlıları ile oynamayı tercih etmektedirler. Çocuğun çevresindeki kişiler tarafından sevilmesi ve anlaşılması kendine olan özsaygısını artırmakta ve kendisine daha fazla güvenmesini sağlamaktadır. Bu dönemde çocuklar halen egosantriktir, fakat diğer bireylerin ihtiyaçlarını ve duygularını da duyumsamaya başlamaktadır.

Okulöncesi çağı çocuğunun diğer bir gelişim durumu da karşı cins ile özdeşim kurmasıdır. Kız çocuk baba ile, erkek çocuk ise annesi ile özdeşim kurar. Fakat bir süre sonra bu ilginin yönü arkadaş ilişkileri ile yön değiştirmektedir. Özdeşim kurmanın çocukların gelecekte karı-koca rollerini benimsemelerinde faydasının olacağı düşünülmektedir (Ryder 1990).

2.2. Kişilik Gelişimi

2.2.1. Kişiliğin tanımı

Kişilik, bir insanı başkalarından ayıran bedensel, zihinsel ve ruhsal özelliklerin bütünü olup bu davranış örüntüsü yaşamda kişinin kullandığı özel uyum yollarını yansıtmaktadır (Şemin 1982, Morgan 1989, Köknel 1990, Cüceloğlu 1991).

Kişilik, bir ferdi meydana getiren bütün özelliklerin bir ifadesi olarak tanımlanmaktadır (İçmeli 1984).

Geniş kapsamlı bir kavram olan kişilik, “insanın uyumunu sağlamak amacı ile yaptığı kendine özgü davranış biçimi ve tüm özelliklerinin bir bütünlük içinde devamlılık göstermesi” olarak tanımlanabilir. Böylece kişilik bir insanın ilgilerini, gereksinimlerini, yeteneklerini, değerlerini, ses tonunu, konuşma tarzını, tepki hızını, tutumlarını başka bir deyişle fiziksel ve ruhsal bütün niteliklerini içeren bir kavramdır. Kişilik, insanın içinden ve dışından gelen uyarıcıların etkisi altında kalarak değişim gösterir. Bu değişim süreci süreklidir ve insanın doğuşundan ölümüne kadar devam eder. Kişilik; bitmiş, durağan bir ürün değildir (Baymur 1994).

2.2.2. Kişiliğin gelişimini etkileyen faktörler

Kişilik ruhsal, sosyal etmenlerin biraraya gelmesiyle oluşan bir bütündür. Soya çekim onun ham maddesini ortaya koymakta olup, aile, arkadaş, okul, komşular, mahalle ve milletinde dahil olduğu çevre bu ham maddeyi şekillendirir (Enç 1978).

Kişiliği oluşturan etmenler;

Kalıtsal ve fizyolojik etmenler,

Toplumsal etmenler olmak üzere iki bölümde incelenebilir.

Kalıtsal ve fizyolojik etmenler

Kalıtımla kuşaktan kuşağa aktarılan kişilik yapısı ve davranışın kendisi değil, üst yapıların üzerinde gelişip oluşacağı merkezi sinir sistemidir. Bu sistem insanın içinde yaşadığı çevre ile durmaksızın sürüp giden etkileşimleri sonucunda, ortaya çıkan davranışların niteliğini ve niceliğini saptar. Davranışların yinelenmesi, pekişmesi, birikimi ise kişilik yapısını oluşturur. Bir başka deyişle, üstünde kişiliğin oluştuğu, insanın doğuştan getirdiği temel yapı (Genotype) kalıtımla geçer. Kişilik bu temel yapı ile çevrenin sürekli etkileşimi sonucu oluşur (Köknel 1990).

Toplumsal Etmenler

Kişiliğin oluşumunda toplumsal yapıda yer alan çeşitli kurumlar , kuruluşlar, otoriteler, değer ve tutumlar oldukça etkili rol oynamaktadır(Enç 1978).

İnsanı yaratan kültür varlığı gözle görülür biçim ve ölçülerde değişikliklere uğradığına göre, insan varlığında belli ölçülerde değişmesi gerekmektedir(Güvenç 1989).

Birçok ruhbilimci, kişiliğin gelişip şekillenmesinde etkisi bulunan çeşitli sosyal kurum ve kuvvetlerin önemini belirten araştırmalar yapmışlardır. Karı-koca, ana-baba-çocuk ilişkileri üzerinde özellikle durulmaktadır. Ruhbilimcilerin kişiliğe şekil veren kuvvetler arasında aile kurumu ve ana babanın en başta gelen etmenler olduğuna dair fikir birliğine sahiptirler. Bunun yanısıra doğuş sırasının, okul ve öğretmenlerin, arkadaş

ve oturlan mahallenin, bir azınlık grubuna mensup olup olmamanın, ailenin sosyo-ekonomik durumları üzerinde dikkatle durulmaktadır(Enç 1978).

2.2.3. Kişilik yaklaşımları

Kişilik yaklaşımları; nörobiyolojik, davranışsal, bilişsel, psikoanalitik ve fenomenolojik yaklaşımlar şeklinde gruplandırılmaktadırlar.

2.2.3.1. Nörobiyolojik yaklaşım

Her davranışın temelinde son derece karmaşık sinirsel süreçler yer alır. Beyinde oluşan sinirsel süreçler belirli bir düzen izleyerek kaslara geçer ve gözlenebilen davranışlar halinde dışa yansır.

Bu yaklaşım, insan davranışını, beynin değişik bölgelerinin işlevleriyle açıklamaya çalışır. Davranışı nörobiyolojik süreçlerle açıklayanlar, kişinin salgı bezlerinin çalışmasını, kanın kimyasal yapısını ve bireyin beslenme düzenini de açıklamalarına temel etken olarak alırlar (Cüceloğlu 1991).

2.2.3.2. Davranışsal yaklaşım

Amerikalı psikolog James Watson 1920'lerde, zihinde olup biten düşünce ve duygularla hiç ilgilenmeden bireyin gözlenebilen davranışlarını incelemeyi amaçlayan davranışsal yaklaşımı önermiştir (Cüceloğlu 1991).

Bu yaklaşıma göre, insan doğuştan bir takım davranış eğilimlerine sahiptir. Bunlar doğal gerçek olup, aslında ne iyi ne de kötüdür. İnsan doğuştan boş bir levha gibidir, refleksler dışında davranış yoktur. Kazanılan bütün davranışlar, davranış potansiyelinde pekiştirme sonucunda meydana gelen sürekli değişikliklerdir(Kuzgun 1992).

Davranışsal yaklaşım, bireyin gözlenebilen ve dolayısıyla, ölçülebilen davranışlarını incelemeyi psikolojinin tek bilimsel yöntemi olarak savunur.

Davranışsal yaklaşım, Uyarıcı-Davranış (U-D) psikolojisi olarak bilinmektedir. Uyarıcının cinsi, şiddeti ve tekrarı ile davranışın türü, kuvveti ve frekansı arasındaki ilişkiyi inceler. Ayrıca davranışı pekiştiren ödüllendirme koşullarını da ele almaktadır. Harvard Üniversitesi Profesörlerinden Skinner, bu konudaki çalışmaları ile ün yapmıştır.

Skinner'in çalışmalarındaki temel varsayım, davranışın yasalar gereğince işlediğidir. Skinner de Freud gibi davranışların yaşam boyunca yinelendiğine inanır. Üstelik, Freud'dan öteye de giderek, bu özelliğin toplum içinde geçerli olduğunu savunur. Kişinin davranışı dış dünyanın doğrudan bir ürünüdür ve bu ürünün oluşumunda belirli yasalar geçerlidir. Böyle bir inanç davranışı denetleyebilme olanağı da tanımış olur. Önemli olan bireyin içinde bulunduğu koşullarda değişiklik yaratabilmektir (Aktaran: Geçtan 1993).

Davranışçıların görüşünü şöyle özetlenebilir.

Bütün davranışlar öğrenilmiştir.

İnsan davranışları kalıtımla getirilen yapının çevre ile etkileşiminin ürünüdür.

İnsanı anlamak için onun gözlenebilir davranışlarını incelemek ve dikkatle düzenlenmiş deneylerle davranışı belirleyen yasaları bulmak mümkündür.

İnsan davranışlarının gerisinde, benlik tasarımı, bilinçdışı güdüler gibi, gözlenemeyen faktörler aramak yersizdir.

Davranışların mekanizmasını anladıktan sonra onları kontrol etme mümkündür.

Davranışçılara göre davranışların amacı organizmada gerilimi azaltmaktır. Başlangıçta açlık, susuzluk gibi fizyolojik sevilme, ait olma gibi psikolojik güdüler insanı davranışa sevk ederler. İnsan zamanla öğrenme yolu ile kazanılan başarıma, üstün olma gibi toplumsal güdülerle de davranışta bulunur. Gerilimi azaltmada başarılı olan davranışların tekrarlanma olasılığı yüksektir. Yetişkinler, çocukların gösterdikleri tepkilerden istedik olanları pekiştirerek, istenmedik olanları pekiştirmeyerek ya da cezalandırarak onları toplumsal bir varlık haline getirmeye çalışırlar. İnsan

PSİKOLOJİK ÖĞRETİM KURULU
OKUL MANTASYON MERKEZİ

davranışlarını pekiştirme ya da ceza ile biçimlendirme yöntemi çocuk eğitiminde uygulanmakta olan bir yöntemdir (Kuzgun,1992).

Davranışçılık, öznel yaşantıyı tümünden reddettiği, daha çok hayvan deneylerine bağlı kaldığı, değer yargılarına ve insanın diğer toplumsal sorunlarına eğilmediği gibi nedenlerle çeşitli eleştirilere uğramıştır (Geçtan 1993).

2.2.3.3. Bilişsel yaklaşımlar

Bilişsel yaklaşımlar insanı, edilgen(pasif) bir yaratık olarak değil; algılayan, uyarıları işleyen, anlamlandıran etken(aktif) bir sistem olarak görürler. Bu yaklaşıma göre,insanı diğer canlılardan ayıran en belirgin özellik , insanın gelen uyarıcıları işleyebilme, anlamlandırabilme yeteneğidir.

Bilişsel süreçler (cognitive processes) deyince akla algılama, bellek ve düşünme gibi zihinsel bilgi işlem süreçleri gelir. Bu süreçleri kullanarak birey, çevresi ve kendisi hakkında yeni bilgiler edinir, eski olayları hatırlar, ortaya çıkan sorunları çözer ve gelecekle ilgili planlar yapar (Cüceloğlu 1991).

Bilişsel yaklaşımlar davranışçı yaklaşım gibi insanın aslında bazı gizil güçlerle dünyaya geldiğini ve bütün davranışların öğrenme yolu ile kazanıldığını kabul etmektedirler. Ancak bu yaklaşımlarda odak, davranışın kendinden çok onu ortaya çıkaran, yönlendiren ve pekiştiren iç faktörlere yönelmiştir. Bu iç faktörler, yanlış düşünceler, batıl inançlar, mantıksız genellemeler veya “başarısız kimlik” şeklinde tanımlanmaktadır.

Bilişsel kuramlar insanın çok erken yaşlarından itibaren geçirdiği yaşantıların davranışları belirlediğini savunmaktadır. Bilişsel kuramcılara göre insan çocukluğunda, kendisi ve çevresi hakkında bazı değer yargıları edinir. Bu değer yargıları ana-baba ve yetişkinler tarafından aşılır. Çocuğun sevilme, korunma ve saygı görme ihtiyacı, büyüme, gelişme, iyi bir insan olarak yaşama eğilimi vardır. Ellis’e göre (Aktaran: Kuzgun 1992), çocuk bu ihtiyaçlarını doyuran yetişkinlerin değerlerini kolayca benimser ve özümler, çocuğa kusursuz olması gerektiği, aksi halde sevilmeyeceği söylenmişse çocuk bunu hiç eleştirmeden, evrensel bir doğru olarak kabul eder. Ancak bu beklentiye her durumda karşılayamazsa kendisinin değersiz, yetersiz hissederek, suçlu olduğunu

düşünür ve kaygıya kapılır. Çünkü düşünceler, duyguları etkilemektedir. Benliği yıkıcı düşünceler ise yine benliği yıkıcı duygulara yol açmaktadır. Glasser'a göre ise (Aktaran: Kuzgun 1992),insan ihtiyaçlarını başkalarını rahatsız etmeden doyurmanın yollarını da küçük yaşta öğrenmemişse,başarısız bir kimlik geliştirir ki bu da olumsuz davranışların kaynağıdır. İnsanı bu yıkıcı davranışlardan kurtarmanın yolu, onun yanlış ve mantıksız düşüncelerini değiştirmek,kendisi hakkında oluşturduğu başarısız kimliğinden kurtulmasına yardımcı olmaktır.

2.2.3.4. Psikoanalitik kuram

Freud tarafından geliştirilen bu kuram öncelikle bir kişilik kuramıdır.

Freud'a göre (Aktaran: Cüceloğlu 1991), insanoğlunun doğuştan getirdiği iki temel kuvvetli eğilim vardır: Cinsellik(sexuality) ve saldırganlık(agression). Bu iki temel eğilim insanoğlunun bir toplum içinde uyumlu yaşamasını zorlaştırdığından cinsellik ve saldırganlık davranışları ana-baba, öğretmen gibi çocuğun sosyalleşmesinde önemli rol oynayan kişilerce çocukluktan itibaren sürekli baskı altında tutulur ve cezalandırılır. “Kardeşine vurulur mu?”, “Yapma!Ayıp!”, “Çek elini oradan terbiyesiz!”, “Oranı buranı gösterme, utanmaz!” gibi ifadeler toplumun cezalandırıcı tutumunu temsil eder.

Freud (Aktaran: Geçtan 1993),ruhsal yapıyı bir buzdağına,suyun üzerinde kalan küçük bölümü bilinç bölgesine,suyun altında kalan büyük bölümü bilinçdışı bölgesine benzetmiştir. Bu geniş bilinçdışı bölgesinde,bilinç düzeyindeki düşünceleri ve davranışları yönlendiren büyük bir güç bulunmaktadır. Böyle bir yaklaşım,yalnızca bilinci incelemeye yönelik bir psikolojinin, insan davranışına yön veren güçlerin anlaşılmasında yeterli olamayacağı gerçeğini de vurgulamıştır.

Freud'a göre (Aktaran: Cüceloğlu 1991), toplum tarafından hoş karşılanmayan cinsiyet ve saldırganlık duyguları bilinçaltına(subconscious) itilirler. Çünkü bu tür düşünce ve istekleri sürekli bilinçte tutmak bireyde gerginlik ve rahatsızlık yaratır. Bilinçaltına itilmiş arzuların farkında olamayız, ancak onlar bizim davranışlarımızı etkilemeye devam ederler. Psikoanalitik yaklaşım dil sürçmesi, unutmalar, hatalar ve buna benzer davranışları bilinçaltındaki isteklerin ifadesi olarak kabul eder. Örneğin;

belirli bir kişinin adını hatırlamakta zorluk çekiyorsanız, onunla ilgili olumsuz bir bilinçaltı “depolamanız” var demektir. Bilinçaltına itilmek zorunda kalan istekler orada kaybolup gitmezler, şu veya bu biçimde toplumca kabul edilebilen davranış kılıfına bürünerek (sanat, bilim, spor alanlarında) kendilerini ifade ederler. Bireyin doğuştan saldırgan olduğuna inanan Freud, insanoğlunun “öldürme” içgüdüsünün etkisi altında birey ve toplum olarak sürekli savaş içinde yaşayacağına inanır. İnsanlar ile hayvanlar arasında bu açıdan bir farklılık görmez. Freud’un, insanda olumsuz bir temel özellik olduğu görüşü tüm psikologlarca paylaşılmaktadır.

2.2.3.5. Fenomenolojik yaklaşım: Fenomen (phenomenon) kendini ve dış dünyayı kendine özgü bir biçimde algılayan kişinin öznel yaşantısına (subjective experience) verilen isimdir.

Fenomenolojik yaklaşım, bireyin davranışlarını anlayabilmek için, onun kendine özgü algılayışını ve yaşantısını bilmemiz gerektiğini savunur. Bireyin davranışını biçimlendiren en önemli etken, onun kendini ve çevreyi o andaki anlamlandırma biçimi, başka bir deyişle bireyin o andaki fenomenidir.

Fenomenolojik yaklaşım bireyin öznel yaşantısına önem verir, onun dışında başka hiçbir veri tanımaz. Bu yaklaşıma göre bireyin davranışı dış ve iç çevre koşullarıyla mekanik bir biçimde oluşmaz. Birey, içinde bulunduğu çevre koşullarında o anda ne gibi davranış seçenekleri olduğunu görür ve birini seçer. Bireyin seçme özgürlüğü, seçeneklerin farkında oluşu, insanla hayvan arasındaki en belirgin farklılığı oluşturur (Cüceloğlu 1991).

Doğmuş olduğumuzu ve bir gün yaşamımızın sona ereceğini biliriz. Ölümün kaçınılmaz olması ise yokluk ve hiçlik duygularını yaratır ve işte bu bunalım, insanı doyumsuz ve anlamlı bir biçimde yaşayıp yaşayamadığı konusunda kaygılandırır. Bu yaklaşım, her insanın varlığına sahip çıkmasının özgür bir yaşam için gerekliliğini ortaya koyar.

İnsanın kendi sorumluluğunu üstlenmesi onu özgürleştirir. Ancak bu özgürlüğün, bir insanın ne olup ne yapabileceği gibi bazı sınırları vardır. En önemli sınır, insanın içine konulduğu varoluş alanıdır. Yani insanın kendisini içinde bulunduğu dünya onun yazgısını da belirler. Otantik bir yaşam sürdürürebilmek için insan bu yazgıya uymak

zorunluluğundadır. Otantik olamamanın cezası suçluluk duygularıdır. Otantik benlik, ancak insanın varoluş alanının tanımlanmasıyla yaratılabilir. Otantik olmayan kişi dünyasında özerk olamaz, kendisini fenomeninden ayırmış ve sorumluluğunu kendine yabancı güçlere bırakmıştır.

Fenomenolojik yaklaşım, insan ve onun içinde yaşadığı dünyanın olaylarına oldukları gibi bakar ve olayların anlamlarını ortaya çıkış biçimiyle kavramaya çalışır (Geçtan 1993).

Fenomenal alan veya algı alanı akışkandır, sürekli olarak değişir ve bu yüzden incelenmesi zordur. Bu özelliği davranışın değişebilmesini kolaylaştırmaktadır. Bu yolla öğrenme, akıl yürütme mümkün olabilmektedir. Fenomenal alan değişken ise de kendi içinde kararlı ve anlamlıdır, karışık ve düzensiz değildir.

Fenomenolojik yaklaşım insandan bağımsız gerçek bir dünyanın varlığını kabul etmekle birlikte bu gerçeğin doğrudan bilinmeyeceğini iddia etmektedir. Gerçek dünyanın varlığı, bu dünyaya ilişkin algılardan çıkarılır. Bu algılar bireyin algı alanını oluşturur. Yani insan gerçek dünyayı değil, algıladığı dünyayı, fenomenal dünyasını bilir; etrafındaki uyarıcıları, nesnelere nasıl görürse onlara öyle tepkide bulunur. Yani yaşantıları onun gerçeğini oluşturur. Bir tepki gerçeğe değil gerçeğin algısına yapılır. Algı gerçeklik ile sıkı bir ilişki halinde olabilir, ancak gerçeğin kendisi değildir. Belli bir anda neyin algılanacağını ise bireyin ihtiyaçları belirler. Geçmiş yaşantılar şimdiki durumda neyin algılanacağını belirlemede bir dereceye kadar etkilidir, ancak halihazırda ihtiyacı karşılamaya yönelik olmayan bir davranış düşünülemez (Kuzgun 1992).

2.3. Özsaygı

2.3.1. Özsaygının tanımı ve önemi

Benlik kavramı “kendilik değeri yada saygısını” içermektedir. Bazen “özdeğerlilik” olarak ta kullanılmaktadır. Özsaygı, benlik kavramının affektif yanı olup kişinin kendine karşı olumlu yada olumsuz tutumuna işaret eder. Olumlu özsaygı kişinin kusurlarının farkına varmasına rağmen kendini kabulünü ve değer vermesini gösterir (Yörükoğlu 1986, Knoff 1986).

Genel olarak özsaygı kişinin kendisini tanınması ve gerçekçi olarak değeriendirilmesi ile kendi yetenek ve güçlerini olduğu gibi kabul edip kendini benimsemesi sonucunda, kendisine duyduğu sevgi ve güven duygularından oluşur. Özsaygı sosyal kabul, yeterlilik, kendini gördüğu algıladığı ile ne olması gerektiği duygumu arasındaki farklılıklara bağlıdır. Kendini olduğu, gördüğu gibi kabullenme olumlu bir ruh halidir. Yaşanan bazı deneyimler dış dünyanın kişiyi kabulü ya da reddi özsaygının gelişimine katkıda bulunur. Kişinin ruh sağlığı ve psikolojik iyilik halinde benlik değeri önemli rol oynamaktadır (Palabıykoğlu 1996).

Özsaygıda rol oynayan ideal benlik (self-ideal) “kişinin ne olmak ya da ne yapmak istediğine ilişkin algısı” olarak tanımlanabilir. İnsanoluğı algıladığı ben ile olmak istediği insan yani ideal benliğinin birbirine yakın olması için çabalar. Bu iki yapı arasında tutarsızlık olduğunda benlik saygısı ile ilişkili olan davranışlar, psikolojik süreçler bundan olumsuz yönde etkilenir (Pathus and Nevid 1989).

Toplumun geleceği onu oluşturan bireylerin sağlıklı bir şekilde yetişmiş olmaları ile yakından ilişkilidir. Toplumun devamını sağlayacak olan çocukların eğitimi konusundaki en son anlayışlar, onların bilgi ve beceri yönünden olduğu kadar sağlıklı bir kişilik geliştirmelerine de öncelik vermektedirler. Yeni kuşakların psikolojik yönden olumlu bir gelişim gösterebilmesi çağdaş eğitim anlayışının temelini oluşturmaktadır (Mangır ve Başar 1993).

Sağlıklı bir kişilik yapısında özsaygı düzeyi önemli bir rol oynamaktadır. Özsaygı, bireyin psikolojik açıdan etkin olmasını sağlayan temel belirleyicilerden en önemlisidir (Güçray 1989).

Coopersmith özsaygıyı “bireyin kendini yetenekli, önemli, başarılı ve değeri olarak algılama derecesi” olarak tanımlamakta ve özsaygının öznel yaşamın çekirdeğini oluşturduğunu belirtmektedir (Coopersmith 1974, Güçray 1989).

Horney ise (Aktaran: Geçtan 1993), özsaygı gelişiminde çaresizlik ve yalnızlık duyguları ile bunları üretebilen faktörlerin önemi üzerinde durmuştur. Temel kaygı olarak isimlendirdiği bu duyguların en büyük kişilik kaynağı olduğunu ve bireyin etkinliğini azalttığına inanmaktadır. O'na göre, kaygıyı oluşturan koşullar; yargılama, ilgisizlik, saygı yokluğu, yakınlık, sevgi, şefkat eksikliği, yalnızlıktır. Bu koşulların

geçmişe yönelik ortak ön koşulunun ebeveynle çocuk arasındaki aksaklık olduğunu vurgulamaktadır.

Coopersmith (1974), kişinin kendisine ilişkin yaptığı ve alışkanlık haline getirdiği değerlendirmenin özsaygıyı oluşturduğunu ve bunun kendi değerliliğine ilişkin bir yargı olduğunu belirtmektedir. Coopersmith gerçek ve savunucu özsaygı olarak iki tip saygı görünümünden söz etmektedir. Gerçek özsaygının; kendilerini hakikaten saygın ve değerli hissedenlerde, savunucu özsaygının da; kendilerini değersiz hisseden fakat böyle bir yargıyı kabullenemeyen kişilerde bulunduğunu savunmaktadır. Yüksek ve düşük özsaygılı kişilerin gelecekle ilgili farklı beklentileri olduğunu, kişiler arası ilişkilerde farklılık gösterdiklerini ve stresle başa çıkmada değişik yaklaşımlara sahip olduklarını ileri sürmektedir. Coopersmith'e göre kendilerine güveni olmayan, değişik düşünceleri sürmekten kaygı duyan ve kaçınan insanlar düşük özsaygı düzeyine sahiptir. Bu kişiler kendilerini sergilemek, diğer insanları kızdırmak ve dikkat çekecek şeyler yapmak istemezler. Sosyal grupların gölgesinde dinlemeyi tercih ederek ve düşünce alışverişi yerine bir köşeye çekilmeyi tercih ederek yaşarlar. Bu durum onların çevre ile ilgilenmelerini engellemekte ve kendi sorunlarıyla uğraşmaya yöneltmektedir. Sonuçta bu kişiler sosyal ilişkilerini gittikçe sınırlandırmakta ve yakın ilişkilerden yoksun hale gelmektedirler.

Primavera (1974) tarafından yapılan çalışma sonucunda özsaygı duygusunun bireyin gelişiminde ve kişiliğinin biçimlenmesindeki etkilerinin çocukluk döneminden kaynaklandığı saptanmıştır.

Özsaygı duygusunun yüksek olması bireyin içinde bulunduğu topluma uyum sağlamasını kolaylaştırmaktadır. Ayrıca bu topluma etkin bir şekilde katılımı, kişisel başarı ve mutluluğu da birlikte getirmektedir (Güçray 1989).

Scott (1963) ise yüksek özsaygının zihinsel, duygusal, ahlaki ve sosyal yönden olumlu bir gelişimin varlığını ortaya koyduğunu belirtmektedir.

Tam olarak başkalarının istek ve arzularına göre yaşamak kendimizle uyumlu olmayı ve potansiyellerimizi kullanmamızı güçleştirir. Ancak bu kişinin kendini ortaya koyduğu, özünü dışa vuran yaşamı seçmesi her zaman çatışmalara neden olacaktır anlamını da taşımaz. Yaşamda ana baba ya da diğer yakın ilişkide bulunulan kişiler

bireyi seçimlerini, yeteneklerini ve değerlerini dikkate alarak yaklaştığında karşılıklı sevgi ve saygı kişilerarası ilişkinin temeli olacaktır (Palabıykoğlu 1996).

Düşük özsaygı düzeyine sahip bireyler kendilerini yetersiz ve değersiz görmekte, çevreden çabuk etkilenebilmekte, inanç ve tutumlarını kolaylıkla değiştirebilmekte, günlük yaşamda karşılaştıkları zorluklarla başa çıkmada güçlük çekmekte ve duygularını kontrol etmekte zorlanmaktadırlar. Sık sık suçluluk ve utanç duygularına kapılan bu kişiler kendilerine ve çevrelerindeki insanlara güven duymamakta ve insan ilişkilerinde yetersizlik gösterebilmektedirler. İncinme kaygısıyla yakın ilişkiye girememekte, sevgi ve dostluk ilişkilerinden kaçınmaktadırlar. Ayrıca yetersiz özsaygının aşırı katı bir bakış açısına, otorite bağımlılığına, içine kapanık ve pasif davranışlara, psikosomatik hastalıklara ve suç işlemeye eğilimli bir kişilik yapısına yol açabildiği araştırmalar tarafından ortaya konmuştur (Güçray 1989, Mangır ve Başar 1993, Geçtan 1993).

Benlik algısını betimlemek amacıyla bir çok çalışma yapılmıştır. Özsaygıya ilişkin ampirik çalışma bulguları:

Özsaygının, benlik kavramı ile sosyal durumsal ve davranışsal ilişkiler.

Olumlu benlik kavramını besleyen değişkenler, gelişimsel etkileyiciler, olmak üzere iki grupta toplanabilir.

Bu çalışmaların sonuçlarını şu şekilde özetleyebiliriz.

Olumlu benlik kavramının, sosyal uyum, kişiler arası ilişkilerde yeterlilik ile ilişkisi bulunmuştur. Araştırma bulguları yüksek özsaygının dışa dönüklük, etkili iletişim kurma becerisi, sebat, duygusal olgunluk, sosyal ilişkilerde ilişki kurmada istekli olma ile anlamlı ilişkisine işaret etmektedir. Olumsuz benlik kavramı olan kişilerin ise kişilerarası ilişkilerde daha fazla kişisel uzaklık bıraktıkları, insanlardan fiziksel, hem de sosyal olarak uzak durmayı tercih ettikleri saptanmıştır.

Ruh sağlığı ile ilişkisi bulunduğu ve düşük özsaygının anksiyeteden psikoza kadar değişen patolojik durumların ortaya çıkmasında bir etken oluşturduğu belirlenmiştir.

Pek çok araştırma bulguları özsaygı ile akademik başarı arasındaki pozitif ilişkinin her öğrenim düzeyinde geçerli ve önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışma sonuçlarına göre başarı söz konusu olduğunda özsaygısı düşük olan bireyler dış

denetim odağı ağırlıklı kişilerdir. Dışarıdan yardım alma gereksinimi duyarlar ve başarısını şansa bağlar, kendi paylarını görmezler (Palabıyıkoglu 1996).

2.3.2. Özsaygı gelişimini etkileyen faktörler

Ampirik çalışma bulgularından yararlanılarak özsaygıyı etkileyen faktörleri bir başka deyişle olumlu öz kavramını hem destekleyen hem de engelleyen faktörleri aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür.

Anne ve baba ile özdeşimin niteliği: Olumlu benlik kavramı sıcak, ödüllendirici aile ortamı, ailede düşük anksiyete düzeyi ve çocukların ana baba ile özdeşimlerinden etkilenmektedir. Çocukların ana baba ile özdeşimleri, tutarlılık duygusunun gelişimine ve özerkliğin kazanılmasını kolaylaştırıcı rollerin öğrenilmesini sağlar. Aşırı özdeşim ise olumlu benlik kavramı için potansiyel bir tehlikedir.

Çocuğa gösterilen ilgi, değer ve destek: Yüksek kendilik saygısına sahip aileler çocuklarına daha çok ilgi gösterir. Aile üyeleri anlayışlı ve kabul edicidir. Daha demokratik ve katı disiplini daha az kullanan kişilerdir. Katı ve anlayışsız bir kısıtlamanın sürdürüldüğü otoriter bir aile ortamında yetişen gençler potansiyellerini kullanma açısından olumsuz yönde etkilenmektedir. Öztürk'e göre çocuğun bağımsızlık ve girişim çabalarının ana baba tarafından yaygın bir şekilde bastırılması saldırganlık ve yıkıcılık dürtülerinin birikerek şiddetlenmesine yol açmaktadır (Cüceloğlu 1993).

Ailede disiplinin uygulanma biçimi: Aile içerisinde uygulanan sağlıksız disiplin anlayışı da çocuğun kendisine ve çevresine duyduğu saygının azalmasına neden olabilmektedir. Disiplin, istenen ve düzenli olan davranışların kazandırılmasını amaçlayan bir yetiştirme anlayışıdır. Bu anlayışın temelinde "Öğreticilik" yer almaktadır. Amaç, çocuğun özsaygısını zedelemeyen otokontrolünü yani "kendi kendini denetleyebilme yeteneğini" geliştirmektir. Disiplinden anlaşılması gereken, çocuğa karşı baskıcı bir yaptırım gücünün kullanılması ya da çocuğun sürekli denetim altında bulundurulması değil, çocuğun sağlıklı davranışlar geliştirmesine yardımcı olunmasıdır (Yavuzer 1993).

Dengeli bir disiplin anlayışı içerisinde büyüyen çocuk, yüksek özsaygı duygusuna sahip olarak, olumlu kişilik geliştirebilir.

Parçalanmış aileler: Özsaygıda boşanmanın etkisi olmakla birlikte bir çok faktör benlik kavramı ile doğrudan bir ilişkiye sahiptir. Boşanma ile ebeveynlerinden birini kaybeden çocuğun benlik kavramı, ölümle kaybeden çocuğa göre daha olumsuz yönde etkilenmektedir. Ancak boşanma anında çocuğun yaşı, boşanma öncesi gerilimin süresi, boşanma sırasında annenin yaşı ve diğer aile üyelerinin tepkileri özsaygı üzerinde etkili faktörlerdir (Knoff 1986).

Sosyo-ekonomik düzey: Düşük sosyo-ekonomik düzeyden gelen kişilerin genellikle düşük özsaygıya sahip oldukları bulunmuştur. Ancak bu durum çeşitli faktörlere bağlıdır. Örneğin arkadaş grubunun etkisi bu sonucu değiştirebilir (Knoff 1986).

Irk: Çocuğun mensup olduğu ırk, yaşantısını etkileyebileceği için özsaygı gelişimini etkileyebilmektedir (Knoff 1986).

Doğum sırası: Doğum sırası dikkate alındığında tek çocuk, ilk doğan ve aynı cinsten kardeşi olmayan çocuklar ailede bazı avantajlara sahiptir. Ortanca çocukların ilk ve son çocuklara göre daha düşük özsaygıya sahip oldukları araştırmalar sonucunda belirlenmiştir (Knoff 1986).

Fiziksel ve diğer özürllüleri: Fiziksel ve diğer özürllülerin olumlu benlik kavramı geliştirmeleri güçtür. Araştırma bulguları genellikle birbirini destekleyen bulguları göstermekle birlikte çok farklı olan bulgular da elde edilmektedir. Kronik ve ölümcül hastalarda da beden imgesi ve benlik değerinde değişimlerin olduğu gerek araştırma bulgularıyla gerekse klinik deneyimlerden bilinmektedir. Belirtilen değişkenlerin benlik kavramına ve özsaygıya olan etkileri önemli roldedir. Ancak daha da önemli olan bu değişkenlerin etkileşimleridir (Knoff 1986).

Her insanın ulaşmak istediği bir benlik kavramı vardır. Kişi özlediği, kendine yakıştırdığı bu ideal benlik kavramını geliştirmeye çabalar. Gençlik çağı benlik kavramının öne geçtiği çağdır (Yörükoğlu 1986). Özsaygıyı belirleyen yargılarda bir değişmezlik, görelilik olarak bir süreklilik vardır. Bununla birlikte, kişinin özsaygısının değişmeye duyarlı olduğu da kabul edilmektedir (Tufan 1994).

2.4. Kişilik Özelliklerini Ölçmede Kullanılan Araçlar

Çocuğun kişilik özelliklerini ölçmede kullanılan araçlar dört grupta toplanabilir.

Zeka ve yaratıcı düşünmeyi ölçen testler: Bu testler çoğu kez kişilik testlerinin dışında tutulur. Fakat, kişiliğin en önemli boyutlarından biri olan düşünme sistemiyle ilgili bazı özelliklerin belirlenmesi bakımından önemlidir. Zeka ve yaratıcılığı ölçen testler çocuklar ve yetişkinler için ayrı standartlaştırılmıştır. İki yaşında ve daha büyük çocuklar için hazırlanan zeka ve yaratıcılık testleri bireysel olarak o alanda yetişmiş uzmanlarca uygulanır.

Dereceleme ölçekleri: Bireyin gözlenebilir davranışlarını ölçmeye yarayan bu ölçekler, kişiliğin tüm özelliklerini, özellikle mizaç, başarı motivasyonu, tavır ve değer yargılarını ölçmede yararlıdır. Ölçekler belli amaçlarla, belli özellikler için geliştirildikten sonra, ya doğrudan doğruya gözlemleri yada bireyin belli sorulara tepkisini işaretlemek üzere kullanılır.

a- Dereceleme ölçekleri ve gözlem: Dereceleme ölçekleri, bir kimsenin bir başka kimse hakkında sistimli yada sistemsiz gözlem sonucunda edindiği kanılarını bildirmesinin bir yoludur. Gözlem, olayları öğrenmek amacıyla incelemeye yönelme, gözlenenleri yazılı olarak ve puanlarla ifade etmedir. Çocukları çok yönlü inceleyebilmek için, çeşitli gözlem teknikleri geliştirilmiştir. Bunlardan bazıları, anı, anekdot (olay kaydı), seçme tekniğidir.

Anı tekniğinde; belli bir süre çocuğun davranışları ayrıntılı olarak kaydedilir. Objektif olarak çocuğun yüz ifadesi, vücut duruşu, ses tonu ve etkinlikleri, hangi uyarıcılara nasıl tepkide bulunduğu yazılır. Kayıtlar şimdiki zamanda yazılır, çocuğun içinde bulunduğu anda ne yaptığını tanımlar.

Anekdot tekniği, dikkate değer davranışların kısaca kaydedilmesidir. Gözlemci günlük etkinlikler sırasında çocukların anlamlı, ipucu veren davranışlarını kaydeder. Birkaç aylık kayıtlar toplanır, aralarında ilişki kurularak çocuğun davranışları ile ilgili yorum yapılır.

Seçme tekniğinde; çocuğun belli konularla ilgili davranışları kaydedilir (müzik, resim yapma, dramatizasyon, yemek, uyku gibi.). Ayrıca seçme tekniği, çocuğun

çevresindeki uyarıcılara, materyallere, olaylara ve arkadaşlarına olan davranımları, güven hissinin gelişmesi ve bağımsızlığın gelişmesi gibi sosyal, duygusal ve düşünme sistemlerinin gelişmesi ile ilgili davranışların incelenmesinde kullanılabilir. Bu tip gözlem notları özellikle bireysel ayrılıkları ve ihtiyaçları belirleme açısından önemlidir.

b- Görüşme tekniği: Gözlenmesi istenen davranışlar bazen sözel olabilir. Böyle bir durumda sürekli bilgileri gözden kaçırmamak için dereceleme ölçekleri geliştirilir. Deneğe, ölçekteki sorular ve derecelmeleri açıklanır ve tepkileri ölçek üzerinde işaretlenir. Görüşme tekniği hem doğrudan doğruya bireyin tepkilerini almak, hem de dolaylı bilgi edinmek için kullanılır. Aile-çocuk ilişkilerinde, çocuk yetiştirme konusunda ana-baba görüşleri ve tavırları doğrudan doğruya görüşme tekniği ile belirlenebilir. Bunun yanında dolaylı olarak anne ve babaya sorular sorarak çocuğun gelişim tarihçesi ile ilgili bilgiler toplanır. Görüşme ister doğrudan doğruya, ister dolaylı olsun soru listeleri ve dereceleme ölçekleri görüşmenin amacına göre önceden hazırlanır. Görüşme tekniğinin başarılı bir şekilde uygulanması için, sağlıklı bir iletişim ortamı kurulması gerekir (Özgülven 1994). Ancak, görüşme tekniği ile elde edilen bilgilerin objektifliği şüphelidir. Çünkü, anne-babalar genellikle olayları kendi açılarından değerlendirirler. Çocuklarından beklentileri yüksek olduğu için çocukları ile algıları beklentileri eğiliminde olabilir. Ayrıca, bazı olayları unutmuş yada yanlış hatırlıyor olabilirler.

İlgi testleri: İlgi testleri bireyin ihtiyaç ve değer yargılarını ölçmek için hazırlanan soru listeleridir. Yetişkinler için standart mesleki ilgi testi geliştirmiştir. Küçük çocuklar için mesleki ilgiler söz konusu değildir, ancak onların günlük yaşamlarındaki ilgi ve ihtiyaçlarını tespit etmek üzere, gelişim düzeylerine uygun etkinliklerin bir listesi yapılır. Bu listedeki sorular çocuğa yöneltilerek tepkileri alınır.

Projektif testler : Bireyin doğrudan doğruya gözlenemeyen duygu ve düşüncelerini yansıtan testlerdir. Bunların çocukluk devresinde en çok kullanılanları hikaye anlatma ve cümle tamamlama testleridir.

a- Resim (hikaye) anlatma: Çocuğa resimler gösterilir ve gördüklerini anlatması istenir. Çocuk belki bu resimde kendi ihtiyaçlarını ve güçlüklerini görerek, belki de resimlere fazla önem vermeden kendi ihtiyaçlarını güçlüklerini yansıtarak anlatır. Çocuğun kendisini serbestçe ifade edebilmesi için resimler ona rahat bir atmosferde

gösterilmelidir. Tepkiler toplandıktan sonra onun gerçek ifadesinin ne olabileceği yorumlanır.

b- Hikaye tamamlama: Çocuğa bir hikaye anlatılmaya başlanır. Bu hikaye bir resme bakarak olabileceği gibi, resme bakmadan da olabilir. Sonra bu hikaye yarıda bırakılır ve çocuktan tamamlaması istenir. Onun tepkileri, duygu, düşünce ve güçlüklerinin ifadesi olarak yorumlanır.

c- Cümle tamamlama: Cümle tamamlama da hikaye tamamlamaya benzer. Bir cümle başlatılır, sonra çocuktan cümleyi tamamlaması istenir. Bu test formunda da çocuğun ifadesi yorumlanır.

Projektif testlerin uygulanmasında, esas beklenti çocuğun ifade edemediği duygu, düşünce, istek ve güçlüklerini açığa çıkarması ve baskı altına alınmamasını sağlamaktır (Ülgen ve Fidan 1997).

3. KAYNAK ARAŞTIRMASI

Coopersmith (1967) 1748 adölesan dönemdeki genç üzerinde yaptığı araştırmada; özsaygıyla ilişkili olan değişkenlerin neler olduğunu, özsaygının sonuçlarını ve nasıl yükseltilebileceğini incelemiştir. Araştırma sonucunda; özsaygının, kişinin çevresine uyum sağlama biçimi ile yakından ilgili olduğu, özsaygısı düşük olan gençlerin anksiyete düzeylerinin daha yüksek olduğu ve bu gençlerin daha sık psikosomatik semptom ve depresyon belirtileri gösterdikleri belirlenmiştir. Ayrıca araştırmada, kendilerini sosyal ilişkilerde, arkadaşlık kurmada güçlüğü olan biri olarak algılayan gençlerin özsaygıları, güçlük çekmediklerini algılayanlara göre daha düşük olduğu ortaya konulmuştur.

Kovach (1981), 10-22 yaş grubunda bulunan adölesanların özsaygılarını incelediği araştırmasında "Coopersmith Özsaygı Envanteri"ni uygulanmış ve araştırma sonunda, daha büyük yaştaki gençlerin özsaygısı, küçük yaşta olanlardan daha yüksek olduğu saptanmıştır. En düşük özsaygı, ondört yaş gençlerde belirlenirken, yaşça büyük gençlerin, yaşça küçük gençlere oranla daha fazla yaşantı güçlükleriyle karşı karşıya kaldıklarını ortaya koymuştur.

Amato ve Ochiltree (1986) ise, yaptıkları çalışmada 9-10 yaş 56 ve 13-14 yaş 57 çocuğun okuma, özsaygı, günlük beceriler ve sosyal yeteneklerinin gelişiminde aile kaynaklarının etkisini incelemişler ve özsaygının gelişiminde ev ortamının ve ebeveyn-çocuk ilişkisinin önemli olduğunu, ebeveynlerin çocuklarını övmelerinin, cesaretlendirmelerini ve olumlu bir tutum sergilemelerini gelecekte çocuklarının özsaygılarının daha yüksek olmasını sağlayacağını, adölesanların ise genç çocuklara göre ailenin daha çok sosyal ve ekonomik kaynaklarına duyarlı olduğunu belirlemişlerdir.

Ets-Hokin (1987), özürlü ergenlerin benlik algısı ve özsaygı düzeylerinin araştırıldığı çalışmada 29 özürlü ergen normal olan ergenlerle karşılaştırmıştır. Benlik algısını ölçmek için Offer Benlik-İmajı Envanteri, özsaygı düzeyini ölçmek için ise

Rosenberg Özsaygı Ölçeği'nin kullanıldığı araştırma bulgularına göre, özsaygı düzeyi açısından önemli farklılıklar görülmemiştir. Ancak benlik algısı açısından iki grup arasında önemli fark olduğu ortaya konulmuştur.

Cassidy (1988) tarafından gerçekleştirilen Kukla Görüşme Formununun, 6 yaş grubu çocukların kendilerini nasıl algıladıklarını yansıttığı kabul edilmiş, buna bağlı olarak özsaygı düzeyleri belirlenmiştir. Cassidy Kukla Görüşme Formu'nda 20 soru yer almaktadır. 15 soru çocuğun benliğinin olumluluğunu (olumlu yada olumsuz), 5 soru benliğinin açıklığını (açık yada mükemmel) olduğunu göstermektedir. Ayrıca araştırmada Cassidy özsaygı düzeylerinin anneye bağlılık üzerindeki etkisini incelemiş ve olumlu/ açık kategorisindeki çocukların güvenli bağlılık ilişkisi, mükemmel kategorisindeki çocukların güvenli yada güvensiz/ kaçınmacı bağlılık ilişkisi, olumsuz kategorisindeki çocukların güvensiz/ kontrollü bağlılık ilişkisi geliştirdikleri saptanmıştır.

Deppe (1988), 252 kolej öğrencisi üzerinde yaptığı araştırmada cinsiyet ve akademik başarı ile yalnızlık ve benlik saygısı ilişkisini incelemiştir. Öğrencilere UCLA Yalnızlık Ölçeği'ni, Benlik Saygısı Envanteri'ni ve bir bilgi formunu uygulamıştır. Araştırmanın sonucunda, cinsiyet ve akademik başarı ile benlik saygısı arasında oldukça yüksek bir ilişkinin olduğunu, ancak bu faktörlerin yalnızlık düzeyi üzerinde etkisinin olmadığını belirlemiştir.

Özoğul (1988), annenin çalışmasının ve bireysel niteliklerinin çocuğun özsaygısına etkisini ilkokul 4. ve 5. sınıfa devam 120 denek üzerinde incelemiş ve araştırma sonucunda; çalışan ve çalışmayan annelerin çocuklarının aynı olduğunu, erkek çocukların özsaygı puanları, kızların puanlarından daha yüksek olduğunu, doğum sırasının etkili olmadığını ortaya koymuştur.

Satılmış (1988), yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerde özsaygı konulu araştırmasında 14-18 yaş grubu yetiştirme yurdunda ve ailesi yanında yaşayan ergenlere Rosenberg Özsaygı Envanteri'ni uygulamış ve sonuçta; özsaygının yetiştirme yurdunda

yaşayan grup ile aile yanında yaşayan grupta farklılık gösterdiğini, depresif duygulanımın yetiştirme yurdunda yaşayan grupta ailesi yanında yaşayan gruba oranla daha yüksek olduğunu, psikosomatik belirtilerin erkeklere oranla kızlarda daha yüksek olduğunu, özsaygının depresif duygulanım, psikosomatik belirtiler ve insanlara güvenme gibi değişkenlerle ilişkili olduğunu saptamıştır.

Washington (1989), 10-12 yaş grubu korunmaya muhtaç yuva çocuklarında denetim odağı algısı ve özsaygı duygusunu incelediği araştırmasında, 10-12 yaşlar arası 3.,4. ve 5. sınıflarda okuyan yuva çocukları ile alt sosyo-ekonomik düzeydeki aynı yaş grubunda bulunan ailesi ile yaşayan ilkökul çocuklarına Nowicki-Strickland Denetim Odağı Ölçeği'ni ve Kendine Saygı Duygusu Ölçeği'ni uygulamıştır. Korunmaya muhtaç çocuklar, ailesi ile yaşayan çocuklarla karşılaştırıldığında daha dıştan denetimli oldukları ve kendilerine saygının düşük olduğu bulunmuştur.

Campbell (1990), Kanada'da yaptığı çalışmada, benlik kavramları arasında farklılık olup olmadığını 92 düşük özsaygıya, 92 yüksek özsaygıya sahip ergeni belirleyerek incelemiştir. Ergenler Benlik Kavramı Envanteri'ndeki 15 çift sıfatı kendilerini tanımlamak için cevaplamışlardır. Araştırma bulgularına göre, olumlu sıfatların yüksek özsaygıya sahip ergenler tarafından, olumsuz sıfatların ise düşük özsaygıya sahip ergenler tarafından daha çok seçildiğini saptamıştır.

Gürkan (1990) ise, üniversite öğrencilerinde özsaygı ile depresyon ve anksiyete ilişkilerinin karşılaştırılması konulu araştırmasında, 300 üniversite öğrencisine Coopersmith Özsaygı Envanteri, Beck Depresyon Envanteri ve Durumluk Sürekli Kaygı Envanterlerini uygulayarak, özsaygı, anksiyete ve depresyon düzeylerini incelemiştir. Araştırma sonucunda; özsaygı ile anksiyete ve depresyon düzeyleri arasında negatif ilişkili olduğunu saptarken cinsiyetin özsaygı, depresyon ve durumluk kaygı düzeyinde etkili olmadığını, ancak kızlarda sürekli kaygı düzeyinin anlamlı olarak yüksek olduğunu ortaya koymuştur.

Torucu (1990), 13-14 yaşındaki gençlerin sosyo-ekonomik düzeyi ve ana-baba tutumlarındaki farklılıkların belirlenip özsaygıya etkisinin karşılaştırıldığı araştırmasında, alt sosyo-ekonomik düzeyden 150, üst sosyo-ekonomik düzeyden 150 öğrenciye Bilgi Alma Formu ve Rosenberg Özsaygı Ölçeğini uygulamış ve alt sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin üst sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilere göre daha düşük özsaygıya sahip olduklarını, ölçeğin alt değişkenleri iki grup için araştırıldığında alt sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin daha fazla depresif duygulanım, daha düşük düzeyde tartışmalara katılma eğiliminde olduklarını, alt sosyo-ekonomik düzeyde özsaygının azalması ile insanlara güven duygusunun da azaldığı ve düşük özsaygının eleştirilere karşı daha duyarlı olmaya yol açtığı, ana-baba ilgisindeki azalmanın özsaygıda düşmeye eşlik ettiği gözlenmiştir. Ayrıca ana-baba tutumlarını demokratik olarak işaretleleyen öğrencilerde özsaygının daha yüksek olduğunu, ana-baba eğitimindeki yükselmenin özsaygıyı olumlu yönde etkilediğini, sosyo-ekonomik düzeyin düşmesine paralel olarak özsaygının da düştüğünü belirlemiştir.

Aksoy (1992) tarafından lise son sınıf öğrencilerinin özsaygı ve denetim odağını etkileyen bazı değişkenlerin incelendiği çalışmada, farklı sosyo-ekonomik düzeylerden 600 kız, 600 erkek öğrenciye Coopersmith Özsaygı Envanteri ile Rotter'in Denetim Odağı Ölçeği uygulanmış ve özsaygı gelişiminde; sosyo-ekonomik düzeyin, kardeş sayısının önemli bir etkisi bulunurken, yaş ve doğum sırasının önemli bir etkisinin olmadığı, denetim odağı gelişiminde; sosyo-ekonomik düzeyin, kardeş sayısının, doğum sırasının, anne-babanın öğrenim durumlarının önemli bir etkisinin olduğu bulunurken, cinsiyet ve yaşın önemli bir etkisinin olmadığı saptanmıştır. Ayrıca yapılan korelasyon sonucunda özsaygı ile denetim odağı arasında olumlu bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir.

Başal (1992) tarafından yapılan çalışmada ise, okulöncesi eğitimin, ilkökul ikinci sınıfta denetim odağı algısı, kendine saygı duygusu, okul başarısı ve psiko-sosyal gelişim üzerindeki etkisini araştırmıştır. Okulöncesi eğitim alan ve almayan 100 öğrenciye "Çocuklar İçin Nowicki-Strickland Denetim Odağı Ölçeği", "Coopersmith Kendine Saygı Ölçeği" ve "Uyumsal Davranış Ölçeği"ni uygulamış ve okul başarısı için çocukların birinci dönem karneleri gözönünde bulundurulmuştur. Uygulanan t Testi

sonuçları denetim odağı algısı, kendine saygı ve okul başarısı bakımından grupların ortalamaları arasındaki farkların, .05 düzeyinde anlamlı olmadığını göstermiştir.

Mangır ve Başar (1993), fiziksel istismara uğramış 10 yaş grubu 4. sınıfa devam eden alt sosyo-ekonomik düzeyde bulunan 318 öğrencinin özsaygı düzeylerini Coopersmith Özsaygı Envanteri'ni kullanarak incelemiştir. Fiziksel istismara uğramış çocukların, fiziksel istismara uğramamış çocuklara göre özsaygı düzeylerinin daha düşük olduğunu, fiziksel istismara uğramış kız çocukların erkek çocuklardan daha yüksek özsaygıya sahip olduklarını ortaya koymuştur.

İkizoğlu (1993), demokratik ve otoriter ana-baba tutumlarının lise son sınıf öğrencilerinin özsaygısı üzerine etkisi konulu araştırmasında ise 341 lise son sınıf öğrencisine Ana-Baba Tutum Ölçeği'ni ve Özsaygı Envanteri uygulamış ve araştırma sonucunda; ana-baba tutumlarının çocuğun özsaygısı üzerinde etkili olmadığını belirlemiştir.

Maşrabacı (1994), Hacettepe Üniversitesi birinci sınıf öğrencilerinin özsaygı düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelediği araştırmasında 347 öğrenciye Rosenberg Özsaygı Envanterini uygulamıştır. Araştırma sonucunda; kişisel ve psikolojik değişkenlere göre; fiziki görünümünden memnun olunca, kendilik kavramının sürekliliği arttıkça, aylık gelirini yeterli bulunca, eleştiriye duyarlılık azaldıkça, depresyon azaldıkça, somatik belirtiler azaldıkça özsaygının daha yüksek olduğu, sosyal değişkenlere göre; flörtü olanlarda ve karşı cinsten yakın arkadaşı olanlarda özsaygının daha yüksek olduğu, ailesel değişkenlere göre; babayla ilişki yoğunluğu arttıkça ve ailenin gelir düzeyi yeterli bulundukça özsaygının daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Odacı (1994) tarafından, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi öğrencilerinin yalnızlık, özsaygı ve yakın ilişkiler kurabilme düzeylerinin ve bu düzeyler arasındaki ilişkileri incelediği araştırmasında ise; 250 öğrenciye Ucla Yalnızlık Ölçeği ve Shostrom'un Kişisel Yönelim Envanteri'ni uygulanmış ve sonuçta, öğrencilerin %48.8'inin yalnızlıktan yakındıkları ve %40.4'ünün özsaygının düşük olduğunu, okunulan bölüm, anabilim dalı ve sınıflara göre yapılan incelemelerde ise; hem

bölümler, hem anabilim dalları hem de sınıflar arasındaki yalnızlık, özsaygı ve başkaları ile yakın ilişkiler kurma düzeyleri açısından anlamlı farklılıklar bulunmadığı ortaya konulmuştur.

Mangır ve arkadaşları (1995), fiziksel istismara uğrayan ve uğramayan beşinci sınıfa devam eden 380 çocuk ile yaptıkları çalışmalarında çocukların bazı kişilik özellikleri ile ana-baba tutumlarını algılayış biçimlerini araştırmışlardır. Araştırmada, Bronfenbrenner Ana-Baba Tutum Ölçeği ve Coopersmith Özsaygı Envanteri kullanılmışlar ve araştırma sonucunda; fiziksel istismara uğramamış çocukların, fiziksel istismara uğramış çocuklara göre özsaygı düzeylerinin daha yüksek olduğunu, sosyo-ekonomik düzey düştükçe özsaygı düzeylerinin de düştüğünü, cinsiyetler arasında önemli bir ilişkinin olmadığını, anne ve babanın eğitim düzeyi yükseldikçe çocukların özsaygı düzeylerinin yükseldiğini, çocuğunu seven anne babaların, cezalandıran ve aşırı istekleri olan anne babaların çocuklarına göre daha yüksek özsaygıya sahip olduklarını belirlemiştir.

Yüksekkaya (1995) tarafından yapılan, üniversite öğrencilerinde özsaygının çeşitli değişkenler açısından incelendiği araştırmada, 240 üniversite öğrencisine Bireysel Bilgi Formu, Rosenberg Özsaygı Envanteri ve Ruhsal Belirti Tarama Listesini uygulamış ve sonuçta; araştırmaya alınan gençlerin özsaygılarının yükseğe yakın olduğunu, ayrıca özsaygının akademik başarı, arkadaşlık kurmada güçlük çekme, öğrenim görülen bölümü isteyerek seçme ve bölümden memnun olma, kendi gelirini yeterli bulma, boş zamanları değerlendirme, gelecek hakkında görüşler, kardeş sayısı, anne-babanın sevgisini gösterme durumu ve anne-baba ile olan ilişki, ailenin gelirini yeterli bulma açısından önemli bir etkisinin olduğunu, diğer yandan cinsiyet, yaş, bölüm, sınıf, derslerde söz alma sıklığı, anne-babanın eğitim düzeyi ve ailenin genel tutumunun özsaygı üzerinde önemli düzeyde etkisinin olmadığını bulmuştur.

Duru (1995), İlkokul 5. sınıf öğrencilerinin özsaygısı ile ana-baba tutumları arasındaki ilişki konulu araştırmasında, 300 öğrenciye Piers-Harris Özsaygı Ölçeği, Ana-Baba Tutum Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu uygulayarak, ana-baba tutumu ile

çocuğun özsaygı arasında anlamlı bir ilişki olduğunu, ana-baba tutumunu demokratik olarak değerlendiren öğrencilerin özsaygılarının ana-baba tutumunu otoriter olarak değerlendiren öğrencilere göre daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur.

Verschuren ve arkadaşları ise araştırmalarında (1996), 5-6 yaş 95 çocuğun özsaygı düzeylerinin anneye bağlılık, bilişsel yetenek, fiziksel yetenek ve akran uyumu ile ilişkisini incelemek amacıyla, Cassidy (1988) Kukla Görüşme Formu özsaygı düzeyini incelemek için kullanılmışlar ve sonuçta, özsaygı düzeyi yüksek olan çocukların anne ile güvenli bağlılık ilişkisi kurduklarını, kendi kusurlarını açıkça kabul ettiklerini saptamışlardır. Fakat özsaygı ile bilişsel yetenek, fiziksel yetenek ve akran uyumu arasında önemli bir ilişki bulamamışlardır.

Nichols ve Utesch (1996) alternatif bir öğrenme programıyla 6-12. sınıflar arası öğrencilerin motivasyon ve özsaygılarını etkileyen etkenleri incelemiştir. Araştırmalarında bütün öğrencilere bir öntest ve sontest uygulamışlar ve öğrencileri okuma, matematik, dil sanatları, bilim ve sosyal çalışmalarda altı haftalık eğitime alınmışlardır. Sonuçta programa alınan çocukların grup içerisinde motivasyonlarının ve özsaygılarının arttığını ve alternatif öğrenme programının gelecekte bu çocukların akademik başarılarında etkili olabileceği hipotezini vurgulamışlardır.

Özmen (1996) ise, 17-21 yaş Elazığ-Malatya yetiştirme yurtlarında kalan gençler ile ailesinin yanında kalan gençlerin benlik saygısını incelemiştir. Araştırmaya yetiştirme yurdunda kalan 50 kız ve 50 erkek, ailesinin yanında kalan 50 kız ve 50 erkek araştırmaya dahil edilmiş ve Coopersmith Özsaygı Envanteri uygulanmıştır. Bulgulara göre; ailesiyle kalan gençlerin yurttaki gençlere göre daha yüksek özsaygı geliştirdikleri, genel olarak özsaygı düzeyleri incelendiğinde ise erkeklerin daha yüksek özsaygıya sahip oldukları bulunurken, özsaygı düzeyi düşük, orta ve yüksek olarak sınıflandırıldığında genel olarak gençlerin orta düzeyde benlik saygısına sahip olduklarını ortaya konulmuştur.

4. MATERYAL VE METOD

Bu araştırmada; Cassidy Kukla Görüşme Formu'nun beş-altı yaş çocuklarına uyarlanması ve özsaygı düzeylerinin saptanması ve belirlenen özsaygı düzeylerinin sosyo-ekonomik düzeye, yaşa, cinsiyete, kardeş sayısına, doğum sırasına, anne-baba yaşına, anne-babanın eğitim durumuna, anne-babanın mesleğine, çocuğun bakımını üstlenen kişilere göre değişip değişmediğinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

4.1. Araştırmanın Evreni ve rneklem Seçimi

Ankara il merkezinde bulunan ilkokulların anasınıflarına devam eden çocuklar araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Araştırmanın rnekleme basit tesadüfi örneklem yöntemi ile belirlenmiştir. Örneklem seçiminde Devlet İstatistik Enstitüsü'nün verileri gözönünde bulundurulmuş ve örnekleme üst sosyo-ekonomik düzeyden ankaya Belediyesi'ne bağlı Bahçelievler İlköğretim Okulu, Hamdullah Suphi İlköğretim Okulu, orta sosyo-ekonomik düzeyden Yeni Mahalle Belediyesi'ne bağlı Orhan Gazi İlköğretim Okulu, Demetevler İlköğretim Okulu, Yahya avuş İlköğretim Okulu ve alt sosyo-ekonomik düzeyden Altındağ Belediyesi'ne bağlı Gülveren İlköğretim Okulu, Ergenekon İlköğretim Okulu, şehitlik İlköğretim Okulu dahil edilerek her sosyo-ekonomik düzeyden 50 ocuk olmak üzere toplam 150 ocuk alınmıştır.

Araştırmanın verileri 1997-1998 ğretim yılının Kasım-Nisan ayları arasında toplanmıştır.

Çizelge 4.1. Araştırmaya Alınan Çocukların Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Dağılımı

SOSYO-EKONOMİK DÜZEY	N	%
Alt sosyo-ekonomik düzey	50	33.3
Orta sosyo-ekonomik düzey	50	33.3
Üst sosyo-ekonomik düzey	50	33.4
TOPLAM	150	100.0

Çizelge 4.1’de araştırmaya alınan çocukların sosyo-ekonomik düzeylerine göre dağılımı verilmiştir. Sosyo-ekonomik düzeyler eşitlenmeye çalışılmış ve her sosyo-ekonomik düzeyden 50 çocuk olmak üzere toplam 150 çocuk araştırmaya dahil edilmiştir.

4.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada; çocuk ve ailesi hakkında bazı bilgileri toplayabilmek amacıyla, araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” , çocukların özsaygı düzeylerinin belirlenmesi amacıyla; Cassidy (1988) tarafından geliştirilen “Kukla Görüşme Formu” uyarlanarak kullanılmıştır.

4.2.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formunda; çocuğun doğum tarihi, cinsiyeti, doğum sırası, kardeş sayısı anne-baba yaşı, anne-babanın eğitim durumu, annenin çalışıp çalışmama durumu, babanın mesleği, çocuğun bakımını üstlenen kişi gibi sorular yer almaktadır. Bu kişisel bilgi formu, çocukların okulda bulunan dosyalarından alınmış veya okul çıkış saatlerinde gelen velilerle yüzyüze görüşülerek doldurulmuştur (Ek 1).

4.2.2. Cassidy Kukla Görüşme Formu

Cassidy Kukla Görüşme Formu (Ek 2); yirmi sorudan oluşan, okulöncesi dönem çocuklarının özsayı düzeylerinin incelenmesi amacıyla kullanılan bu testin uygulanmasında çocuğa bir el kuklası verilmekte kuklanın adı söylenmekte, kuklaya bazı soruların sorulacağı ve kuklanın bu sorulara cevap vermesi gerektiği açıklanmaktadır. (Cassidy (1988), Croco adını verdiği timsahı, Verschueren et al (1996), Quak adını verdiği bir ördeği el kuklası olarak kullanmışlardır. Bu araştırmada ise Pıtır adı verilen bir köpek el kuklası olarak kullanılmıştır.) Çocukların 1,2,3,4,5,8,9,10, 11,14,16,17,18,19,20inci sorulara verdikleri cevaplar olumlu-olumsuz ve 6,7,12,13,15inci sorulara verdikleri cevaplar açık- mükemmel olarak değerlendirilmektedir. Değerlendirme sonucunda bir çocuk olumlu-açık, olumlu-mükemmel, olumsuz-açık, olumsuz-mükemmel kategorilerinden birine girmektedir ve her çocuğun girdiği kategoriye göre olumlu yada olumsuz kategorisinin birinden, açık yada mükemmel kategorisinin birinden olmak üzere iki ayrı puanı olmaktadır.

4.2.2.1. Cassidy Kukla Görüşme Formu'nun sınıflandırması

Görüşme formu soru çeşidine göre iki gruba ayrılır.

a- 6,7,12,13 ve 15inci sorular açık yada mükemmel kategorisinde değerlendirilir. Bu sorulara ait bir cevap “kabullenme” ya da “kabullenmeme” olarak kodlanır. Bu beş soruya ait cevapların tümü görüşmenin açık ya da mükemmel olduğunu gösterir.

b- 6,7,12,13,15inci soruların dışındaki diğer 15 soru olumlu ya da olumsuz kategorisinde değerlendirilir. Bu sorulara ait cevaplar “olumlu”, “olumsuz” yada “yarı olumsuz” olarak kodlanır. Bu 15 sorunun tamamı görüşmenin olumlu ya da olumsuz olduğunu gösterir.

Görüşme sonucunda elde edilen olumlu yada olumsuz, mükemmel yada açık olarak kodlanan cevaplar dört şekilde sınıflandırılır.

Olumlu-Açık

Çocuklar, görüşme sırasında olumlu ve olumsuz görüşleri ölçen sorularda, kendileri hakkında olumsuz hiçbir ciddi görüş ortaya koymuyorlarsa yada en fazla bir yarı olumsuz görüş ortaya koyuyorlarsa “*olumlu*”,

Görüşme sırasında yetersizlikleri ölçen sorularda, açık bir şekilde en az bir yetersizlik kabulleniyorlarsa “*açık*” olarak değerlendirilir.

Olumlu-Mükemmel

Çocuklar, görüşme sırasında olumlu ve olumsuz görüşleri ölçen sorularda, kendileri hakkında hiçbir olumsuz görüş ortaya koymuyorlarsa yada en fazla bir yarı olumsuz görüş ortaya koyuyorlarsa “*olumlu*”,

Görüşme sırasında yetersizlikleri ölçen sorularda, açık bir şekilde hiçbir yetersizlik kabullenmiyorlarsa “*mükemmel*” olarak değerlendirilir.

Olumsuz- Mükemmel

Çocuklar, görüşme sırasında, olumlu ve olumsuz görüşleri ölçen sorularda, en azından bir olumsuz veya iki yarı olumsuz görüş ortaya koyuyorlarsa “*olumsuz*”,

Görüşme sırasında, yetersizlikleri ölçen belirgin sorularda, açık bir şekilde hiçbir yetersizlik kabullenmiyorsa “*mükemmel*” olarak değerlendirilir.

Olumsuz-Açık

Çocuklar görüşme sırasında olumlu ve olumsuz görüşleri ölçen sorularda, en azından bir olumsuz veya iki yarı olumsuz görüş ortaya koyuyorlarsa “*olumsuz*”,

Görüşme sırasında yetersizlikleri ölçen sorularda, açık bir şekilde en az bir yetersizlik kabulleniyorlarsa “*açık*” olarak değerlendirilir.

4.2.2.2. Cassidy Kukla Görüşme Formu'nun değerlendirilmesi

Cassidy Kukla Görüşme Formu benliğin açıklığı ve olumluluğu şeklinde değerlendirilmektedir.

Benliğin Açıklığı: Açık ve mükemmel kategorisinde değerlendirilen 6,7,12,13 ve 15inci sorular tek tek ele alınarak kabullenme ve kabullenmemeler şu şekilde değerlendirilmektedir. Bir cevabın “kabullenme” olarak değerlendirilebilmesi için kabullenmenin tam ve açık olması gerekir. Bir cevabın “kabullenmeme” olarak değerlendirilebilmesi için kabullenmenin yetersiz olması, önce kabul edilip sonra reddedilmesi yada başka birinin işe karıştırılmış olması gerekir.

Soru 6: Pıtır, N'i sevmediğin ondan memnun olmadığın hiç oldu mu? (Hayırsa; Hiç mi olmadı? Olduysa; ne zaman oldu?, Niçin N'i sevmedin, ondan memnun olmadın?).

Kabullenme: Soruya verilen cevap “evet” ise, ilk soruşta veya ısrar edildiğinde bu kabul ediliyorsa ve çocuk neler olduğunu anlatırsa cevap kabullenme olarak değerlendirilir.

Kabullenmeme: Soruya verilen cevap “evet” ise, çocuk ne olduğunu söylemez ve niçin sevmediği memnun olmadığı sorusuna “bilmiyorum” cevabını verirse, soruya verilen cevap “evet” ise ve bu cevap çocuk tarafından geri çekilirse ya da bir başka kişi ile ilgili cevaplar işe karıştırılırsa, niçin sevmediği memnun olmadığı sorusuna verilen cevap “N'den memnunum fakat diğer çocuklardan memnun değilim” şeklinde ise, cevap “hayır” yada “bilmiyorum” ise kabullenmeme olarak değerlendirilir.

Soru 7: Pıtır, N mükemmel bir çocuk mu? (Eğer çocuk mükemmel kelimesini anlamazsa; “O her zaman sevecen ve uslu mu yoksa iyi şeyleri daha mı az yapıyor?” şeklinde soru değiştirilir.).

Kabullenme: Çocuk N'nin iyi olmayan davranışları olduğunu kabul eder, uygun bir örnek verirse cevap kabullenme olarak değerlendirilir.

Kabullenmeme: Çocuk N'in de iyi olmayan davranışları olduğunu kabul eder fakat örnek veremezse, olumsuz şeyler yerine olumluya yakın şeyler söylerse, mükemmel olduğunu yada bilmediğini söylerse kabullenmeme olarak değerlendirilir.

Soru 12: Pıtır, N bazen yaramaz bir çocuk oluyor mu? (Eğer hayırsa; Hiç mi?,
Bir kerecik bile yaramaz olmadı mı? Evetse; N ne yapıyor da yaramaz
bir çocuk oluyor?)

Soru 13: N'nin en kötü yanı nedir? (Eğer hiçbir şeyse; “Hiçbir şey mi?”, soruyu
anlamazsa; N ne zaman hangi durumda yaramazlık yapar? şeklinde sorulur.)

Soru 12 ve 13 birlikte değerlendirilmektedir.

Kabullenme: Her ikisi soru için bir örnek verebilirse, çocuk 12inci soruya bazen yaramazlık yaptığını söyler ve örneklendirebilirse yada 13üncü soruya “bilmiyorum” cevabını verirse kabullenme olarak değerlendirilir.

Kabullenmeme: Çocuk bazen yaramazlık yaptığını söylemezse ve 13üncü soruya akla yatkın bir cevap verirse, 12 ve 13üncü soruda bazen yaramazlık yaptığını kabulleniyorsa fakat 13üncü soruya akla yatkın bir cevap veremez ise, bazen yaramaz olduğunu kabullenirse ve örneklendirebilirse fakat 13üncü soruda verdiği cevabı inkar ederse (yaramazlık yapmıyor, kötü bir yanı yok) kabullenmeme olarak değerlendirilir.

Soru 15: Pıtır, N'nin düzeltilmesi gereken daha iyi olabilecek bir şeyi var mı?
(Eğer hayırsa; hiç bir şey yok mu yoksa birşeyler var mı? Evetse; bunlar
nelerdir?)

Kabullenme: Çocuk kendisinde, birşeylerin daha iyi olabileceğini kabul eder ve örneklendirebilirse (Davranıştaki değişiklik ile ilgili bir örnek olmalıdır. Örneğin; “Geceleri televizyon seyretmemeli”), kabullenme şeklinde değerlendirilir.

Kabullenmeme: Çocuk kendisinde daha iyi olabilecek bir şey olmadığını ifade ederse, çocuk kendisinin de bunu bilmediğini söylerse, kendisinde daha iyi olabilecek birşeylerin olduğunu kabullenirse fakat bir örnek yada akla yatkın bir açıklama yapamazsa (kazağı kötü, keşke daha iyi kalpli olsa) yada bunlar nelerdir? sorusuna “bilmiyorum” cevabını verirse kabullenmeme olarak değerlendirilir.

Benliğin Olumluluğu: 1,2,3,4,5,8,9,10,11,14,16,17,18,19 ve 20inci sorular olumlu ve olumsuz kategorisinde değerlendirilerek olumlu yada olumsuz olarak kodlanır. Olumlu ve olumsuz kategorisinde değerlendirilen sorular tek tek ele alınır ve her bir soru olumlu yada olumsuz olarak şu şekilde değerlendirilir:

Soru 1: Pıtır, N’i seviyor musun?

Olumlu: Çocuk “evet” yada “çoğunlukta” cevabını verirse olumlu olarak değerlendirilir.

Yarı Olumsuz: Çocuk “bazen” yada “biraz” cevabını verirse yarı olumsuz olarak değerlendirilir.

Olumsuz: Çocuk “hayır” cevabını verirse olumsuz olarak değerlendirilir.

Soru 2: Pıtır, N’i olduğu gibi mi seviyorsun yoksa daha iyi olmasını mı istiyorsun? Daha iyi olmasını istiyorsan onu nasıl düzeltebilirsin?

Olumlu: Çocuk kendini olduğu gibi sevdiğini söylerse, soruyu tam anlamıyla kavradığını belli eder ve iyileştirmek için doktora gidilmesi yada ilaç alınması gerektiğini ifade ederse, kendisini düzeltmek istediğini söyler ve bunun için akla yatkın bir açıklama yaparsa (Örneğin; “saçını uzatırsa” kız çocuk için), “bazen” iyi olmak istediğini ifade ederse, iyi olmak istediğini, fakat kendisini nasıl düzeltebileceğini bilmediğini ifade ederse olumlu olarak değerlendirilir.

Olumsuz: Cevap sadece ciddi bir olumsuz görüş ortaya çıkardığında olumsuz olarak değerlendirilir. (Örneğin; “Bilmiyorum”, “Bunu asla bilemem” gibi)

Soru 3: Pıtır bana söyler misin: N iyi bir çocuk mu?

Soru 4: Pıtır, N'in nesi iyidir? Neden iyidir?

Soru 3 ve 4 birlikte değerlendirilmektedir.

Olumlu: Çocuk (soru 3 için) iyi, genelde iyi, bazen iyi cevabını verirse ve (soru 4 için) akla yatkın bir açıklama yapabiliyorsa (Bu açıklamanın çocuğun kendisine yönelik olması gerekir. Fakat önemsiz olabilir) olumlu olarak değerlendirilir.

Yarı Olumsuz: Çocuk "bazen" iyi olduğunu ifade ederse, (soru 3 için) iyi derse fakat onun neden iyi olduğunu söyleyemezse yada akla yatkın bir açıklama yapamazsa (soru 4 için) Örneğin; bilmiyorum gibi, (soru 3 için) "evet" iyi derse ve (soru 4 için) bir örnek verebilirse, fakat bu örnek kendi iyi davranışına ait değilse yarı olumsuz olarak değerlendirilir.

Olumsuz: Çocuk sadece "iyi" olmadığını ifade ederse olumsuz olarak değerlendirilir.

Soru 5: Peki Pıtır, onun en çok neyini beğeniyorsun?

Olumlu: Bütün akla yatkın cevaplar (Örneğin; "oynamasını", "onun kazağını", "çiçek vermesi" gibi) olumlu olarak değerlendirilir.

Olumsuz: Çocuk bazı yaramazlıkları peş peşe sıralarsa yada "hiç bir şey" cevabını verirse olumsuz olarak değerlendirilir.

Soru 8: Söyle bakalım Pıtır, N ile oynamaktan hoşlanıyor musun?

Olumlu: Çocuk Pıtır'ın onunla seve seve oynamak istediğini söylerse olumlu olarak değerlendirilir.

Olumsuz: Çocuk Pıtır'ın onunla oynamak istemediğini söylerse olumsuz olarak değerlendirilir.

Soru 9: Pıtır, N'in senin arkadaşın olmasını ister misin?

Olumlu: Çocuk Pıtır'ın onunla arkadaş olmak istediğini söylerse olumlu olarak değerlendirilir.

Olumsuz: Çocuk Pıtır'ın onunla arkadaş olmak istemediğini söylerse olumsuz olarak değerlendirilir.

Soru 10: Pıtır, N birçok şeyi yapabiliyor mu? Yaptıklarını çok iyi mi yapıyor yoksa iyi yapmıyor mu? Bunlar nelerdir?

Olumlu: Çocuk birçok şeyi yapabileceğini ve iyi yapabileceğini ifade ederse ("evet, genelde evet"), birçok şeyi yapabileceğini, fakat yapabileceği şeylerin ne kadar iyi olacağını bilmediğini ifade ederse ("bazen evet, bazen hayır", "iyi fakat o kadar iyi değil") olumlu olarak değerlendirilir.

Olumsuz: Çocuk birçok şeyi yapamayacağını ifade ederse, birçok şeyi yapabileceğini fakat yaptığı şeylerin iyi olmadığını yada genelde iyi yapamadığını ifade ederse olumsuz olarak değerlendirilir.

Soru 11: Pıtır, N'in güzel/yakışıklı olduğunu mu düşünüyorsun?

Olumlu: Çocuk kendisini güzel/yakışıklı bulduğunu söylerse olumlu olarak değerlendirilir.

Olumsuz: Çocuk kendisini güzel bulmadığını söyler ve bunun için akla yatkın bir örnek verebilirse olumsuz olarak değerlendirilir.

Soru 14: Pıtır, diğer insanlar N'i seviyor mu? Kim seviyor? Biraz duraklamadan sonra, "Başka kimler seviyor?" (Eğer hayırsa; hiç kimse mi sevmiyor yoksa bazı kimseler mi?)

Olumlu: Çocuk insanların kendisini sevdiğini ifade eder ve kendisini seven kişileri adlandırabilirse, insanların kendisini bazen sevdiğini bazen sevmediğini ifade eder ve kendisini sevenleri ard arda sayabilirse olumlu olarak değerlendirilir.

Yarı Olumsuz: Çocuk bilmediğini ifade ederse, bilmediğini ifade eder (Diğer insanlar N’i seviyor mu? sorusuna) fakat daha sonra ard arda diğer insanları sıralayabilirse (N’i kim seviyor? sorusuna), insanların kendisini sevdiğini ifade eder fakat kendisini seven insanları adlandıramazsa (Kim seviyor? sorusuna “bilmiyorum”), çocuk insanların kendisini sevmediğini ifade eder fakat biraz daha üstelendiğinde (Hiç kimse mi sevmiyor yoksa bazı kimseler mi?) çocuk ard arda kendisini sevenleri sıralayabilirse yarı olumsuz olarak değerlendirilir.

Olumsuz: Çocuk insanların kendisini sevmediğini ifade eder ve hiçbir insan adı söyleyemezse olumsuz olarak değerlendirilir.

Soru 16: Pıtır, N’in genellikle doğruyu yaptığına mı inanıyorsun? (Eğer evetse; genellikle doğruyu mu yapar? Her zaman mı?)

Olumlu: Çocuk genelde yada her zaman doğruyu yaptığını ifade ederse olumlu olarak değerlendirilir.

Yarı Olumsuz: Çocuk “bazen” doğruyu yaptığını ifade ederse yarı olumsuz olarak değerlendirilir.

Olumsuz: Çocuk genelde doğruyu yapmadığını ifade ederse olumsuz olarak değerlendirilir.

Soru 17: Pıtır, N’in önemli mi yoksa önemsiz mi olduğunu düşünüyorsun? Niçin?

Olumlu: Çocuk önemli olduğunu ifade ederse, çocuğun soruyu tam anlamıyla anlamadığı ortaya çıkarsa, önemli olmadığını ifade eder ve mantıklı bir açıklama getirirse (Niçin sorusu için örneğin; “çünkü o güçlü değil”), önemli/önemsiz kavramlarıyla ilgili çok belirsiz bir fikrinin olduğu ortaya çıkarsa (Cevap olumsuz bile olsa) olumlu olarak değerlendirilir.

Olumsuz: Çocuk olumsuz bir görüş bildirirse, soruyu tam anlamıyla anladığı belli olursa ve “Niçin” sorusuna olumsuz bir açıklama getirirse olumsuz olarak değerlendirilir.

Soru 18: Pıtır, N'e bir şey olursa üzülür müsün? N için endişeleniyor musun yoksa endişelenmiyor musun? Niçin?

Olumlu: Çocuk üzülebildiğini ifade ederse, üzülmeyeceğini ifade eder fakat olumlu bir açıklama getirirse ("Niçin" sorusuna; "onu çok güçlü bulduğumdan" veya "o her zaman güçlüdür"), "üzülmek" kavramı için belirsiz bir fikri olduğu ortaya çıkarsa (Cevap olumsuz bile olsa) olumlu olarak değerlendirilir.

Olumsuz: Çocuk olumsuz bir görüş bildirirse ve soruyu anladığı açık bir şekilde belli olursa "Niçin" sorusuna olumsuz bir açıklama getirirse olumsuz olarak değerlendirilir.

Soru 19: Pıtır, N için çok istediğin bir şey var mı? Bu nedir?

Olumlu: Çocuğun çok istediği bir şey varsa, olumsuz bir fikir ortaya koyuyorsa fakat üstelenince çocuğun gerçekten ne istiyorsa onun tersi cevap verdiği belli olursa (Bazı çocukların buna eğilimleri vardır) olumlu olarak değerlendirilir.

Olumsuz: Çocuk çok istediği bir şey olduğunu ifade eder ve Bu nedir? sorusuna "onun düşmesi" gibi olumsuz bir görüş bildirirse ve üstelenince çocuğun soruyu tam olarak anladığı belli olursa olumsuz olarak değerlendirilir.

Soru 20: Pıtır, N'in büyüdüğünde ne olacağını düşünüyorsun? Mutlu olacak mı?

Olumlu: Çocuk büyüdüğünde N'in ne olacağını söylerse ve mutlu olacağını ifade ederse, büyüdüğünde N'in ne olacağını söyleyemez fakat mutlu olacağını söylerse olumlu olarak değerlendirilir.

Olumsuz: Çocuk olumsuz bir görüş bildirirse yada ileride mutsuz olacağını ifade ederse, olumsuz olarak değerlendirilir (Cassidy 1988).

4.2.2.3. Cassidy Kukla Görüşme Formu'nun Puanlaması

Her çocuğa 1'den 6'ya kadar iki ayrı puan verilir. Puanlardan biri açıklığın ölçüsünü (mükemmelden açığa), diğeri benlik algısını (olumsuzdan olumluya) yansıtır. Puanlamadan önce çocukla görüşme esnasında alınan her cevap, olumsuz ya da olumlu, kabullenme ya da kabullenme olarak değerlendirilir. Olumsuz için 1,2 ve 3, olumlu için 4,5 ve 6, mükemmel için 1 ve 2, açık için 3,4,5 ve 6 puanları verilir. Çocukların 6,7,12,13 ve 15inci sorulara verdikleri cevaplardaki kabullenme ya da kabullenmemeler açık ya da mükemmel değerlendirmeleri için kullanılır.

Benliğin Olumluluğu (Olumlu / Olumsuz)

Kukla görüşmesi 6 puan üzerinden olumsuzdan olumluya artan bir şekilde puanlanmaktadır. Puan ne kadar yüksek olursa çocuğun benlik algısı o kadar olumlu olur. Olumsuz kategorisindeki çocuklar soruların genelindeki cevapların ciddiyeti ve içeriğe bağlı olarak 1,2,3 puanlarını, olumlu kategorisindeki çocuklar yarı olumsuz görüşe yada kendileri hakkında özellikle olumlu görüş bildirmelerine bağlı olarak 4,5,6 puanlarını almaktadırlar.

Puan 1: Kendisi hakkında bir şiddetli olumsuz görüş veya daha fazla olumsuz görüş bildiriyorsa, (Örnek: Olumsuz içerikte; "Uslu bir çocuk değil, önemsiz, sevilmiyor....") yarı olumsuz içerikte; sık sık "bilmiyorum" yada benzeri kaçamak cevaplar veriyorsa, olumsuz şeyleri çabucak kabulleniyor ve saldırgan davranışlar sergiliyorsa 1 puan verilir.

Puan 2: Kendisi hakkında bir şiddetli olumsuz görüş veya iki yarı olumsuz görüş yada ikiden fazla yarı olumsuz görüş bildiriyorsa, (Örnek: Olumsuz içerikte; görünüş bakımından "güzel değilim", "bir şeyleri fazla yapamama") yarı olumsuz içerikte; sık sık "bilmiyorum" yada benzeri kaçamak cevaplar veriyorsa, olumsuz şeyleri çabucak kabulleniyor ve daha az saldırgan davranışlar sergiliyorsa 2 puan verilir.

Puan 3: Kendisi hakkında bir şiddetli olumsuz görüş yada iki yarı olumsuz görüş bildiriyorsa, (Örnek: Olumsuz içerikte; “güzel değilim” gibi) yarı olumsuz içerikte; “bazı şeyleri yapabiliyorum, fakat iyi yapamıyorum”, “bazı insanlar beni seviyor, herkes sevmiyor” , sık sık bilmiyorum yada benzeri kaçamak cevaplar veriyorsa 3 puan verilir.

Puan 4: Kendisi hakkında hiçbir olumsuz görüş olmamasına karşın görüşmede yarı olumsuz ifade varsa, olumlu şeylere sık sık “bilmiyorum” yada kaçamak cevaplar veriyorsa 4 puan verilir.

Puan 5: Kendisi hakkında hiçbir olumsuz görüş belirtmemesine karşın rahat bir şekilde herşeyi anlatmıyorsa 5 puan verilir.

Puan 6: Kendisi hakkında hiçbir olumsuz görüş belirtmiyor ve kendisi hakkında bazı şeyleri gerçekten olumlu bir şekilde anlatıyorsa 6 puan verilir (Örnek: Soru 4 ve 5, soru 17 ve 18, soru 19 ve 20 birbirine bağlı sorulardır. Cevaplar birbiri ile tutarlı ve doğal bir şekilde anlatılırsa 6 puan verilir.).

NOT: Benlik algısı için puanların değerlendirilmesinde sözlü olmayan davranışlarda hesaba katılmalıdır. Şayet çocuk düşmanca yada sinirli davranıyorsa (kuklaya vuruyorsa, kendisine zarar veriyor ve kuklaya kötü sözler söylüyorsa) benliğin olumluluğu puanından 1 puan çıkarılmalıdır. Çocuk bir puan almış olsa bile puanı düşürülür ve gerekirse sınıflandırması değiştirilir. (Örnek: Çocuğun bir yarı olumsuz görüşü varsa fakat sözlü olmayan sinirli davranışlar sergilerse sınıflandırma olumludan olumsuz olarak değiştirilir ve 4 puan yerine 3 puan verilir.)

Benliğin Açıklığı (Açık / Mükemmel)

Görüşme 6 puan üzerinden mükemmelden açığa doğru artan bir şekilde puanlanmaktadır. Puan ne kadar yüksek olursa çocuğun benlik algısı o kadar açık olur. Mükemmel kategorisindeki çocuklar 1 yada 2 puan alabilirler. Puan 1, sadece mükemmel olduğunu iddia eden ve savunma konumuna geçen deneklere verilir. “Açık”

kategorisindeki çocuklar görüşme sırasında yaptıkları kabullenme miktarına göre 3,4,5,6 puanlarından birini alır.

Puan 1: Kendisi ile ilgili hiçbir kabullenme yok ve savunucu bir tutum sergiliyorsa, diğerleri yada kendisi hakkında yaramazlıkla ilgili şeyler söylüyorsa, sürekli olarak “bilmiyorum” yada kaçamak cevaplar veriyorsa, hiçbir kabullenmesi yok ve kafası karışmış bir şekilde cevap veriyorsa (Örneğin; bazen yaramaz, hayır her zaman yaramaz, yok yok yaramaz değil) 1 puan verilir.

Puan 2: Kendisi ile ilgili hiçbir kabullenmede bulunmuyorsa diğerleri hakkında olumlu şeyler söylüyorsa ya da geç kabulleniyor fakat savunucu bir tutum sergiliyorsa (Soru 15’te üstelendiğinde geç olarak kabul ediyor ve savunucu bir tutum sergiliyorsa, “bilmiyorum” gibi kaçamak yada kafası karışmış bir şekilde cevap veriyorsa) 2 puan verilir.

Puan 3: Kendisi hakkında eksiksiz tam bir kabullenme belirtiyor fakat geç kabulleniyorsa ve diğer insanları işin içine katmıyorsa (Soru 15’te “biraz daha iyi olabilir” gibi) 3 puan verilir.

Puan 4: Kendisi hakkında bir tam kabullenme varsa 4 puan verilir.

Puan 5: Kendisi hakkında iki tam kabullenme varsa 5 puan verilir.

Puan 6: Kendisi hakkında üç yada dört tam kabullenme varsa 6 puan verilir.

NOT: Çocuk bir kabullenme yapıyorsa, fakat daha sonra tamamen savunucu bir etki bırakıyorsa, yani kendisi yerine diğerleri için yaramazca yada kötü şeyler söylüyorsa, 1 puan çıkartılmalıdır. Sınıflandırma gerekirse uyarlanmalıdır. (Örnek: bir kabullenmesi varsa ve diğer açık/mükemmel sorularında suç başkalarına atıyorsa, 4 puan yerine 3 puan verilir, sınıflandırma bu durumda yine açık olarak kalır). Eğer çocuk birden fazla kabullenme yapıyorsa, diğerleri

hakkındaki görüşler değerlendirmeye alınmaz. Bu denekler eksikliklerini açıkça kabullenebildiklerinden, diğerleri hakkında olumsuz görüşler söylemeleri, kendi eksikliklerine karşı bir savunma olarak yorumlanmaz. Çocuk ana soruya cevap vermek istemez, üstelendiği sorularda da “bilmiyorum” yada başka konulardan konuşmaya başlarsa veya ana soruyu cevaplandırır fakat açıklama sorusuna cevap vermezse savunma olarak kabul edilmez.

4.3. Veri Toplama Yöntemi

Veriler, her çocukla bireysel çalışılarak projektif yöntem ile toplanmıştır. Uygulama öncesinde sınıfta bütün öğrencilere uygulamacı kendisini tanıtmış ve niçin geldiğini söylemiştir. Bir süre çocukların uygulamacıya alışması için uygulamacı sınıf etkinliğine katılmış daha sonra, sıra ile çocuklarla kukla oynatmak için farklı bir odaya geçilmiştir. Uygulamanın yapıldığı yer okul içerisinde mevcut olan boş bir odadır. Uygulamacı ve çocuk karşılıklı olarak oturmuş, çocuğa kukla tanıtılmış, adının Pıtır olduğu söylenmiş ve kukla çocuğun eline takılmıştır. Çocuğa, Pıtır'a bazı soruların sorulacağı ve soruları cevaplandırması gerektiği söylenmiştir. Uygulamacı, uygulama boyunca sadece Pıtır'a bakarak soruları sormuş ve çocuğun yüz ifadelerini ve vücut hareketlerini fark ettirmeden incelemiştir. Verilen cevapta şüphe uyanmışsa, soru tekrarlanmış ve sorunun devamındaki ek sorularla verilen cevaplar sınanmıştır.

Uygulama sonucunda değerlendirme Cassidy'nin (1988) değerlendirmesine bağlı kalınarak hemen yapılmıştır.

4.4. Verilerin Değerlendirilmesi ve Analizi

4.4.1. Verilerin değerlendirilmesi

Değerlendirme her uygulama bitiminde hemen yapılmıştır. Çocukların uygulama süresi içindeki genel hal ve tavırları değerlendirmede etkili olduğundan çocuklar uygulama sırasında gözlenerek verdikleri cevapların hal ve tavırları ile uygunluğuna dikkat edilmiştir. Cassidy'nin (1988) değerlendirmesine bağlı kalınarak ilk aşamada benliğin olumluluğu soruları (1,2,3,4,5,8,9,10,11,14,16,17,18,19 ve 20inci sorular) tek tek

olumlu ya da olumsuz, benliğin açıklığı soruları (6,7,12,13 ve 15inci sorular) kabullenme yada kabullenmeme olarak değerlendirilmiştir. İkinci aşamada çocuğun cevaplarına göre olumlu/açık, olumlu/mükemmel, olumsuz/açık ve olumsuz/mükemmel kategorilerinden hangisine girdiği belirlenmiş ve üçüncü aşamada çocuğun genel yanıtlarına göre benliğin olumluluğu ve benliğin açıklığı için ayrı ayrı birer puan verilmiştir. Çocukların verdikleri yanıtlara göre; benliğin olumluluğu bölümünde olumsuz kategorisine giren çocuklara 1,2,3, olumlu kategorisine giren çocuklara 4,5,6 puanlarından biri, benliğin açıklığı bölümünde mükemmel kategorisine giren çocuklara 1,2, açık kategorisine giren çocuklara 3,4,5 ve 6 puanlarından biri verilmiştir.

4.4.2. Verilerin Analizi

Araştırmaya alınan çocukların Kişisel Bilgi Formları değerlendirilmiş ve yüzde tabloları oluşturulmuştur.

Cassidy Kukla Görüşme Formu Cassidy'nin puanlama ilkelerine sadık kalınarak değerlendirilmiş, özsayı düzeyleri ile sosyo-ekonomik düzey, yaş, cinsiyet ve kişisel bilgi formunda yer alan doğum sırası, kardeş sayısı, anne-baba yaşı, anne-babanın eğitim durumu, annenin çalışıp çalışmama durumu, babanın mesleği, çocuğun bakımını üstlenen kişiler arasında fark olup olmadığını belirlemek amacıyla "Varyans Analizi" yapılmıştır.

Test-tekrar-test güvenilirliği için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır. Puanlayıcılar arası güvenilirlik için Cronbach's Alpha Katsayısı kullanılmıştır (Düzgüneş vd 1983, Baumgartner and Jackson 1991, Vincent 1994, Alpar 1998).

Veriler, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Zootekni Bölümü Biyometri ve İstatistik Anabilim Dalı'nda değerlendirilmiştir.

5. BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmada, Cassidy Kukla Görüşme Formu'nun beş-altı yaş çocuklarına uyarlanması ve özsaygı düzeyleri ile sosyo-ekonomik düzey, çocuğun cinsiyeti, yaşı, kaç kardeşinin olduğu, kaçınıcı çocuk olduğu, anne-baba yaşı, anne-babanın eğitim durumu, anne-babanın mesleği ve çocuğun bakımını üstlenen kişi arasında fark olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır.

5.1. Cassidy Kukla Görüşme Formu'nun Uyarlanması

5.1.1. Cassidy Kukla Görüşme Formu'nun çevirisi

Cassidy (1988) tarafından geliştirilen Kukla Görüşme Formu Amerika'da daha sonra Verschueren et al (1996) tarafından Belçika'da kullanılmıştır. Türkiye'de ilk uyarlama çalışması için formun asıl soru maddeleri ve soruların Belçika'daki uyarlaması incelenmiştir. Orjinali İngilizce olan form, İngilizce ve Türkçe'yi iyi bilen çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda uzman kişiler tarafından önce Türkçe'ye daha sonra tekrar İngilizce'ye çevrilerek yanıtlar karşılaştırılmış ve böylece formun dil eşdeğerliği sağlanmıştır. Formda yer alan yirmi soru pilot çalışma ile uygulanmış, soruların anlaşılabilirliği test edilmiş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

5.1.2. Puanlayıcılar Arası Güvenirlik

Türkçe'ye uyarlanan Cassidy Kukla Görüşme Formu'nun puanlayıcılar arası güvenilirliğinin saptanması amacıyla tesadüfen seçilen 30 çocuğa ait veriler üç çocuk gelişimi ve eğitimi uzmanı tarafından değerlendirilmiştir. Bu kişilere puanlamayı yapmadan önce araştırmacı tarafından testin puanlaması hakkında bir eğitim verilmiştir. Uygulamayı bir kişi yapmış ve diğerleri de çocukların cevaplarını kaydetmişlerdir. Daha sonra puanlayıcılar bağımsız olarak cevapları puanlamışlardır. Puanlayıcılar arası güvenirlik Cronbach's Alpha Katsayısı ile hesaplanmış ve açık/mükemmel kategorisinde $\alpha=0.99$, olumlu/olumsuz kategorisinde $\alpha=0.99$ bulunmuştur. Bu değerler

puanlayıcılar arası güvenilirliğin oldukça yüksek olduğunu, testin objektif olarak değerlendirilebildiğini göstermiştir (Baumgartner and Jackson 1991, Vincent 1994, Alpar 1998).

5.1.3. Cassidy Kukla Görüşme Formu'nun güvenilirlik ve geçerliği

Ölçeğin güvenilirliğini sınamak için test-tekrar-test yapılmıştır. 30 deneğe, 15 gün ara ile Cassidy Kukla Görüşme Formu iki kez uygulanmış ve uygulamaların sonuçları Pearson Momentler Çarpımı Formülü ile hesaplanmıştır. Bunun sonucunda; olumlu kategorisinde elde edilen değişmezlik katsayısı .96, olumsuz kategorisinde elde edilen değişmezlik katsayısı .88, açık kategorisinde elde edilen değişmezlik katsayısı .84 ve mükemmel kategorisinde elde edilen değişmezlik katsayısı .84 olarak bulunmuştur. Bu değerler, Cassidy Kukla Görüşme Formu'nun özsaygı puanları arasında bulunan korelasyonun anlamlı olduğunu göstermiştir (Özgüven 1994, Öner 1996).

Yapı geçerliği bir testin soyut bir olguyu ne derece ölçebildiğini gösterir. Özsaygı düzeyini belirleyen benliğin olumluluğu ve benliğin açıklığı kategorilerinin iç tutarlığı, yapı geçerliğinin bir ölçüsü olabilir. İç tutarlılık katsayısı hesaplanmış ve 150 örnekte benliğin olumluluğu (olumlu/olumsuz) ile benliğin açıklığı (açık/mükemmel) kategorileri arasında tutarlılık katsayılarının birbirlerini .55 oranında ($r=0.555$ $P<0.01$) desteklediği bulunmuştur. Geçerlik katsayıları .30 ile .40 arasında oldukları zaman "yüksek" olarak nitelendirilmektedir (Kaplan and Saccuzzo 1989, Öner 1996).

5.2. Araştırma Sonuçları ve Tartışma

Araştırmaya alınan çocukların ve ailelerinin incelenen özelliklerinin tanıtılması amacıyla betimsel çizelgeler düzenlenmiştir. Deneklerin benlik algılarının sosyo-ekonomik düzey, cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, doğum sırası, anne yaşı, baba yaşı, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, annenin çalışıp çalışmadığı, babanın mesleği ve çocuğun bakımını üstlenen kişiden etkilenip etkilenmediğini gösteren Varyans Analizi

sonuçları Çizelge 5.12.-5.23. arasında sunulmuş ve elde edilen ortalamalara ait şekiller verilerek sonuçlar tartışılmıştır.

Örnekleme dahil edilen çocukların cinsiyetlerinin sosyo-ekonomik düzeylerine göre dağılımı Çizelge 5.1’de verilmiştir.

Çizelge 5.1. Araştırmaya Alınan Çocukların Cinsiyetlerinin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Dağılımı

SOSYO-EKONOMİK DÜZEY	CİNSİYET					
	KIZ		ERKEK		TOPLAM	
	N	%	N	%	N	%
Alt Sosyo-Ekonomik Düzey	16	25.4	34	39.1	50	33.3
Orta Sosyo-Ekonomik Düzey	25	39.7	25	28.7	50	33.3
Üst Sosyo-Ekonomik Düzey	22	34.9	28	32.2	50	33.3
TOPLAM	63	100.0	87	100.0	150	100.0

Çizelge 5.1 incelendiğinde; araştırmaya alınan kız çocukların %25.4’ünün erkek çocukların %39.1’inin alt sosyo-ekonomik düzey, kız çocukların %39.7’sinin erkek çocukların %28.7’sinin orta sosyo-ekonomik düzey, kız çocukların %34.9’unun ve erkek çocukların %32.2’sinin üst sosyo-ekonomik düzeyden olduğu görülmektedir.

Araştırmaya alınan çocukların yaşlarının sosyo-ekonomik düzeylerine göre dağılımı Çizelge 5.2’de verilmiştir.

Çizelge 5.2. Araştırmaya Alınan Çocukların Yaşlarının Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Dağılımı

SOSYO-EKONOMİK DÜZEY	YAŞ					
	BEŞ YAŞ		ALTI YAŞ		TOPLAM	
	N	%	N	%	N	%
Alt Sosyo-Ekonomik Düzey	20	31.3	30	34.9	50	33.3
Orta Sosyo-Ekonomik Düzey	20	31.2	30	34.9	50	33.3
Üst Sosyo-Ekonomik Düzey	24	37.5	26	30.2	50	33.4
TOPLAM	64	100.0	86	100.0	150	100.0

Çizelge 5.2 incelendiğinde; araştırmaya alınan beş yaş çocukların %31.3'ünün altı yaş çocuklarının %34.9'unun alt sosyo-ekonomik düzey, beş yaş çocuklarının %31.2'sinin altı yaş çocuklarının %34.9'unun orta sosyo-ekonomik düzey, beş yaş çocuklarının %37.5'inin altı yaş çocuklarının %30.2'sinin üst sosyo-ekonomik düzeyden olduğu görülmektedir.

Araştırmaya alınan çocukların kardeş sayılarının sosyo-ekonomik düzeylerine göre dağılımı Çizelge 5.3'te verilmiştir.

Çizelge 5.3. Araştırmaya Alınan Çocukların Kardeş Sayılarının Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Dağılımı

SOSYO-EKONOMİK DÜZEY	KARDEŞ SAYISI							
	TEK ÇOCUK		BİR KARDEŞ		İKİ VE ÜSTÜ		TOPLAM	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Alt SED	12	29.3	26	32.5	12	41.4	50	33.3
Orta SED	9	21.9	30	37.5	11	37.9	50	33.3
Üst SED	20	48.8	24	30.0	6	20.7	50	33.4
TOPLAM	41	100.0	80	100.0	29	100.0	150	100.0

Çizelge 5.3 incelendiğinde; tek çocukların %29.3'ünün, bir kardeşi olan çocukların %32.5'inin iki ve daha fazla kardeşi olan çocukların %41.4'ünün alt sosyo-ekonomik düzey, tek çocukların %21.9'unun bir kardeşi olan çocukların %37.5'inin iki ve daha fazla kardeşi olan çocukların %37.9'unun orta sosyo-ekonomik düzey, tek çocukların %48.8'inin bir kardeşi olan çocukların %30.0'ının iki ve daha fazla kardeşi olan çocukların %20.7'sinin üst sosyo-ekonomik düzeyden olduğu görülmektedir.

Araştırmaya alınan çocukların doğum sıralarının sosyo-ekonomik düzeylerine göre dağılımı Çizelge 5.4'te verilmiştir.

Çizelge 5.4. Araştırmaya Alınan Çocukların Doğum Sıralarının Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Dağılımı

SOSYO-EKONOMİK DÜZEY	DOĞUM SIRASI							
	İLK ÇOCUK		ORTANCA ÇOCUK		SON ÇOCUK		TOPLAM	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Alt SED	24	34.3	23	33.8	3	25.0	50	33.3
Orta SED	16	22.8	29	42.7	5	41.7	50	33.3
Üst SED	30	42.9	16	23.5	4	33.3	50	33.4
TOPLAM	70	100.0	68	100.0	12	100.0	150	100.0

Çizelge 5.4 incelendiğinde; ilk çocukların %34.3'ünün ortanca çocukların %33.8'inin son çocukların %25.0'ünün alt sosyo-ekonomik düzey, ilk çocukların %22.8'inin ortanca çocukların %42.7'sinin son çocukların %41.7'sinin orta sosyo-ekonomik düzey, ilk çocukların %42.9'unun ortanca çocukların %23.5'inin son çocukların %33.3'ünün üst sosyo-ekonomik düzeyden olduğu görülmektedir.

Araştırmaya alınan çocukların anne yaşlarının sosyo-ekonomik düzeylerine göre dağılımı Çizelge 5.5'te verilmiştir.

Çizelge 5.5. Araştırmaya Alınan Çocukların Anne Yaşlarının Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Dağılımı

Sosyo-Ekonomik Düzey	ANNE YAŞI						TOPLAM	
	25-30 YAŞ		31-37 YAŞ		38 YAŞ VE ÜSTÜ		N	%
	N	%	N	%	N	%		
Alt SED	33	44.0	14	25.9	3	14.3	50	33.3
Orta SED	21	28.0	22	40.8	7	33.3	50	33.3
Üst SED	21	28.0	18	33.3	11	52.4	50	33.4
TOPLAM	75	100.0	54	100.0	21	100.0	150	100.0

Çizelge 5.5 incelendiğinde; 25-30 yaş annelerin %44.0'ının, 31-37 yaş annelerin %25.9'unun, 37 yaş ve üstü annelerin %14.3'ünün alt sosyo-ekonomik düzey, 25-30 yaş annelerin %28.0'ının 31-37 yaş annelerin %40.8'inin 37 yaş ve üstü annelerin %33.3'ünün orta sosyo-ekonomik düzey, 25-30 yaş annelerin %28.0'ının 31-37 yaş annelerin %33.3'ünün 37 yaş ve üstü annelerin %52.4'ünün üst sosyo-ekonomik düzeyden olduğu görülmektedir.

Araştırmaya alınan çocukların baba yaşlarının sosyo-ekonomik düzeylerine göre dağılımı Çizelge 5.6'da verilmiştir.

Çizelge 5.6. Araştırmaya Alınan Çocukların Baba Yaşlarının Sosyo-Ekonomik Düzeylerinin Göre Dağılımı

SOSYO-EKONOMİK DÜZEY	BABA YAŞI									
	25-30 YAŞ		31-37 YAŞ		38-44 YAŞ		45 YAŞ ve ÜSTÜ		TOPLAM	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Alt SED	10	55.6	28	36.8	9	22.5	3	18.8	50	33.3
Orta SED	4	22.2	26	34.2	15	37.5	5	31.2	50	33.3
Üst SED	4	22.2	22	29.0	16	40.0	8	50.0	50	33.4
TOPLAM	18	100.0	76	100.0	40	100.0	16	100.0	150	100.0

Çizelge 5.6 incelendiğinde; 25-30 yaş babaların %52.6'sının 31-37 yaş babaların %36.8'inin 37 yaş ve üstü babaların %21.8'inin alt sosyo-ekonomik düzey, 25-30 yaş babaların %21.1'inin 31-37 yaş babaların %34.2'sinin 37 yaş ve üstü babaların %36.4'ünün orta sosyo-ekonomik düzey, 25-30 yaş babaların %26.3'ünün 31-37 yaş babaların %30.0'ının 37 yaş ve üstü babaların %41.8'inin üst sosyo-ekonomik düzeyden olduğu görülmektedir.

Araştırmaya alınan çocukların anne eğitim durumlarının sosyo-ekonomik düzeylerine göre dağılımı Çizelge 5.7'de verilmiştir.

Çizelge 5.7. Araştırmaya Alınan Çocukların Anne Eğitim Durumlarının Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Dağılımı

SOSYO-EKONOMİK DÜZEY	ANNE EĞİTİM DURUMU							
	İLKOKUL		ORTAOKUL-LİSE		YÜKSEKOKUL		TOPLAM	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Alt SED	21	51.2	23	29.5	6	19.3	50	33.3
Orta SED	16	39.0	27	34.6	7	22.6	50	33.3
Üst SED	4	9.8	28	35.9	18	58.1	50	33.4
TOPLAM	41	100.0	78	100.0	31	100.0	150	100.0

Çizelge 5.7 incelendiğinde; anne eğitim durumu ilkokul olan çocukların %51.2'sinin ortaokul-lise olan çocukların %29.5'inin yüksekokul olan çocukların %19.3'ünün alt sosyo-ekonomik düzey, anne eğitim durumu ilkokul olan çocukların %39.0'ının ortaokul-lise olan çocukların %34.6'sının yüksekokul olan çocukların %22.6'sının orta sosyo-ekonomik düzey, anne eğitim düzeyi ilkokul olan çocukların %9ç8'inin ortaokul-lise olan çocukların %35.9'unun yüksekokul olan çocukların %58.1'inin üst sosyo-ekonomik düzeyden olduğu görülmektedir.

Araştırmaya alınan çocukların baba eğitim durumlarının sosyo-ekonomik düzeylerine göre dağılımı Çizelge 5.8'de verilmiştir.

Çizelge 5.8. Araştırmaya Alınan Çocukların Baba Eğitim Durumlarının Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Dağılımı

SOSYO-EKONOMİK DÜZEY	BABA EĞİTİM DURUMU							
	İLKOKUL		ORTAOKUL-LİSE		YÜKSEKOKUL		TOPLAM	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Alt SED	11	64.7	33	39.8	6	12.0	50	33.3
Orta SED	5	29.4	30	36.1	15	30.0	50	33.3
Üst SED	1	5.9	20	24.1	29	58.0	50	33.4
TOPLAM	17	100.0	83	100.0	50	100.0	150	100.0

Çizelge 5.8 incelendiğinde; baba eğitim durumu ilkokul olan çocukların %64.7'sinin ortaokul-lise olan çocukların %39.8'inin yüksekokul olan çocukların %12.0'mının alt sosyo-ekonomik düzey, baba eğitim durumu ilkokul olan çocukların %29.4'ünün ortaokul-lise olan çocukların %36.1'inin yüksekokul olan çocukların %30.0'mının orta sosyo-ekonomik düzey, baba eğitim durumu ilkokul olan çocukların 5.9'unun ortaokul-lise olan çocukların %24.1'inin yüksekokul olan çocukların %58.0'mının üst sosyo-ekonomik düzeyden olduğu görülmektedir.

Araştırmaya alınan çocukların annelerinin çalışıp çalışmama durumlarının sosyo-ekonomik düzeylerine göre dağılımı Çizelge 5.9'da verilmiştir.

Çizelge 5.9. Araştırmaya Alınan Çocukların Annelerinin Çalışıp Çalışmama Durumlarının Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Dağılımı

SOSYO-EKONOMİK DÜZEY	ANNENİN ÇALIŞIP ÇALIŞMAMA DURUMU					
	ÇALIŞIYOR		ÇALIŞMIYOR		TOPLAM	
	N	%	N	%	N	%
Alt SED	11	24.4	39	37.2	50	33.3
Orta SED	13	28.9	37	35.2	50	33.3
Üst SED	21	46.7	29	27.6	50	33.4
TOPLAM	45	100.0	105	100.0	150	100.0

Çizelge 5.9 incelendiğinde; annesi çalışan çocukların %24.4'ünün annesi çalışmayan çocukların %37.2'sinin alt sosyo-ekonomik düzey, annesi çalışan çocukların %28.9'unun annesi çalışmayan çocukların %35.2'sinin orta sosyo-ekonomik düzey, annesi çalışan çocukların %46.7'sinin annesi çalışmayan çocukların %27.6'sının üst sosyo-ekonomik düzeyden olduğu görülmektedir.

Araştırmaya alınan çocukların baba mesleklerinin sosyo-ekonomik düzeylerine göre dağılımı Çizelge 5.10'da verilmiştir.

Çizelge 5.10. Araştırmaya Alınan Çocukların Baba Mesleklerinin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Dağılımı

SOSYO-EKONOMİK DÜZEY	BABANIN MESLEĞİ							
	MEMUR		İŞÇİ		SERBEST MESLEK		TOPLAM	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Alt SED	12	23.1	11	52.4	27	35.1	50	33.3
Orta SED	23	44.2	7	33.3	20	26.0	50	33.3
Üst SED	17	32.7	3	14.3	30	38.9	50	33.3
TOPLAM	52	100.0	21	100.0	77	100.0	150	100.0

Çizelge 5.10 incelendiğinde; baba mesleği memur olan çocukların %23.1'inin babası işçi olan çocukların %52.4'ünün babası serbest çalışan çocukların %35.1'inin alt sosyo-ekonomik düzey, baba mesleği memur olan çocukların %44.2'sinin babası işçi olan çocukların %33.3'ünün babası serbest çalışan çocukların %26.0'ının orta sosyo-ekonomik düzey, baba mesleği memur olan çocukların %32.7'sinin babası işçi olan çocukların %14.3'ünün babası serbest çalışan çocukların %38.9'unun üst sosyo-ekonomik düzey olduğu görülmektedir.

Araştırmaya alınan çocukların bakımını üstlenen kişilerin sosyo-ekonomik düzeylerine göre dağılımı Çizelge 5.11'de verilmiştir.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
 İZMİR İKTİSADİ VE İŞLETİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
 İZMİR İKTİSADİ VE İŞLETİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MERKEZİ

Çizelge 5.11. Araştırmaya Alınan Çocukların Bakımını Üstlenen Kişilerin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Dağılımı

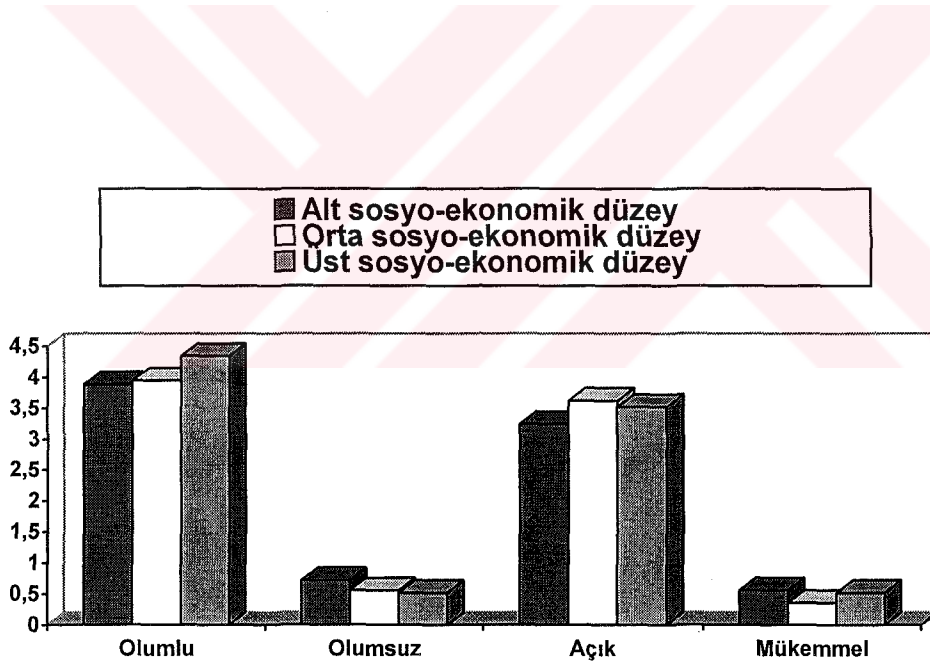
SOSYO-EKONOMİK DÜZEY	ÇOCUĞUN BAKIMINI ÜSTLENEN KİŞİ					
	ANNE-BABA		DİĞER		TOPLAM	
	N	%	N	%	N	%
Alt SED	40	33.9	10	31.3	50	33.3
Orta SED	42	35.6	8	25.0	50	33.3
Üst SED	36	30.5	14	43.7	50	33.4
TOPLAM	118	100.0	32	100.0	150	100.0

Çizelge 5.11 incelendiğinde; bakımını anne-babanın üstlendiği çocukların %33.9'unun bakımını büyükanne yada yakın akraba veya bakıcının üstlendiği çocukların %31.3'ünün alt sosyo-ekonomik düzey, bakımını anne-babanın üstlendiği çocukların %35.6'sının bakımını büyükanne yada yakın akraba veya bakıcının üstlendiği çocukların %25.0'ünün orta sosyo-ekonomik düzey, bakımını anne-babanın üstlendiği çocukların %30.5'inin bakımını büyükanne yada yakın akraba veya bakıcının üstlendiği çocukların %43.7'sinin üst sosyo-ekonomik düzey olduğu görülmektedir.

Araştırmaya alınan çocukların sosyo-ekonomik düzeylerine göre özsayı puanlarına ilişkin ortalamalar, standart hatalar ve varyans analizi sonuçları Çizelge 5.12'de verilmiştir.

Çizelge 5.12. Araştırmaya Alınan Çocukların Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Özsayı Puanlarına Ait Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları

SOSYO-EKONOMİK DÜZEY	N	ÖZSAYGI PUANLARI			
		BENLİĞİN OLUMLULUĞU		BENLİĞİN AÇIKLIĞI	
		Olumlu	Olumsuz	Açık	Mükemmel
Alt SED	50	3.88±0.37	0.72±0.16	3.24±0.31	0.56±0.13
Orta SED	50	3.94±0.35	0.56±0.13	3.62±0.28	0.36±0.11
Üst SED	50	4.34±0.32	0.52±0.15	3.52±0.32	0.52±0.13
VARYANS ANALİZ		F=0.52	F=0.49	F=0.41	F=0.76
SONUÇLARI		P>0.05	P>0.05	P>0.05	P>0.05

Şekil 5.1. Araştırmaya Alınan Çocukların Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Özsayı Puanlarına Ait Ortalamaların Dağılımı

Çizelge 5.12 ve Şekil 5.1 incelendiğinde; özsaygı puanlarının benliğin olumluluğu bölümünde, olumlu kategorisinde en yüksek ortalamanın üst sosyo-ekonomik düzeydeki çocuklara (4.34 ± 0.32), olumsuz kategorisinde en yüksek ortalamanın alt sosyo-ekonomik düzeydeki çocuklara (0.72 ± 0.16) ait olduğu görülmektedir. Özsaygı puanlarının benliğin açıklığı bölümünde, açık kategorisinde en yüksek ortalamanın orta sosyo-ekonomik düzeydeki çocuklara (3.62 ± 0.28), mükemmel kategorisinde en yüksek ortalamanın ise alt sosyo-ekonomik düzeydeki çocuklara ait olduğu görülmektedir.

Yapılan varyans analizi sonucunda sosyo-ekonomik düzeyin özsaygı puanlarında önemli bir etkisinin olmadığı bulunmuştur ($P > 0.05$). Ortalamalar incelendiğinde üst sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların olumlu puanlarının daha yüksek, alt sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların ise olumsuz puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Fakat istatistiksel olarak önemli bir farklılık olmadığı saptanmıştır. Orta sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların daha açık, alt sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların daha mükemmel olduğu dikkat çekmektedir. Mükemmel kategorisindeki çocuklar kendi eksikliklerini ve hatalarını kabullenemeyen çocuklardır.

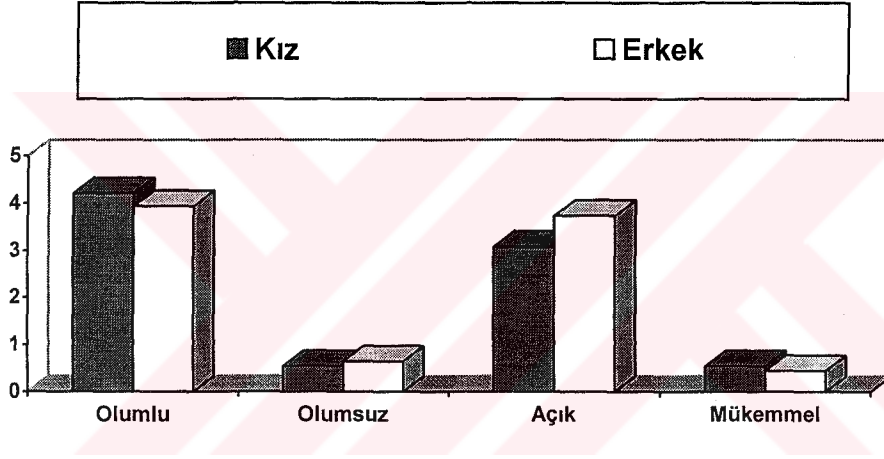
Toplumumuzda özellikle kırsal bölgelerde çocuklara gösterilen ilgi ve değer oldukça farklıdır. Yaptığımız araştırmanın örneklemini Ankara il merkezindeki çocukların oluşturması ve bu çocukların kırsal bölgelere göre daha fazla ilgiyle ve değer verilerek yetiştirilmesi sosyo-ekonomik düzey ile özsaygı puanları arasında önemli bir farklılığın ortaya çıkmamasında etkili olabilir.

Berengi (1996) anadolu liseleri sınavına giren çocukların benlik kavramlarını incelediği araştırmasında sosyo-ekonomik düzey ile olumlu ve olumsuz benlik kavramı arasında önemli bir farklılık olmadığını bulmuştur.

Araştırmaya alınan çocukların cinsiyetlerine göre özsaygı puanlarına ilişkin ortalamalar, standart hatalar ve varyans analizi sonuçları Çizelge 5.13'te verilmiştir.

Çizelge 5.13. Araştırmaya Alınan Cinsiyetlerine Göre Özsaygı Puanlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları

ÖZSAYGI PUANLARI					
CİNSİYET	N	BENLİĞİN OLUMLULUĞU		BENLİĞİN AÇIKLIĞI	
		Olumlu	Olumsuz	Açık	Mükemmel
Kız	63	4.21±0.30	0.54±0.13	3.08±0.26	0.54±0.11
Erkek	87	3.94±0.27	0.64±0.12	3.74±0.23	0.44±0.09
VARYANS ANALİZİ		F=0.43	F=0.34	F=3.45	F=0.53
SONUÇLARI		P>0.05	P>0.05	P>0.05	P>0.05

Şekil 5.2. Araştırmaya Alınan Çocukların Cinsiyetlerine Göre Özsaygı Puanlarına Ait Ortalamaların Dağılımı

Çizelge 5.13 ve Şekil 5.2 incelendiğinde; özsaygı puanlarının benliğin olumluluğu bölümünde, olumlu kategorisinde en yüksek ortalamanın kız çocuklara (4.21 ± 0.30), olumsuz kategorisinde en yüksek ortalamanın erkek çocuklara (0.64 ± 0.12) ait olduğu görülmektedir. Özsaygı puanlarının benliğin açıklığı bölümünde, açık kategorisinde en yüksek ortalamanın erkek çocuklara (3.74 ± 0.23), mükemmel kategorisinde en yüksek ortalamanın kız çocuklara (0.54 ± 0.11) ait olduğu görülmektedir.

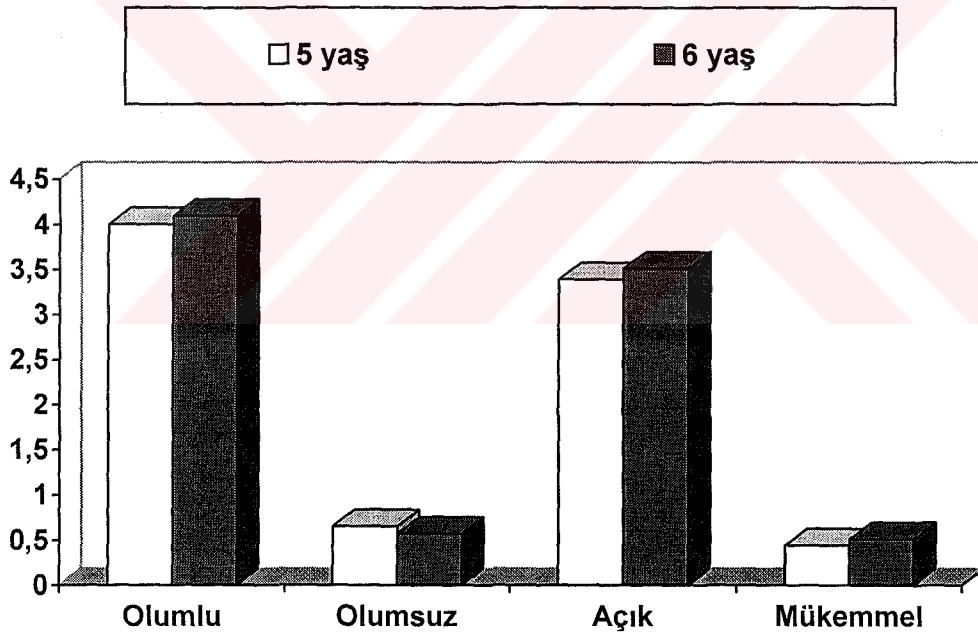
Yapılan varyans analizi sonucunda cinsiyetin istatistiksel olarak önemli bir etkisinin olmadığı bulunmuştur ($P>0.05$). Yapılan birçok araştırmada da cinsiyetin özsaygı üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı bulunmuştur (Gürkan 1990, Aksoy 1992, Yüksekaya 1995).

Benliğin olumluluğu kategorisinde kız çocukların olumlu puan ortalamalarının, erkek çocukların ise olumsuz puanlarının yüksek olmasına rağmen istatistiksel olarak bir fark bulunamamıştır. Benliğin açıklığı bölümünde ise erkek çocukların hatalarını ve eksikliklerini daha fazla kabul ettikleri görülmektedir. Toplumumuzda kız çocuklar her zaman ağır başlı, zarif yetiştirilirken, erkek çocuklar güçlülük, kendine güvenme ve erkeklik gururuyla övünülerek yetiştirilmektedir. Bu nedenle kız çocuklar daha ılımlı davranışlar sergilerken, erkek çocuklar daha hırçın davranışlar sergileyebilmektedirler. İstatistiksel olarak bir farklılığın ortaya çıkmaması ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarında cinsiyet farkı gözetmemelerinden, eğitim seviyesinin yükselmesinden, araştırmanın merkezi bir bölgede yapılmasından kaynaklanabilir.

Araştırmaya alınan çocukların yaşlarına göre özsaygı puanlarına ilişkin ortalamalar, standart hatalar ve varyans analizi sonuçları Çizelge 5.14'te verilmiştir.

Çizelge 5.14. Araştırmaya Alınan Çocukların Yaşlarına Göre Özsaygı Puanlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları

ÖZSAYGI PUANLARI					
YAŞ	N	BENLİĞİN OLUMLUĞU		BENLİĞİN AÇIKLIĞI	
		Olumlu	Olumsuz	Açık	Mükemmel
Beş Yaş	64	4.00±0.31	0.44±0.10	3.39±0.26	0.44±0.10
Altı Yaş	86	4.09±0.26	0.51±0.09	3.51±0.24	0.51±0.09
VARYANS ANALİZİ		F=0.05	F=0.16	F=0.12	F=0.27
SONUÇLARI		P>0.05	P>0.05	P>0.05	P>0.05

Şekil 5.3. Araştırmaya Alınan Çocukların Yaşlarına Göre Özsaygı Puanlarına Ait Ortalamaların Dağılımı

Çizelge 5.14 ve Şekil 5.3 incelendiğinde; özsaygı puanlarının benliğin olumluluğu bölümünde, olumlu kategorisinde en yüksek ortalamanın altı yaş çocuklarına (4.09 ± 0.26), olumsuz kategorisinde de en yüksek ortalamanın altı yaş çocuklarına (0.65 ± 0.14) ait olduğu görülmektedir. Özsaygı puanlarının benliğin açıklığı bölümünde, açık kategorisinde en yüksek ortalamanın altı yaş çocuklarına (3.51 ± 0.24), mükemmel kategorisinde de en yüksek ortalamanın altı yaş çocuklarına (0.51 ± 0.09) ait olduğu görülmektedir.

Yapılan varyans analizi sonucunda beş ve altı yaş çocuklarının özsaygı düzeyleri arasında istatistiksel olarak önemli bir farklılık bulunamamıştır ($P > 0.05$).

Özsaygı puanında cinsiyetler arasında istatistiksel olarak belirgin bir farklılığın ortaya çıkmaması, beş ve altı yaş grubunun yaş olarak birbirine yakın olması, anasınıfında birlikte eğitim almalarından kaynaklanabilir.

Can (1986), ergenlerde benlik tasarımlarını incelediği araştırmasında lise öğrencileri ile çalışmış ve cinsiyetler arasında fark olmadığını bulmuştur.

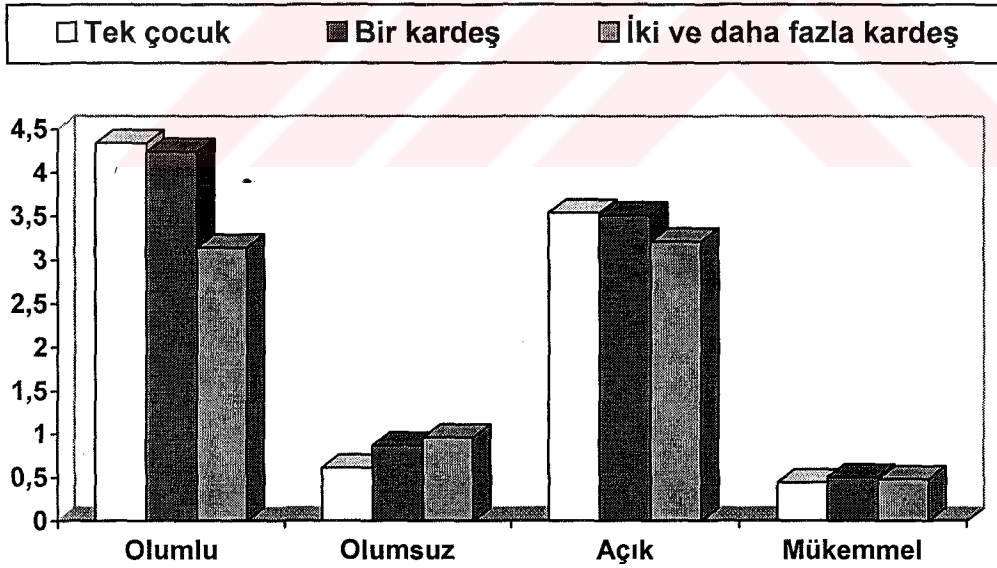
Aksoy (1992), lise son sınıf öğrencilerinin özsaygı ve denetim odağını incelediği araştırmasında, öğrencilerin yaşı ile özsaygı arasında önemli bir farklılık olmadığını bulmuştur.

Yüksekkaya (1995) yaptığı araştırmasında üniversite öğrencilerinin yaşı ile özsaygı düzeyleri arasında önemli bir farklılık olmadığını bulmuştur.

Araştırmaya alınan çocukların kardeş sayılarına göre özsaygı puanlarına ait ortalamalar, standart hatalar ve varyans analizi sonuçları Çizelge 5.15'te verilmiştir.

Çizelge 5.15. Araştırmaya Alınan Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Özsaygı Puanlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları

ÖZSAYGI PUANLARI					
KARDEŞ SAYISI	N	BENLİĞİN OLUMLULUĞU		BENLİĞİN AÇIKLIĞI	
		Olumlu	Olumsuz	Açık	Mükemmel
Tek Çocuk	41	4.34±0.37	0.61±0.18	3.54±0.33	0.44±0.13
Bir Kardeş	80	4.24±0.26	0.47±0.11	3.51±0.25	0.50±0.10
İki ve Daha Fazla Kardeş	29	3.14±0.51	0.96±0.21	3.21±0.40	0.48±0.16
VARYANS ANALİZİ		F=2.61	F=1.97	F=0.25	F=0.07
SONUÇLARI		P>0.05	P>0.05	P>0.05	P>0.05

Şekil 5.4. Araştırmaya Alınan Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Özsaygı Puanlarına Ait Ortalamaların Dağılımı

Çizelge 5.15 ve Şekil 5.4 incelendiğinde; özsaygı puanlarının benliğin olumluluğu bölümünde, olumlu kategorisinde en yüksek ortalamanın tek çocuklara (4.34 ± 0.37), olumsuz kategorisinde en yüksek ortalamanın iki ve daha fazla kardeşe sahip çocuklara (0.96 ± 0.21) ait olduğu görülmektedir. Özsaygı puanlarının benliğin açıklığı bölümünde, açık kategorisinde en yüksek ortalamanın tek çocuklara (3.54 ± 0.33), mükemmel kategorisinde de en yüksek ortalamanın bir kardeşi olan çocuklara (0.50 ± 0.10) ait olduğu görülmektedir.

Yapılan varyans analizi sonucunda kardeş sayısının çocukların özsaygı düzeyinde istatistiksel olarak önemli bir etkisinin olmadığı bulunmuştur ($P>0.05$).

Ancak kardeş sayısı artıkça; benliğin olumluluğu azalırken, benliğin olumsuzluğunun arttığı, benliğin açıklığı azalırken, benliğin mükemmelliğinin arttığı göze çarpmaktadır. Artan çocuk sayısı ile birlikte çocuklara gösterilen ilgi ve sevgi bölünmektedir. Özellikle ekonomik düzeyi düşük ailelerde ve istenmeyen çocuğun dünyaya gelmesi durumlarında çocuklara ilgi oldukça az olabilmektedir. Araştırmanın merkezi bir bölgede yapılması ve ailelerin genelde tek çocuk yada iki çocuğa sahip olmaları kardeş sayısının özsaygı puanını etkilememesinde etken olabilir.

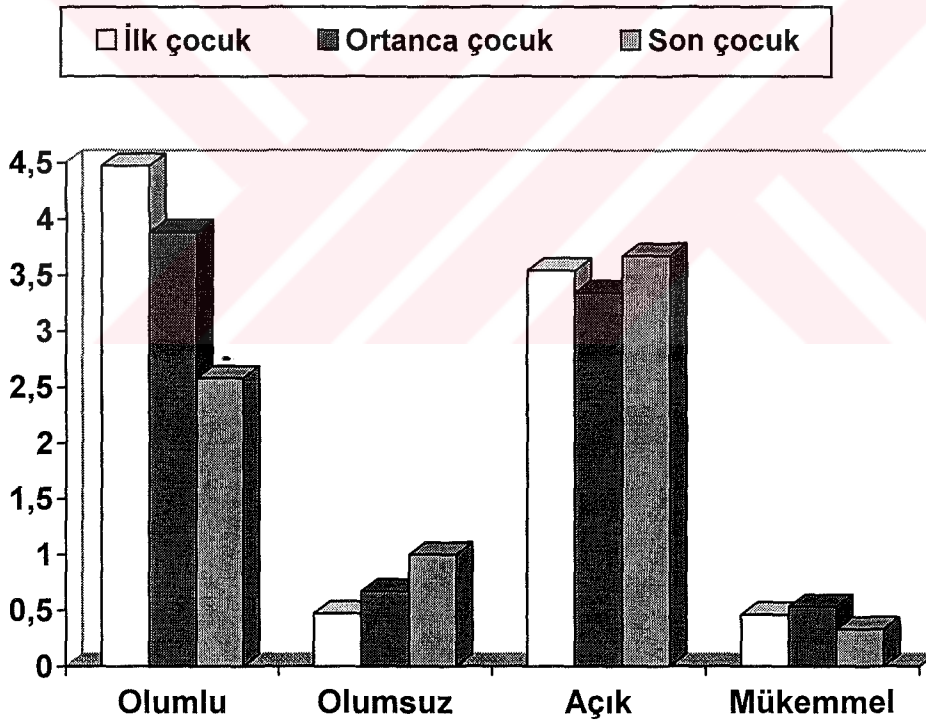
Mangır ve Başar (1993), fiziksel istismara uğramış 10 yaş grubu alt sosyo-ekonomik düzey çocuklarının özsaygı düzeylerini inceledikleri araştırmalarında, kardeş sayısının özsaygı düzeyinde önemli bir etkisinin olmadığını bulmuşlardır.

Maşrabacı (1994), üniversite birinci sınıf öğrencilerinin özsaygı düzeylerini incelediği araştırmasında, kardeş sayısının özsaygı düzeyinde önemli bir etkisinin olmadığını bulmuştur.

Araştırmaya alınan çocukların doğum sıralarına göre özsaygı puanlarına ilişkin ortalamalar, standart hatalar ve varyans analizi sonuçları Çizelge 5.16'da verilmiştir.

Çizelge 5.16. Araştırmaya Alınan Çocukların Doğum Sıralarına Göre Özsaygı Puanlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları

ÖZSAYGI PUANLARI					
DOĞUM SIRASI	N	BENLİĞİN OLUMLULUĞU		BENLİĞİN AÇIKLIĞI	
		Olumlu	Olumsuz	Açık	Mükemmel
İlk Çocuk	70	4.47±0.27	0.47±0.12	3.54±0.25	0.46±0.10
Ortanca Çocuk	68	3.88±0.30	0.67±0.13	3.34±0.27	0.53±0.11
Son Çocuk	12	2.58±0.80	1.00±0.30	3.67±0.56	0.33±0.23
VARYANS ANALİZİ		F=3.48	F=1.47	F=0.21	F=0.31
SONUÇLARI		P<0.05	P>0.05	P>0.05	P>0.05

Şekil 5.5. Araştırmaya Alınan Çocukların Doğum Sıralarına Göre Özsaygı Puanlarına Ait Ortalamaların Dağılımı

Çizelge 5.16 ve Şekil 5.5 incelendiğinde; özsaygı puanlarının benliğin olumluluğu bölümünde, olumlu kategorisinde en yüksek ortalamanın ilk çocuklara (4.47 ± 0.27), olumsuz kategorisinde en yüksek ortalamanın son çocuklara (1.00 ± 0.30) ait olduğu görülmektedir. Özsaygı puanlarının benliğin açıklığı bölümünde, açık kategorisinde en yüksek ortalamanın son çocuklara (3.67 ± 0.56), mükemmel kategorisinde en yüksek ortalamanın ortanca çocuklara (0.53 ± 0.11) ait olduğu görülmektedir.

Yapılan varyans analizi sonucunda doğum sırasının çocukların özsaygı düzeyinde olumlu kategorisinde önemli bir etkisinin olduğu ($P<0.05$), olumsuz, açık ve mükemmel kategorilerinde ise anlamlı bir farkın olmadığı ($P>0.05$) bulunmuştur.

Genellikle, ailelerin ilk çocuklarından beklentilerinin daha fazla olduğu bilinmektedir. İlk çocukların her zaman kardeşlerine yardım etmesi, onlara örnek olması beklenir ve sorumluluklar yüklenir. Son çocuklar ise ailede daha fazla korunan ve şımartılan çocuklardır. Bu nedenle istediklerinin yapılmadığı durumlarda inatçılık ve hırçınlık gösterebilirler. Ayrıca duygularını daha rahat ifade edebilmektedirler. Bu nedenle son çocuklar daha olumsuz benliğe sahip fakat hata ve eksikliklerini de daha rahat kabul edebilen çocuklar olduğu söylenebilir.

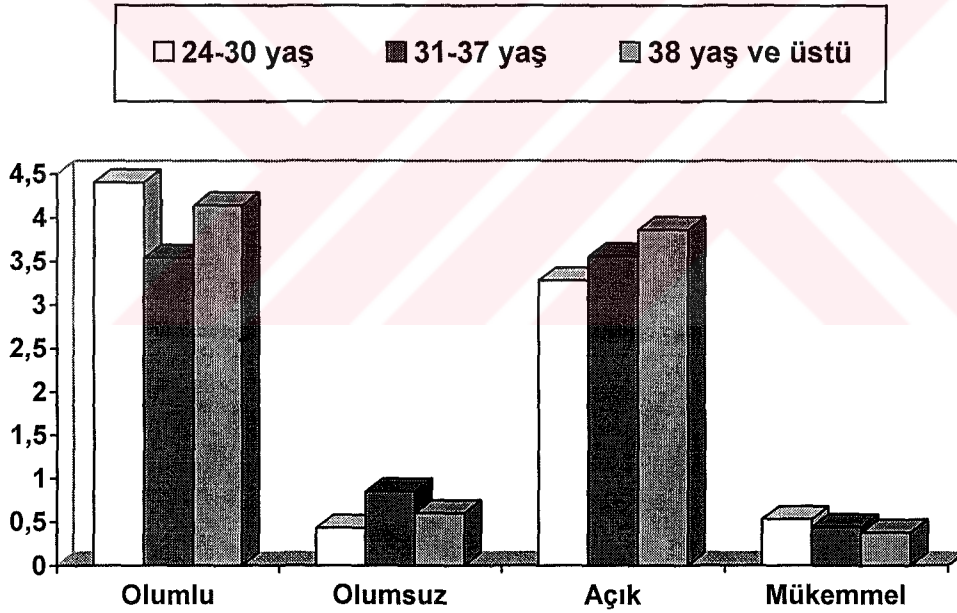
Adler (1992), ailede tek çocuk olmanın veya daha fazla kardeşe sahip olmanın çocuğun gelişimi üzerindeki etkilerine dikkati çeken ilk kuramcıdır. Çocuğun dünyaya geliş sırasının önemli olduğunu ve bu sıranın kendine özgü bazı sorunları da birlikte getirdiğini ileri sürmekte, büyük çocuğu “tacını yitirmiş bir kral”, küçük çocuğu da “şımarık, sevimli küçük çocuk” olarak nitelenmektedir.

Can (1986), ergenlerde benlik tasarımlarını incelediği araştırmasında lise öğrencileri ile çalışmış ve ilk çocukların benlik tasarımlarının ortanca çocuklara göre daha yüksek olduğunu bulmuştur.

Araştırmaya alınan çocukların anne yaşlarına göre özsaygı puanlarına ilişkin ortalamalar, standart hatalar ve varyans analizi sonuçları Çizelge 5.17’de verilmiştir.

Çizelge 5.17. Araştırmaya Alınan Çocukların Anne Yaşlarına Göre Özsaygı Puanlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları

ÖZSAYGI PUANLARI					
ANNE YAŞI	N	BENLİĞİN OLUMLULUĞU		BENLİĞİN AÇIKLIĞI	
		Olumlu	Olumsuz	Açık	Mükemmel
25-30 Yaş	75	4.40±0.26	0.43±0.11	3.28±0.26	0.53±0.10
31-37 Yaş	54	3.54±0.37	0.85±0.17	3.56±0.28	0.44±0.11
38 Yaş ve Üstü	21	4.14±0.54	0.60±0.25	3.86±0.46	0.38±0.18
VARYANS ANALİZİ		F=2.01	F=2.55	F=0.67	F=0.33
SONUÇLARI		P>0.05	p>0.05	p>0.05	p>0.05

Şekil 5.6. Araştırmaya Alınan Çocukların Anne Yaşlarına Göre Özsaygı Puanlarına Ait Ortalamaların Dağılımı

Çizelge 5.17 ve Şekil 5.6 incelendiğinde; özsaygı puanlarının benliğin olumluluğu bölümünde, olumlu kategorisinde en yüksek ortalamanın 24-30 yaş annelerin çocuklarına (4.40 ± 0.26), olumsuz kategorisinde en yüksek ortalamanın 31-37 yaş annelerin çocuklarına (0.85 ± 0.17) ait olduğu görülmektedir. Özsaygı puanlarının benliğin açıklığı bölümünde, açık kategorisinde en yüksek ortalamayı 38 yaş ve üstü annelerin çocuklarına (3.86 ± 0.46), mükemmel kategorisinde en yüksek ortalamayı 24-30 yaş annelerin çocuklarına (0.53 ± 0.10) ait olduğu görülmektedir.

Yapılan varyans analizi sonucunda anne yaşının çocukların özsaygı düzeyinde önemli bir etkisinin olmadığı bulunmuştur ($P > 0.05$).

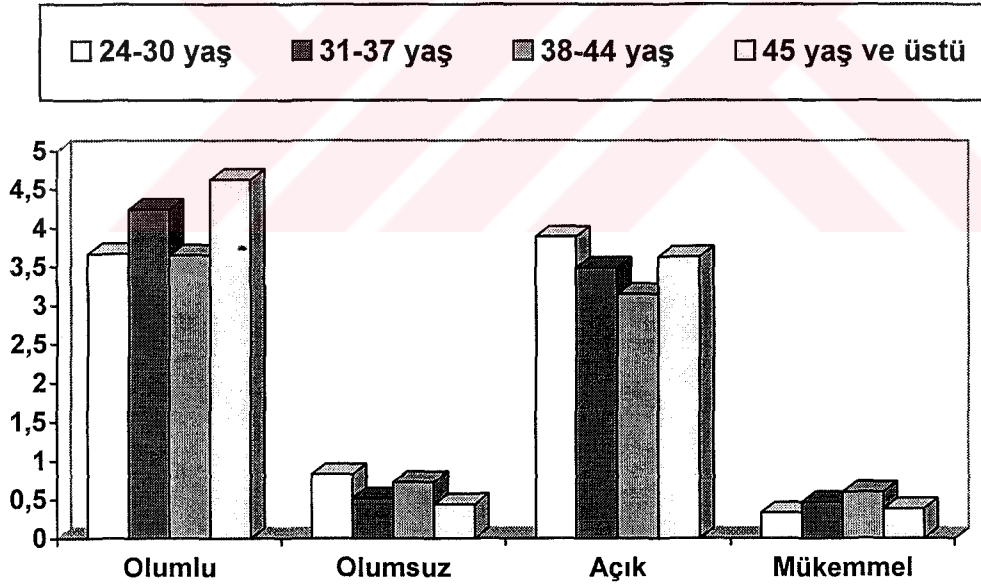
Toplumumuzda özellikle kırsal kesimde kızlar küçük yaşta evlenmekte ve çocuk sahibi olmaktadır. Ayrıca kadınlar doğum kontrol yöntemlerini bilmedikleri ve kullanmadıkları için ileri yaşlarda da doğum yapabilmektedirler. Kadınların istemedikleri yaşta çocuk sahibi olmaları, çocuk yetiştirme konusunda yeterince bilgi sahibi olmamaları veya fazla sayıda çocuklarının olması, çocuklarına karşı ilgi ve sevgilerini etkileyebilmektedir. Araştırmanın Ankara il merkezinde yapılmış olması, merkezdeki annelerin çocuk yetiştirme konusunda daha bilinçli olmaları ve az sayıda çocuğa sahip olmaları, anne yaşının çocukların özsaygı gelişimlerinde etkisini ortaya çıkarmamış olabilir.

Mangır ve Başar (1993), fiziksel istismara uğramış 10 yaş grubu alt sosyo-ekonomik düzey çocuklarının özsaygı düzeylerini inceledikleri araştırmada anne yaşının özsaygı puanında etkili olmadığını bulmuşlardır.

Araştırmaya alınan çocukların baba yaşlarına göre özsaygı puanlarına ilişkin ortalamalar, standart hatalar ve varyans analizi sonuçları Çizelge 5.18'de verilmiştir.

Çizelge 5.18. Araştırmaya Alınan Çocukların Baba Yaşlarına Göre Özsaygı Puanlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları

ÖZSAYGI PUANLARI					
BABA YAŞI	N	BENLİĞİN OLUMLULUĞU		BENLİĞİN AÇIKLIĞI	
		Olumlu	Olumsuz	Açık	Mükemmel
25-30 Yaş	18	3.67±0.64	0.83±0.29	3.89±0.47	0.33±0.18
31-37 Yaş	76	4.24±0.27	0.52±0.12	3.49±0.24	0.47±0.10
38-44 Yaş	40	3.65±0.40	0.73±0.18	3.15±0.38	0.60±0.15
45 Yaş ve Üstü	16	4.63±0.59	0.44±0.24	3.63±0.48	0.38±0.20
VARYANS ANALİZİ		F=0.95	F=0.76	F=0.54	F=0.51
SONUÇLARI		P>0.05	P>0.05	P>0.05	P>0.05

Şekil 5.7. Araştırmaya Alınan Çocukların Baba Yaşlarına Göre Özsaygı Puanlarına Ait Ortalamaların Dağılımı

Çizelge 5.18 ve Şekil 5.7 incelendiğinde; özsaygı puanlarının benliğin olumluluğu bölümünde, olumlu kategorisinde en yüksek ortalamanın 45 yaş ve üstü babaların çocuklarına (4.63 ± 0.59), olumsuz kategorisinde en yüksek ortalamanın 24-30 yaş babaların çocuklarına (0.83 ± 0.29) ait olduğu görülmektedir. Özsaygı puanlarının benliğin açıklığı bölümünde, açık kategorisinde en yüksek ortalamayı 24-30 yaş babaların çocuklarının (3.89 ± 0.47), mükemmel kategorisinde en yüksek ortalamanın 38-44 yaş babaların çocuklarına (0.60 ± 0.15) ait olduğu görülmektedir.

Yapılan varyans analizi sonucunda baba yaşının çocukların özsaygı düzeyinde önemli bir etkisinin olmadığı bulunmuştur ($P>0.05$).

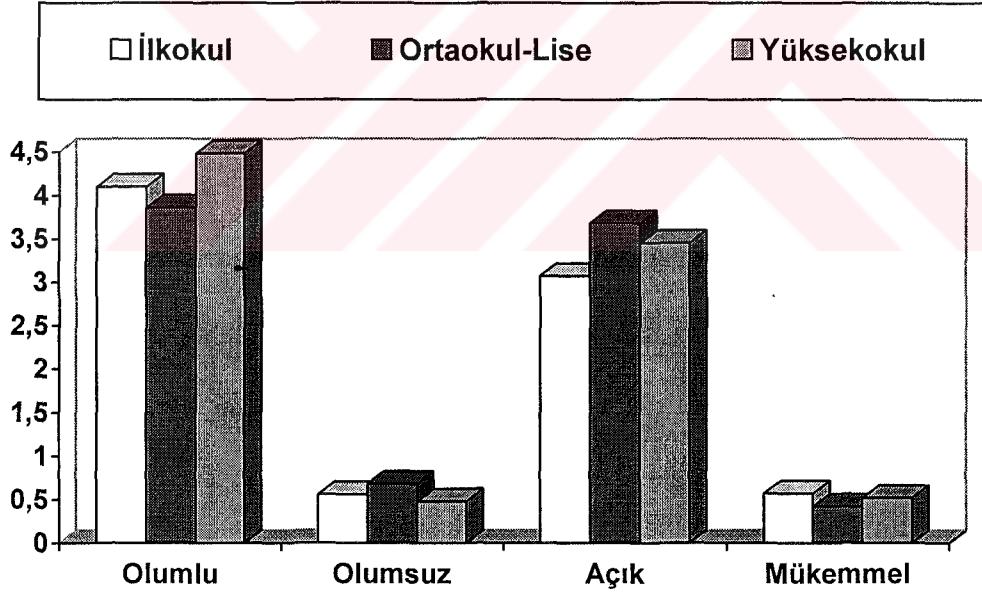
Baba yaşının çocukların özsaygı düzeylerinde etkili olmaması, babaların çalışması nedeniyle çocukların genelde zamanlarını anneleri ile geçirmeleri, araştırmanın Ankara il merkezinde yapılmış olması, örneklemin geniş bir alanı kapsamamasından kaynaklanabilir.

Yapılan araştırmalarda baba yaşının çocukların özsaygı gelişimlerinde etkili olmadığı bulunmuştur (Mangır ve Başar 1993, Berengi 1996).

Araştırmaya alınan çocukların anne eğitim durumlarına göre özsaygı puanlarına ilişkin ortalamalar, standart hatalar ve varyans analizi sonuçları Çizelge 5.19'da verilmiştir.

Çizelge 5.19. Araştırmaya Alınan Çocukların Anne Eğitim Durumuna Göre Özsaygı Puanlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları

ÖZSAYGI PUANLARI					
ANNE EĞİTİM DURUMU	N	BENLİĞİN OLUMLULUĞU		BENLİĞİN AÇIKLIĞI	
		Olumlu	Olumsuz	Açık	Mükemmel
İlkokul	42	4.10±0.37	0.56±0.16	3.07±0.35	0.57±0.14
Ortaokul-Lise	77	3.86±0.29	0.68±0.13	3.68±0.24	0.42±0.09
Yüksekokul	31	4.48±0.41	0.48±0.19	3.45±0.40	0.52±0.16
VARYANS ANALİZİ		F=0.73	F=0.42	F=1.07	F=0.48
SONUÇLARI		P>0.05	P>0.05	P>0.05	P>0.05

Şekil 5.8. Araştırmaya Alınan Çocukların Anne Eğitim Durumlarına Göre Özsaygı Puanlarına Ait Ortalamaların Dağılımı

Çizelge 5.19 ve Şekil 5.8 incelendiğinde; özsaygı puanlarının benliğin olumluluğu bölümünde, olumlu kategorisinde en yüksek ortalamanın yüksekokul mezunu annelerin çocuklarına (4.48 ± 0.41), olumsuz kategorisinde en yüksek ortalamanın ortaokul-lise mezunu annelerin çocuklarına (0.68 ± 0.13) ait olduğu görülmektedir. Özsaygı puanlarının benliğin açıklığı bölümünde, açık kategorisinde en yüksek ortalamanın ortaokul-lise mezunu annelerin çocuklarına (3.68 ± 0.24), mükemmel kategorisinde en yüksek ortalamanın ilkokul mezunu annelerin çocuklarına (0.57 ± 0.14) ait olduğu görülmektedir.

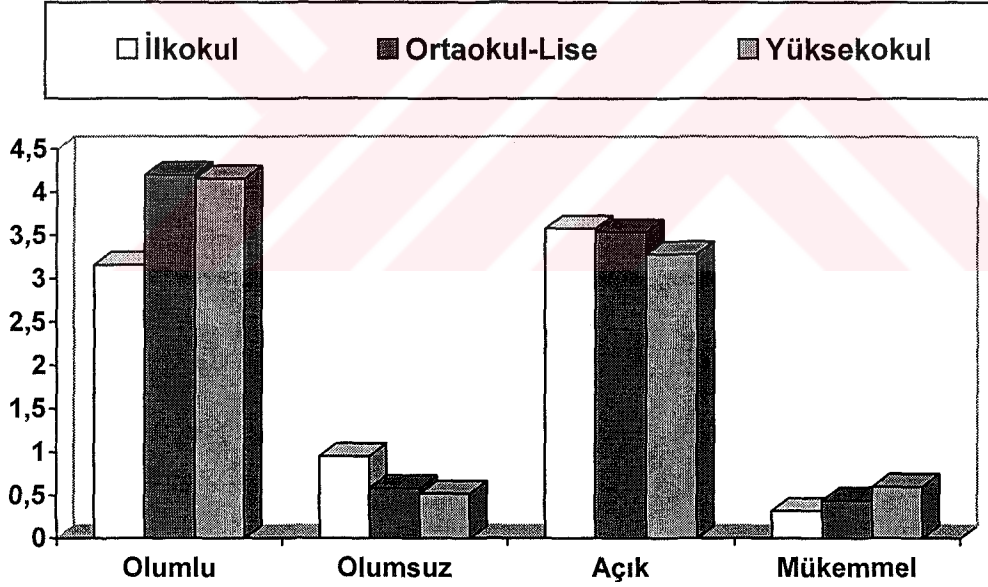
Yapılan varyans analizi sonucunda anne eğitim durumunun çocukların özsaygı düzeyinde önemli bir etkisinin olmadığı bulunmuştur ($P > 0.05$). Bunun nedeni annelerin eğitim seviyeleri ne olursa çocuklarını anasınıflarına göndermeleri dolayısıyla okulöncesi eğitimin yaygınlaşmasından, çocuklara verilen değer artması ve ebeveynlerin bilinçli çocuk yetiştirmelerinden kaynaklanabilir.

Yüksekkaya (1995), üniversite öğrencilerinin özsaygılarını incelediği araştırmasında, anne eğitim durumunun özsaygı düzeyini etkilemediğini bulmuştur.

Araştırmaya alınan çocukların baba eğitim durumuna göre özsaygı puanlarına ilişkin ortalamalar, standart hatalar ve varyans analizi sonuçları Çizelge 5.20'de verilmiştir.

Çizelge 5.20. Araştırmaya Alınan Çocukların Baba Eğitim Durumuna Göre Özsaygı Puanlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları

ÖZSAYGI PUANLARI					
		BENLİĞİN OLUMLULUĞU		BENLİĞİN AÇIKLIĞI	
BABA EĞİTİM DURUMU	N	Olumlu	Olumsuz	Açık	Mükemmel
İlkokul	19	3.16±0.65	0.95±0.26	3.58±0.49	0.32±0.17
Ortaokul-Lise	81	4.20±0.27	0.58±0.12	3.54±0.23	0.44± 0.09
Yüksekokul	50	4.16±0.33	0.52±0.15	3.28±0.33	0.60±0.13
VARYANS ANALİZİ		F=1.48	F=1.18	F=0.26	F=0.91
SONUÇLARI		P>0.05	P>0.05	P>0.05	P>0.05

Şekil 5.9. Araştırmaya Alınan Çocukların Baba Eğitim Durumlarına Göre Özsaygı Puanlarına Ait Ortalamaların Dağılımı

Çizelge 5.20 ve Şekil 5.9 incelendiğinde; özsaygı puanlarının benliğin olumluluğu bölümünde, olumlu kategorisinde en yüksek ortalamanın ortaokul-lise mezunu babaların çocuklarına (4.20 ± 0.27), olumsuz kategorisinde en yüksek ortalamanın ilkokul mezunu babaların çocuklarına (0.95 ± 0.26) ait olduğu görülmektedir. Özsaygı puanlarının benliğin açıklığı bölümünde, açık kategorisinde en yüksek ortalamanın ilkokul mezunu babaların çocuklarına (3.58 ± 0.49), mükemmel kategorisinde en yüksek ortalamanın yüksekokul mezunu babaların çocuklarına (0.60 ± 0.13) ait olduğu görülmektedir.

Yapılan varyans analizi sonucunda baba eğitim durumunun çocukların özsaygı düzeyinde önemli bir etkisinin olmadığı bulunmuştur ($P>0.05$).

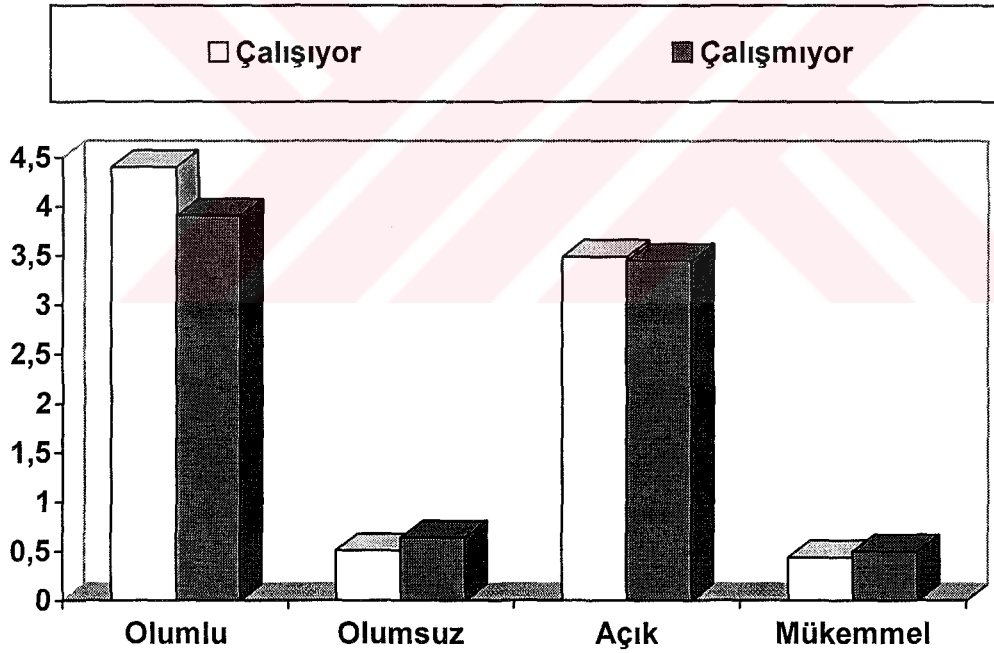
Babaların eğitim düzeyleri ne olursa olsun genelde çalışıyor olması ve çocukların zamanlarını genelde anneleri ile geçirmeleri, çocuğa verilen değer artması ve okulöncesi eğitimin yaygınlaşması gibi nedenler babaların annelere oranla çocukların özsaygı gelişimlerinde etkilerinin daha az olmalarına neden olabilir.

Yapılan çalışmalarda baba eğitim durumunun çocuğun özsaygı gelişimini etkilemediği bulunmuştur (Mangır ve Başar 1993, Yüksekaya 1995, Berengi 1996).

Araştırmaya alınan çocukların annelerinin çalışıp çalışmama durumlarına göre özsaygı puanlarına ilişkin ortalamalar, standart hatalar ve varyans analizi sonuçları Çizelge 5.21’de verilmiştir.

Çizelge 5.21. Araştırmaya Alınan Çocukların Annenin Çalışıp Çalışmama Durumlarına Göre Özsaygı Puanlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları

		ÖZSAYGI PUANLARI			
ANNENİN ÇALIŞIP ÇALIŞMAMA DURUMU	N	BENLİĞİN OLUMLULUĞU		BENLİĞİN AÇIKLIĞI	
		Olumlu	Olumsuz	Açık	Mükemmel
Çalışıyor	45	4.40±0.34	0.51±0.16	3.49± 0.31	0.44± 0.13
Çalışmıyor	105	3.91±0.24	0.64±0.11	3.45± 0.21	0.50± 0.08
VARYANS ANALİZİ		F=1.30	F=0.44	F=0.01	F=0.11
SONUÇLARI		P>0.05	P>0.05	P>0.05	P>0.05

Şekil 5.10. Araştırmaya Alınan Çocukların Annenin Çalışıp Çalışmama Durumuna Göre Özsaygı Puanlarına Ait Ortalamaların Dağılımı

Çizelge 5.21 ve Şekil 5.10 incelendiğinde; özsaygı puanlarının benliğin olumluluğu bölümünde, olumlu kategorisinde en yüksek ortalamanın çalışan annelerin çocuklarına (4.40 ± 0.34), olumsuz kategorisinde en yüksek ortalamanın çalışmayan annelerin çocuklarına (0.51 ± 0.16) ait olduğu görülmektedir. Özsaygı puanlarının benliğin açıklığı bölümünde, açık kategorisinde en yüksek ortalamanın çalışan annelerin çocuklarına (3.49 ± 0.31), mükemmel kategorisinde en yüksek ortalamanın çalışmayan annelerin çocuklarına (0.50 ± 0.08) ait olduğu görülmektedir.

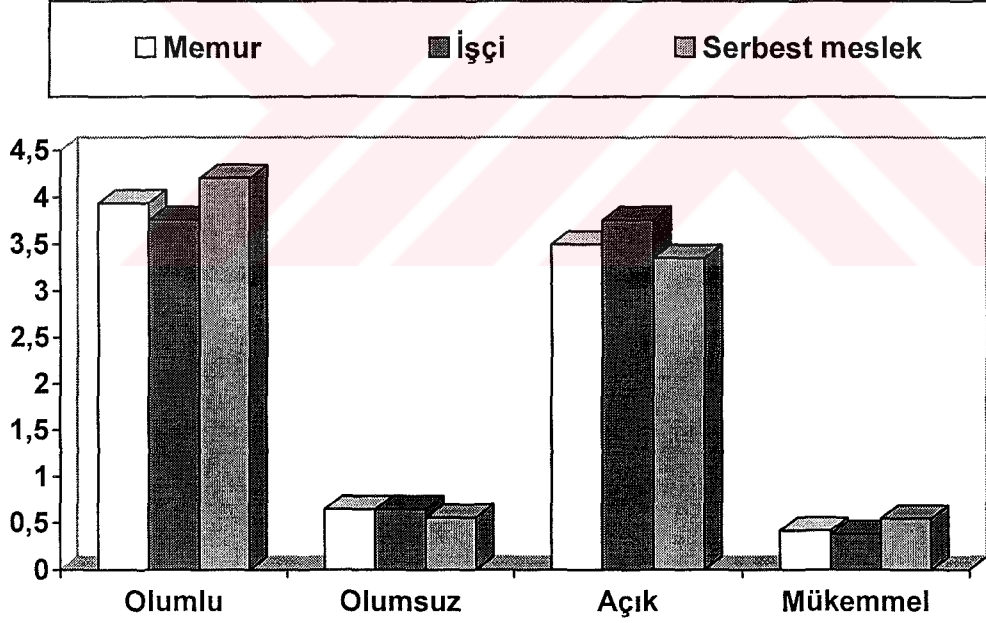
Yapılan varyans analizi sonucunda annenin çalışıp çalışmamasının çocukların özsaygı düzeylerinde önemli bir etkisinin olmadığı bulunmuştur ($P > 0.05$).

Genelde eğitim düzeyi yüksek annelerin çalışması çocukların özsaygı puanlarının olumlu ve açık kategorilerinde yoğunlaşmasına neden olmuştur. Bu annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe çocuk yetiştirmede daha bilinçli oldukları şeklinde yorumlanabilir. Fakat istatistiksel olarak annenin çalışmasının özsaygı gelişiminde önemli bir etkisinin olmadığı bulunmuştur.

Araştırmaya alınan çocukların baba mesleğine göre özsaygı puanlarına ilişkin ortalamalar, standart hatalar ve varyans analizi sonuçları Çizelge 5.22'de verilmiştir.

Çizelge 5.22. Araştırmaya Alınan Çocukların Baba Mesleğine Göre Özsaygı Puanlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları

		ÖZSAYGI PUANLARI			
		BENLİĞİN OLUMLULUĞU		BENLİĞİN AÇIKLIĞI	
BABANIN MESLEĞİ	N	Olumlu	Olumsuz	Açık	Mükemmel
Memur	52	3.94±0.35	0.65±0.16	3.50±0.28	0.42±0.11
İşçi	21	3.76±0.56	0.65±0.24	3.76±0.44	0.38±0.18
Serbest Meslek	77	4.21±0.27	0.56±0.12	3.35±0.26	0.55±0.10
VARYANS ANALİZİ		F=0.35	F=0.13	F=0.31	F=0.48
SONUÇLARI		P>0.05	P>0.05	P>0.05	P>0.05

Şekil 5.11. Araştırmaya Alınan Çocukların Babalarının Mesleğine Göre Özsaygı Puanlarına Ait Ortalamaların Dağılımı

Çizelge 5.22 ve Şekil 5.11 incelendiğinde; özsaygı puanlarının benliğin olumluluğu bölümünde, olumlu kategorisinde en yüksek ortalamanın serbest çalışan babaların çocuklarına (4.21 ± 0.27) ait olduğu, olumsuz kategorisinde memur ve işçi olan babaların çocuklarının eşit puan aldıkları (0.65 ± 0.16 ve 0.65 ± 0.24) görülmektedir. Özsaygı puanlarının benliğin açıklığı bölümünde, açık kategorisinde en yüksek ortalamanın işçi babaların çocuklarına (3.76 ± 0.44), mükemmel kategorisinde en yüksek ortalamanın serbest çalışan babaların çocuklarına (0.55 ± 0.10) ait olduğu görülmektedir.

Yapılan varyans analizi sonucunda baba mesleğinin çocukların özsaygı düzeylerinde önemli bir etkisinin olmadığı bulunmuştur ($P>0.05$).

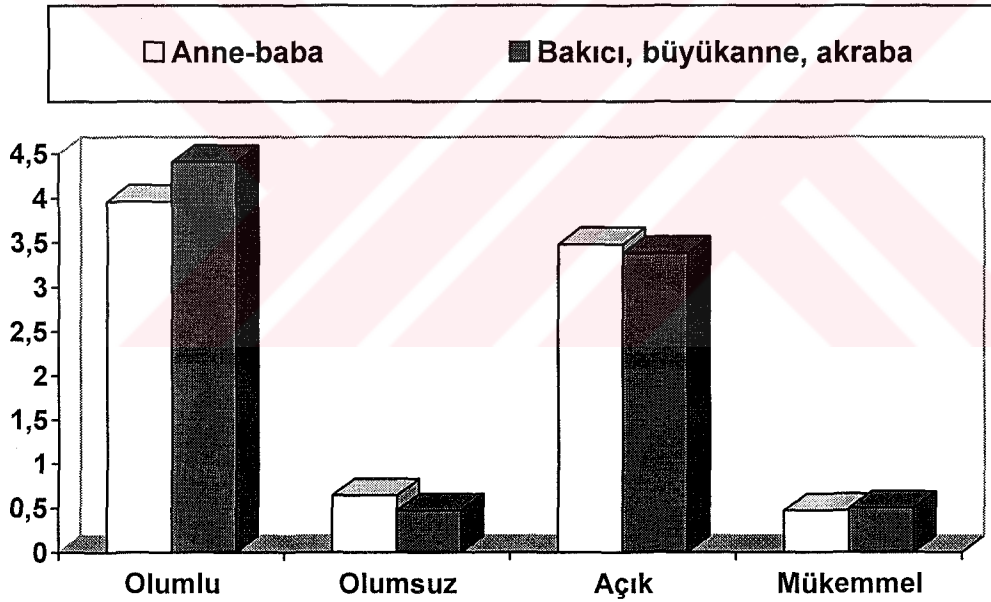
Babanın mesleğinin ağır ve yorucu olması, babanın evde bulunduğu saatlerde çocukları ile ilgilenememesine, sinirli ve yorgun olmasına yolaçabildiği ayrıca baba mesleğinin ailenin ekonomik düzeyi üzerindeki etkilerinin çocukların özsaygı gelişimlerinde önemli olduğu düşünülmektedir. Fakat bu araştırmada baba mesleğinin çocukların özsaygı gelişimlerinde etkili olmadığı bulunması babaların iş ile ilgili sıkıntılarını evde yansıtmamalarından, çocuklarına gerekli ilgi ve sevgiyi gösterebilmelerinden kaynaklanabilir.

Mangır ve Başar'ın (1993) yaptığı araştırma bu sonuçları desteklemektedir.

Araştırmaya alınan çocukların bakımlarını üstlenen kişilere göre özsaygı puanlarına ilişkin ortalamalar, standart hatalar ve varyans analizi sonuçları Çizelge 5.23'te verilmiştir.

Çizelge 5.23. Araştırmaya Alınan Çocukların Bakımlarına Üstlenen Kişilere Göre Özsaygı Puanlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları

ÖZSAYGI PUANLARI					
BAKIMINI ÜSTLENEN KİŞİ	N	BENLİĞİN OLUMLULUĞU		BENLİĞİN AÇIKLIĞI	
		Olumlu	Olumsuz	Açık	Mükemmel
Anne-Baba	118	3.96±0.23	0.64±0.10	3.48±0.20	0.47±0.08
Bakıcı, Büyükanne ve Akraba	32	4.41±0.40	0.47±0.18	3.38±0.38	0.50±0.16
VARYANS ANALİZİ		F=0.85	F=0.61	F=0.06	F=0.02
SONUÇLARI		P>0.05	P>0.05	P>0.05	P>0.05

Şekil 5.12. Araştırmaya Alınan Çocukların Bakımını Üstlenen Kişilere Göre Özsaygı Puanlarına Ait Ortalamaların Dağılımı

Çizelge 5.23 ve Şekil 5.12 incelendiğinde; özsaygı puanlarının benliğin olumluluğu bölümünde, olumlu kategorisinde en yüksek ortalamanın bakımını bakıcı, büyükanne yada yakın akrabaların sağladığı çocuklara (4.41 ± 0.40), olumsuz kategorisinde en yüksek ortalamayı bakımını anne-babaların sağladığı çocuklara (0.64 ± 0.10) ait olduğu görülmektedir. Özsaygı puanlarının benliğin açıklığı bölümünde, açık kategorisinde en yüksek ortalamanın bakımını anne-babaların sağladığı çocuklara (3.48 ± 0.20), mükemmel kategorisinde en yüksek ortalamanın bakımını bakıcı, büyükanne yada yakın akrabaların sağladığı çocuklara (0.50 ± 0.16) ait olduğu görülmektedir.

Yapılan varyans analizi sonucunda çocukların bakımını sağlayan kişilerin çocukların özsaygı düzeylerinde önemli bir etkisinin olmadığı bulunmuştur ($P > 0.05$).

Çocuğun bakımını üstlenen kişiler arasında farklılık bulunmaması, çocuğa bakıcı, büyükanne veya yakın akrabaların bakması durumunda anne ve babaların çocukları ile birlikte geçirdikleri zamanı iyi değerlendirmelerinden, çocuğa bakan kişilerin çocuğa gerekli ilgi ve sevgiyi gösterebilmelerinden kaynaklanabilir. Ayrıca bakıcı, büyükanne ve yakın akrabaların çocukla ilgili anne babalar gibi beklentilere sahip kişiler olmamaları, çocuk ile daha yapıcı ve olumlu ilişkiler kurmalarına neden olabilir. Anne ve babalar çocukları ile ilgili yüksek beklentilere sahip olduklarından daha eleştirel, koruyucu ve yönlendirici davranarak çocuğun benliğini olumsuz etkileyebilirler. Oysaki çocuklar sadece onları seven ve hiçbir beklentisi olmayan akraba ve aile büyükleri yanında kendilerini daha özgür ifade edebilir ve daha rahat ortaya koyabilirler.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırmada; Cassidy Kukla Görüşme Formu'nun beş-altı yaş çocuklarına uyarlanması ve özsaygı düzeylerinin, sosyo-ekonomik düzey, cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, doğum sırası, anne yaşı, baba yaşı, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, annenin çalışıp çalışmama durumu, babanın mesleği, çocuğun bakımını üstlenen kişilere göre değişip değişmediğinin saptanması amaçlanmıştır.

Öncelikle Cassidy (1988) Kukla Görüşme Formu'nun Türkçe'ye uyarlanması, geçerliliği ve güvenilirliğinin test edilmesi gerekmiştir. Bunun için Türkçe ve İngilizce'yi iyi bilen çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda uzman kişiler tarafından form önce Türkçe'ye daha sonra tekrar İngilizce'ye çevrilerek yanıtlar karşılaştırılmış ve formun dil eşdeğerliği sağlanmıştır. Formda yeralan yirmi soru pilot çalışma ile uygulanmış, soruların anlaşılabilirliği test edilmiş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Puanlayıcılar arası güvenilirliğin saptanması için, tesadüfen seçilen 30 çocuğa ait veriler üç çocuk gelişimi ve eğitimi uzmanı tarafından değerlendirilmiş, veriler bağımsız olarak puanlanmış ve Cronbach's Alfa Katsayısı ile hesaplanarak puanlayıcılar arası güvenilirliğin yüksek olduğu saptanmıştır. Test sonuçlarının farklı zamanlarda değişip değişmediğinin saptanması amacıyla 30 çocuğa 15 gün ara ile Cassidy (1988) Kukla Görüşme Formu iki defa uygulanmış ve Pearson Momentler Çarpımı Formülü ile hesaplanarak test-tekrar-test sonuçlarının yüksek olduğu belirlenmiştir. Yapı geçerliğinin bir ölçüsü olan İç Tutarlılık Katsayısı hesaplanmış ve İç Tutarlılık Katsayısı'nın da yüksek olduğu belirlenerek Cassidy Kukla Görüşme Formu'nun yeterli geçerliliğe ve güvenilirliğe sahip olduğu bulunmuştur.

Yapılan varyans analizi sonucunda;

- Özsaygı puanlarının benliğin olumluluğu bölümünde üst sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların daha olumlu, alt sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların daha olumsuz, özsaygı puanlarının benliğin açıklığı bölümünde orta sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların daha açık, alt sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların daha mükemmel olduğu, fakat istatistiksel olarak sosyo-ekonomik düzeyin çocukların özsaygı düzeylerinde önemli bir etkisinin olmadığı,

- Özsaygı puanlarının benliğin olumluluğu bölümünde kız çocukların daha olumlu, erkek çocukların daha olumsuz olduğu, özsaygı puanlarının benliğin açıklığı bölümünde erkek çocukların daha açık, kız çocukların daha mükemmel olduğu, fakat istatistiksel olarak cinsiyetin özsaygı düzeylerinde önemli bir etkisinin olmadığı,

- Özsaygı puanlarının benliğin olumluluğu bölümünde altı yaş çocuklarının daha olumlu, beş çocukların daha olumsuz, özsaygı puanlarının benliğin açıklığı bölümünde altı yaş çocuklarının daha açık ve mükemmel olduğu, fakat istatistiksel olarak yaştan özsaygı düzeylerinde önemli bir etkisinin olmadığı,

- Özsaygı puanlarının benliğin olumluluğu bölümünde tek çocukların daha olumlu, iki ve daha fazla kardeşi olan çocukların daha olumsuz, özsaygı puanlarının benliğin açıklığı bölümünde tek çocukların daha açık, bir kardeşi olan çocukların daha mükemmel olduğu, fakat istatistiksel olarak kardeş sayısının çocukların özsaygı düzeylerinde önemli bir etkisinin olmadığı,

- Özsaygı puanlarının benliğin olumluluğu bölümünde ilk çocukların daha olumlu, son çocukların daha olumsuz ve istatistiksel olarak benliğin olumluluğunda doğum sırasının önemli bir etkisinin olduğu, özsaygı puanlarının benliğin açıklığı bölümünde son çocukların daha açık, ortanca çocukların daha mükemmel olduğu, fakat benliğin açıklığı bölümünde doğum sırasının istatistiksel olarak önemli bir etkisinin olmadığı,

- Özsaygı puanlarının benliğin olumluluğu bölümünde 24-30 yaş annelerin çocuklarının daha olumlu, 31-37 yaş annelerin çocuklarının daha olumsuz, benliğin açıklığı bölümünde 38 yaş ve üstü annelerin çocuklarının daha açık, 24-30 yaş annelerin çocukların daha mükemmel olduğu, fakat istatistiksel olarak anne yaşının çocukların özsaygı düzeylerinde önemli etkisinin olmadığı,

- Özsaygı puanlarının benliğin olumluluğu bölümünde 45 yaş ve üstü babaların çocuklarının daha olumlu, 24-30 yaş babaların çocuklarının daha olumsuz, benliğin açıklığı bölümünde 24-30 yaş babaların çocukların daha açık, 38-44 yaş babaların çocuklarının daha mükemmel olduğu, fakat istatistiksel olarak baba yaşının çocukların özsaygı düzeylerinde önemli bir etkisinin olmadığı,

- Özsaygı puanlarının benliğin olumluluğu bölümünde yüksekokul mezunu annelerin çocuklarının daha olumlu, ortaokul-lise mezunu annelerin çocuklarının daha

olumsuz, benliğin açıklığı bölümünde ortaokul-lise mezunu annelerin çocuklarının daha açık, ilkokul mezunu annelerin çocuklarının daha mükemmel olduğu, fakat istatistiksel olarak anne eğitim durumunun çocukların özsaygı düzeylerinde önemli bir etkisinin olmadığı,

- Özsaygı puanlarının benliğin olumluluğu bölümünde ortaokul-lise mezunu babaların çocuklarının daha olumlu, ilkokul mezunu babaların çocuklarının daha olumsuz, benliğin açıklığı bölümünde ilkokul mezunu babaların çocuklarının daha açık, yüksekokul mezunu babaların çocuklarının daha mükemmel olduğu, fakat istatistiksel olarak baba eğitim durumunun çocuğun özsaygı düzeyinde önemli bir etkisinin olmadığı,

- Özsaygı puanlarının benliğin olumluluğu bölümünde çalışan annelerin çocuklarının daha olumlu, çalışmayan annelerin çocuklarının daha olumsuz, benliğin açıklığı bölümünde çalışan annelerin çocuklarının daha açık, çalışmayan annelerin çocuklarının daha olumsuz olduğu, fakat istatistiksel olarak annenin çalışıp çalışmamasının önemli bir etkisinin olmadığı,

Özsaygı puanlarının benliğin olumluluğu bölümünde serbest çalışan babaların çocuklarının daha olumlu, memur ve işçi çocuklarının eşit puanla daha olumsuz olduğu, benliğin açıklığı bölümünde işçi babaların çocuklarının daha açık, serbest çalışan babaların çocuklarının daha mükemmel olduğu, fakat istatistiksel olarak baba mesleğinin çocukların özsaygı düzeylerinde önemli bir etkisinin olmadığı,

- Özsaygı puanlarının benliğin olumluluğu bölümünde bakımını bakıcı, büyükanne yada yakın akrabaların üstlendiği çocukların daha olumlu, bakımını anne-babanın üstlendiği çocukların daha olumsuz, benliğin açıklığı bölümünde bakımını anne-babanın üstlendiği çocukların daha açık, bakımını bakıcı, büyükanne yada yakın akrabaların üstlendiği çocukların daha mükemmel olduğu, fakat çocuğa bakan kimsenin çocuğun özsaygı düzeyinde önemli bir etkisinin olmadığı bulunmuştur.

Sonuç olarak, kişiliğin temellerinin oluşmaya başladığı okulöncesi dönemden itibaren çocukların sevgi, ilgi, saygı ve anlayışla yetiştirilmeleri, özsaygısı yüksek sağlıklı bir kişilik geliştirerek toplumda istenen bir birey olmaları açısından önemlidir. Çocuklara her zaman önemli, sevgiye layık bir birey oldukları hissettirilmeli, güven

duyguları artırılmalı ve demokratik bir aile tutumu ile yetiştirilmeleri sağlanmalıdır. Özsaygının yüksek olmasının bireyin, gelecekte zorluklarla başa çıkmada, kendine güvenen aktif ve başarılı bir birey olmasında önemli bir etkisi vardır.

Doğum sırasına göre ilk çocukların özsaygılarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ailelerin çocuk yetiştirirken farkında olmadan ayırım yapmaları bu sonucu doğurmuş olabilir. Bu yüzden ebeveynler çocuk yetiştirme konusunda bilinçlendirilmelidir.

Özsaygısı düşük çocuklar sınıf içerisinde günlük etkinlikler sırasında gözlenmeli, aile ile iletişime geçilmeli ve çocuğun kendisi hakkındaki olumsuz görüşlerinin nedenleri belirlenmeye çalışılmalıdır. Bu konuda çocuğa yardımcı olunmalıdır.

Çocuğa hatalarını ve eksikliklerini kabul etmesi gerektiği, herkesin herşeyi doğru ve iyi yapamayacağı fakat bir büyükten yardım alınabileceği ve böylece eğer istenirse her insanın kendi eksikliklerini giderebileceği öğretilmelidir. Ayrıca çocuğun kendisini yetersiz hissettiği konularda kendisini geliştirebilmesi için olanaklar sağlanmalı ve çocuk cesaretlendirilmelidir.

Ayrıca özsaygı düzeyi düşük olarak belirlenen çocukların özsaygı düzeylerini yükseltmek için nelerin yapılabileceği konusuna ağırlık verilerek, aile eğitimi ile birlikte bu konuda çalışmalar yapılabilir.

Bu çalışmada alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeylerden çocuklarla çalışılması amaçlanmıştır. Fakat alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin maddi sıkıntıları ve okulöncesi eğitimin önemini bilmemeleri nedeniyle çocuklarını anasınıfına göndermemeleri ayrıca üst sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin daha çok özel ilköğretim okullarını ve anaokullarını tercih etmeleri sosyo-ekonomik düzeylerin genelde orta sosyo-ekonomik düzeyi yansıtmamasına neden olmuştur. Bundan sonra yapılan çalışmalarda bunlar gözönünde bulundurularak örneklem seçimine dikkat edilebilir.

Modern çağa uyum sağlamaya çalışan toplumların sağlıklı gelişmesinin, gelecekteki başarılarının ve kültürel mirasın devamlılığının sağlanması her yönden iyi yetiştirilmiş bugünün çocukları, geleceğin yetişkinleri ile gerçekleştirilebileceği unutulmamalıdır.

KAYNAKLAR

- ADLER, A. 1992. Yaşama Sanatı. (Çev:Kamuran Şipal). Say Yayınları, III. Basım, 1-191s., İstanbul.
- AKSOY, A. 1992. Lise son sınıf öğrencilerinin özsaygı ve denetim odağını etkileyen bazı değişkenlerin incelenmesi. H.Ü. Sağlık Bil. Ens. Doktora Tezi (yayımlanmamış), Ankara
- ALPAR, R. 1998. İstatistik ve Spor Bilimleri. Sporsal kuram dizisi, Bağırhan Yayımevi, Ankara.
- AMATO,R.P. and OCHILTREE,G. 1986. Family resources and the development of child competence. Journal of Marriage and the Family 48(2) :47-56
- ARI,M. ve DÖNMEZ,N.B. 1992. 12-30 aylık Türk çocuklarda dilin kazanılması. G.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, 8(3):115-161.
- BAŞAL,A.H. 1992. Okulöncesi eğitimin bazı değişkenler bakımından etkisi. G. Ü. Eğitim Bil. Fak., Doktora Tezi (yayımlanmamış), Ankara.
- BAUMGARTNER, T.A. and JACKSON, S.A.1991. Measurement for Evaluation in Physical Education and Exercise Science, Chicago.
- BAYMUR, F. 1994. Genel Psikoloji. İnkılap Kitabevi,11. Basım ,İstanbul.
- BERENGİ, N. 1996. Anadolu liseleri sınavına hazırlanan beşinci sınıf öğrencilerinin sınav kaygı düzeyleri ile benlik kavramlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), Ankara.
- BRECKENRIDGE,E.M.and MURPY,N.M. 1969. Growth and Development of the Young Child. WB Saunders Company. London.
- CAMBELL,J.D. 1990.Self-esteem and clarity of the self-concept. Journal of Personality and Social Psychology, 59(3):538-549.
- CAN, G. 1986. Lise öğrencilerinin benlik tasarım düzeylerini etkileyen bazı etmenler. H. Ü. Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı. Doktora Tezi (yayımlanmamış), Ankara.
- CASSİDY, J.1988. Child-mother attachment and the self in six-years-olds. Child Development,(59); 121-134.
- COOPERSMİTH,S.1967. The Antecedents of Self-Esteem. San Francisco: CA Freeman.

- COOPERSMITH, S. 1974. The antecedents of self-esteem. San Francisco:W.H. Freeman and Company.
- COPELAND,R.W. 1974. How children learn mathematics. Teaching Implications of Piaget's research, Second Edition.
- CRATTY,J.B. 1973. Movement Behavior and Motor Learning. Febiger, Philadelphia.
- CÜCELOĞLU, D. 1993. İnsan ve Davranışı. Remzi Kitabevi, 2. Basım, s.1-591, İstanbul.
- DEPPE,H.J. 1988. Loneliness and Self-Esteem as Related to Academic Achievement and Gender in College Students. Dissertation Abstracts, DAI-A 48/10, p.2577.
- DURU,A. 1995. İlkokul 5. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı ile ana-baba tutumları arasındaki ilişki. D.E.Ü. Sosyal Bil. Ens. Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), İzmir.
- DÜZGÜNEŞ, O., KESİCİ,T. VE GÜRBÜZ,F. 1983. İstatistik Metotları I. A.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları:861, Ders Kitabı, s.1-229, Ankara.
- ENÇ,M. 1978. Ruh Sağlığı Bilgisi. İnkılap Kitabevi, 33-39s., İstanbul.
- ESPENCHADE,S.A. and ECKERT,M.H. 1980. Motor Development. A Bell Havel Company U.S.A.
- ETS-HOKIN,E. 1987. The learning disabled adolescent: Accorate knowledge of the disability and its relationship to self-image and self-esteem. Clinical Psychology, Northwestern University, p.163.
- GALLAHUE,L.D. 1982. Understanding Motor Development in Children. Jhon Wiley Sons Inc.Canada.
- GEÇTAN, E. 1993. Çağdaş Yaşam ve Normaldışı Davranışlar. Remzi Kitabevi, s.75-82., İstanbul.
- GÜRÇAY,S. 1989. Çocuk yuvasında ve ailesi yanında kalan 9-10-11 yaş çocuklarının özsaygı gelişimini etkileyen bazı faktörler. H.Ü. Sosyal Bil. Ens. Doktora Tezi (yayımlanmamış), Ankara.
- GÜNCE,G. 1980. Çocukta Zihin Gelişimi. Piaget kuramına toplu bir bakış. Baylan Matbaası, s.1-190, Ankara.
- GÜRKAN H.K. 1990. Üniversite öğrencilerinde kendilik saygısı ile depresyon ve anksiyete ilişkilerinin karşılaştırılması. Akdeniz Üniversitesi Psikiyatri Anabilim Dalı. Uzmanlık Tezi (yayımlanmamış),Ankara

- GÜVENÇ,B. 1989. İnsan ve Kültür. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- İÇMELİ, C. 1984. Eğitim Psikolojisi. F. Ü. Teknik Eğitim Fakültesi Yayınları:1, Elazığ.
- İKİZOĞLU,M. 1993. Demokratik ve Otoriter Ana-Baba Tutumlarının Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı Üzerine Etkisi. H.Ü. Sosyal Bil. Ens. Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), Ankara.
- KAPLAN,M.R and SACCUZZO, P.D. 1989. Psychological testing. Brooks/Cole, California.
- KNOFF, H.1986. Assessing adolescent identity, self concept and self esteem. In: P.Harrington(editor)in Testing Adolescents. Test Corporation of America Kansas City.
- KOVACH,B.F. 1981. The Experience of Adolescence, Development in Context. Scotext, Foresman and Company.
- KÖKNEL, Ö. 1990. Kaygıdan Mutluluğa Kişilik. Altın Kitaplar Basımevi, s.139-158, İstanbul.
- KUZGUN, Y. 1992. Rehberlik ve Psikolojik Danışma. ÖSYM Eğitim Yayınları:9, Ankara.
- MANGIR, M. ve BAŞAR,F. 1993. Fiziksel istismara uğramış 10 yaş grubu alt sosyo-ekonomik düzey çocuklarının özsayıgı düzeylerini etkileyen bazı faktörlerin incelenmesi. A.Ü.Zir.Fak. Yayınları:1311. Bilimsel Araştırma ve İncelemeler:724, s.80, Ankara.
- MANGIR, M. ve ARAL,N., HAKTANIR,G.,BARAN,G.,BAŞAR,F., KÖKSAL,A. 1995. Çocuk İhmali ve İstismarını Önleme Projesi Kapsamında Bilimsel Bir Araştırma. Çankaya Rotary Kulübü Yayınları, s.1-80, Ankara.
- MAŞRABACI,S.T. 1994. Hacettepe Üniversitesi birinci sınıf öğrencilerinin benlik saygısı düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. H.Ü. Sosyal Bil. Ens., Doktora Tezi (yayımlanmamış), Ankara.
- MORGAN, C. 1989. Psikolojiye giriş. (çeviri: B. Tegin), Meteksan, s.311-324, Ankara.
- NICHOLS,J.D. and UTESCH,E.W. 1998. An alternative learning program: Effects on student motivation and self-esteem. The Journal of Educational Research,91(5).

- ODACI,H. 1994. Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi öğrencilerinin yalnızlık, benlik saygısı ve yakın ilişkiler kurabilme düzeylerinin ve bu düzeyler arasındaki ilişkilerin incelenmesi. K.T.Ü. Eğitim Fak. Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), Trabzon.
- OĞUZKAN,Ş. ve ORAL,G. 1996. Okulöncesi Eğitimi. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları:92, s.1-233, İstanbul.
- ÖNER, N. 1996. Türkiye’de kullanılan psikolojik testler. Boğaziçi Üniversitesi Matbaası, s.17-20, İstanbul.
- ÖZGÜVEN,İ.E. 1994. Psikolojik Testler. Yenidoğuş Matbaası, s.97-106, Ankara.
- ÖZMEN,Ç. 1996. 17-21 yaş arasında Elazığ-Malatya yetiştirme yurdunda kalan gençlerde “benlik saygısı gelişimi”. F.Ü. Sosyal Bil. Ens., Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), Elazığ.
- ÖZOĞUL,S.N. 1988. Annenin çalışmasının ve bazı bireysel niteliklerin çocuğun özsaygısına etkisi. H.Ü. Sosyal Bil. Ens., Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), Ankara.
- PALABIYIKOĞLU, R. 1996. Kişilik gelişiminde temel kavramlar. Ruh Sağlığı ve Hastalıkları. A.Ü Tıp Fakültesi Bilimsel Yayınlar Serisi:12, Ders Kitabı, s.25-37, Ankara.
- PATHUS, S. and NEVID, J.1983. Psychology and the Challenges of Life. Holt, Ninehart and Winston Comp, N.Y.,p.116-140.
- PRİMAVERA, L. 1974. The relation between self-esteem and academic achievement. Psychology in the school.11,2.
- RYDER,V.1990. Parents and their children. The Goodheart-Willcox Company,Inc. South Holland, Illinois.
- SATILMIŞ,G. 1988. Yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerde benlik saygısı. Anadolu Üniversitesi Sağlık Bil. Ens. Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), Eskişehir.
- SCOOT, D.1963. The Social Adjustment of Children. London University Press.
- ŞEMİN, U.R. 1982. Çocuk ve Gençlik Psikolojisi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları:1614, İstanbul.

- TORUCU,B.K. 1990. 13-14 yaşındaki gençlerin sosyo-ekonomik düzeyi ve ana-baba tutumlarındaki farklılıkların belirlenip benlik saygısına etkisinin araştırılıp karşılaştırılması .D.E. Ü. Sosyal Bil. Ens., Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), İzmir
- TUFAN, B. 1994. Göçmen İşçilerde İş Kazaları. SSK yayını, Ankara.
- ÜLGEN,G. ve FİDAN, E. 1997. Çocuk Gelişimi. Yedinci basım. Milli Eğitim Basımevi, s.1-274, İstanbul.
- VERSCHUEREN, K. ,MARCOAN, A., and SCHOEFS,V. 1996. The internal working model of the self, attachment, and competence in five-years-olds. Child Development (50): p.2493-2511.
- VİNCENT, W.J. 1994. Statistics in Kinesiology. Human Kinetics.
- WASHINGTON,G. 1989. 10-12 yaş grubu korunmaya muhtaç yuva çocuklarında denetim odağı algısı ve kendine saygı duygusu. A.Ü. Sosyal Bil. Ens. Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), Ankara
- YAVUZER, H. 1993. Çocuk Psikolojisi. Remzi Kitabevi, 10. Basım, s.365, İstanbul.
- YÖRÜKOĞLU, A. 1986. Gençlik Çağı: Ruh Sağlığı Eğitimi, Ruhsal Sorunlar. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 3. Basım, Ankara.
- YÜKSEKKAYA,S. 1995. Üniversite Öğrencilerinde Benlik Saygısının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), İzmir.
- ZAICHOWSKY,B.L., MARTINEK,T. 1980. Growth and development; The Child and Physical Activity. The C.U. Mosby Company, Saint Louis.

EK 1**KİŞİSEL BİLGİ FORMU**

Adı soyadı:

Kardeş Sayısı: (.....)

Kaçınıcı çocuk: (.....)

1. Annenin yaşı

a) 24-30

b) 31-37

c) 38-44

d) 45 ve üstü

Babanın yaşı

a) 24-30

b) 31-37

c) 38-44

d) 45 ve üstü

2. Annenin eğitim durumu

a) İlkokul

b) Ortaokul-lise

c) Yüksekokul

Babanın eğitim durumu

a) İlkokul

b) Ortaokul-lise

c) Yüksekokul

3. Annenin mesleği

a) Memur

b) İşçi

c) Serbest Meslek

d) Çalışmıyor

Babanın mesleği

a) Memur

b) İşçi

c) Serbest Meslek

d) Çalışmıyor

4. Çocuğunuzun bakımını kim üstleniyor?

a) Anne

b) Baba

c) Anne-baba

d) Büyükanne, yakın akraba, bakıcı

EK 2

Adı-Soyadı:

Doğum Tarihi:

Cinsiyeti:

Tarih:

Okul Adı:

Cassidy Kukla Görüşme Formu

1. Pıtır, N'i seviyor musun?
2. Pıtır, N'i olduğu gibi mi seviyorsun yoksa daha iyi olmasını mı istiyorsun? Daha iyi olmasını istiyorsan onu nasıl düzeltebilirsin?
3. Pıtır bana söyler misin, N iyi bir çocuk mu?
4. N'in nesi iyidir? Neden iyidir?
5. Peki Pıtır, onun en çok neyini beğeniyorsun?
6. N'i sevmediğin ondan memnun olmadığın hiç oldu mu? (Eğer hayırsa, "Hiç mi olmadı? Evetse, "Ne zaman oldu ne oldu?")
7. N mükemmel bir çocuk mu? (Eğer evetse, "Her zaman mı?) (O her zaman sevecen ve uslu mu yoksa iyi şeyleri daha mı az yapıyor?)
8. Söyle bakalım Pıtır, N ile oynamaktan hoşlanıyor musun?
9. Pıtır, söyle bakalım N'in senin arkadaşın olmasını ister misin?
10. Pıtır, N birçok şeyi yapabiliyor mu? Yaptıklarını çok mu iyi yapıyor yoksa iyi yapmıyor mu? Bunlar nelerdir?
11. Pıtır, N'in güzel/yakışıklı olduğunu mu düşünüyorsun?
12. Pıtır, N bazen yaramaz bir çocuk oluyor mu? (Eğer hayırsa, "Hiç mi?" , "Bir kerecik bile mi?" , Evetse, N ne yapıyor da yaramaz bir çocuk oluyor?
13. N'in en kötü yanı nedir? (Eğer hiçbir şey ise, "Hiçbir şey mi?")
14. Diğer insanlar N'i seviyor mu? Kim? İlk duraklamadan sonra ; başka kimler seviyor? (Eğer hayırsa hiç kimse mi bazı kimseler mi?)

DR. FUSUN ÖZGÜR
 PSİKOLOG
 PSİKOANALİZ
 PSİKOANALİZ
 PSİKOANALİZ

15. N'in düzeltilmesi gereken, daha iyi olabilecek bir şeyi var mı? (Eğer hayırsa, "Hiçbir şey mi?", eğer evetse, bunlar neler?)
16. N'in genellikle doğruyu yaptığına mı inanıyorsun? (Eğer evetse, "Genellikle doğruyu mu yapıyor? Her zaman mı?")
17. N'in önemli mi yoksa önemsiz mi olduğunu düşünüyorsun? Niçin?
18. N'e bir şey olursa üzülür müsün? N için endişeleniyor musun yoksa endişelenmiyor musun?
19. N için çok istediğin bir şey var mı?
20. N'in büyüdüğünde ne olacağını düşünüyorsun?

ÖZGEÇMİŞ

1974 yılında Karaman'ın Ermenek ilçesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Balıkesir'de, lise öğrenimini Elazığ'da tamamladı. 1992 yılında girdiği Hacettepe Üniversitesi Ev Ekonomisi Yüksekokulu Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Bölümü'nden 1996 yılında mezun oldu.

1996 yılında öğretmen olarak çalışmaya başladığı Bilge Özel Eğitim Merkezi'nden 1998 yılında Çukurova Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Okulöncesi Öğretmenliği Bölümü'nde uzman olarak göreve başlaması nedeniyle ayrıldı. Halen uzman olarak görev yapmaktadır.

